

NAJSTAREJŠA SLOVENSKA REVIJA, KI ŠE IZHAJA

PLANINSKI

U E S T N I K

7-8
2021

TEMA MESECA

Lahko in hitro

Z NAMI NA POT

Alta Badia

Nad dolino Triglavskih jezer

4,50 €

IZ PLANINSKE ZALOŽBE – AKCIJA

VODNIK ŠKOFELOŠKO IN CERKLJANSKO HRIBOVJE, Andreja Erdlen

Prednost Škofjeloškega in Cerkljanskega hribovja je v tem, da ju lahko obiskujemo v vseh letnih časih. Spomladi se bomo veselili prvih ozelenelih dreves, poleti nam bodo gozdovi nudili prijetno senco, jeseni nas bodo prevzele škrlatne barve gozdnega listja, pozimi, ko bo hribe prekril sneg, bomo lahko hodili po uhojenih poteh.

Format: 125 x 160 mm; 224 strani, šivano z nitjo, okrogel hrbet

VODNIK PO GORAH SEVEROVZHODNE SLOVENIJE,

Milan Cilenšek in Viktorija Dabič s sodelavci

Poti so v vodniku opisane od izhodišč do planinskih postojank ali vrhov. Označene so kot dostopi ali prehodi. Čas hoje je natisnjen na koncu opisa poti ali posamezne etape. Nanaša se na celotno pot od izhodišča do cilja. Ponekod so zaradi boljše orientacije in načrtovanja ture navedeni tudi vmesni časi, ki veljajo le za določen odsek poti.

Format: 125 x 160 mm; 352 strani, šivano z nitjo, okrogel hrbet

CENA: V času od 15. 7. 2021 do 15. 8. 2021 lahko vodnik Škofjeloško in Cerkljansko hribovje kupite po akcijski ceni s 50-odstotnim popustom: 7,45 €* (redna cena: 14,90 €*).

V času od 15. 8. 2021 do 15. 9. 2021 pa lahko Vodnik po gorah severovzhodne Slovenije kupite po akcijski ceni s 50-odstotnim popustom: 1,50 €* (redna cena: 3,00 €*).

*DDV je vračunan v ceno. Stroške poštnine plača naročnik.

PLANINSKI KOLEDAR 2022 KMALU V PRODAJI! Naročila sprejemamo na: koledar@pzs.si

NOVO V PLANINSKI TRGOVINI

MEJA NA RAZVODNICI, planinsko-zgodovinski vodnik

DUŠAN ŠKODIČ

- Vodnik do nekdanjih glavnih mejnih kamnov rapalske meje.
- 61 izletov in gorskih tur od Peči na zahodni tromeji do Paravičeve mize na hrvaški meji.
- Mnogi mogočni vrhovi (Ponce, Mojstrovka, Triglav ...), znane planinske točke in hribovja.
- Številne zgodbe nas bodo ponesle v čase, ko je bila naša dežela razdeljena z vsiljeno mejo in je bila Primorska odrezana od Slovenije.

Cena 22,90 €

I N F O R M A C I J E · N A K U P · N A R O Č I L A

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE, PLANINSKA TRGOVINA PZS

NA SEDEŽU Ob železnici 30a, Ljubljana, v času uradnih ur
(v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure; odmor za malico: 10.30–11.00).

PO POŠTI p. p. 214, SI-1001 Ljubljana

PO TELEFONU 01 43 45 684 v času uradnih ur brezplačna telefonska številka 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu)

PO FAKSU 01 43 45 691

E-NAROČILA trgovina@pzs.si ali spletna trgovina PZS: <http://trgovina.pzs.si>.

SLOVENSKI PLANINSKI MUZEJ

Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana • telefon: 08 380 67 30 • faks: 04 589 10 35 • e-naročila: info@planinskimuzej.si

IZDAJATELJI IN ZALOŽNIK:

Planinska zveza Slovenije

ISSN 0350-4344

Izhaja petnajstega v mesecu.

Planinski vestnik objavlja izvirne prispevke, ki še niso bili objavljeni nikjer drugje.
120. letnik

NASLOV UREDNIŠTVA:

Planinska zveza Slovenije

Uredništvo Planinskega vestnika

Ob železnici 30a, p. p. 214

SI-1001 Ljubljana

T: 01 434 56 90, F: 01 434 56 91

E: pv@pzs.si

www.planinskivestnik.com

www.pvkazalo.si

www.facebook.com/planinskivestnik

ODGOVORNI UREDNIK:

Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR:

Emil Pevec (tehnični urednik), Marta Krejan Čokl, Zdenka Mihelič, Irena Mušič Habjan, Mateja Pate, Dušan Škodič, Tina Leskošek, Mire Šteinhub

ZUNANJI SODELAVCI:

Peter Šilak, Mitja Filipič, Jurij Ravnik

LEKTORIRANJE:

Marta Krejan Čokl, Mira Hladnik, Vera Šeško, Sonja Čokl, Darja Horvatič (korektorica)

OBLIKOVANJE:

Mojca Dariš

GRAFIČNA PRIPRAVA IN TISK:

Schwarz print, d. o. o.

Tiskano na NEO MATT papirju, Triglav papir

NAKLADA: 4500 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajšanja, povzemanja ali delnega objavljanja nenaročeni prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi. Mnenje avtorjev ni nujno tudi mnenje uredništva in PZS. Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno.

Naročanje:

Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije, Ob železnici 30a, p. p. 214, SI-1001 Ljubljana, po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po telefonu 080 1893 (24 ur na dan) in na naslovu: <https://clanarina.pzs.si/vestnik.php>.

MODRA ŠTEVILKA

080 18 93

Transakcijski račun PZS:

IBAN: SI56 6100 0001 6522 551

SWIFT: HDLSI22

DELAVSKA HRANILNICA D.D. LJUBLJANA

Naročnina 39 EUR, 63 EUR za tujino, posamezna številka 3,90 EUR. Člani PZS so upravičeni do 25% popusta na letno naročnino Planinskega vestnika. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto.

Izdajanje revije sofinancira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (ARRS), št. pog. 630-183/2017-1.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancirata Ministrstvo za šolstvo in šport RS in Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS.

FS Fundacija za šport

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI:

Planike

Foto Dan Briški

Uredništvo *Planinskega vestnika* skrbno preverja vse članke in točnost v reviji objavljenih opisov poti, ki praviloma vključujejo opozorila na nevarnosti in možne pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis vedno subjektiven, poleg tega se objektivne težave na terenu lahko spreminjajo iz dneva v dan, celo iz ure v uro. Zato uredništvo revije in Planinska zveza Slovenije ne moreta prevzeti nobene odgovornosti za morebitne poškodbe ali materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli zaradi hoje in plezanja po gorah po navodilih iz te revije.

Karikatura Lorella Fermo

Dvajset

Lanskega februarja je *Planinski vestnik* praznoval 125 let od izida prve številke. Častiljivi jubilej sem zapisal v uvodniku. Revija ima svojo zgodovino, daljše ni, na kar smo lahko upravičeno ponosni vsi, od izdajatelja, našega uredništva in konec koncev do same države. Vendar revijo delamo ljudje. In tudi ljudje imamo svoje jubileje. Čeprav se nerad postavljam v ospredje, se kot odgovorni urednik po svoji funkciji moram, kajti s tem pravzaprav promoviram revijo. Na svoje jubileje sem do zdaj opozoril v štirih uvodnikih: po enem letu, po petih, desetih in po petnajstih letih urednikovanja. Zdaj smo pri dvajseti.

Te dni sem vse štiri uvodnike prebral še enkrat. Vsi so si nekako podobni – pišem o težavah, dilemah, načrtih ... O tem, da si nisem predstavljal, koliko dela bo. Vsak mesec, z izjemo avgusta, ko ne izidemo. Pa vendar srčno delamo vsi člani uredništva mesec za mesecem in se ob tem, ne boste verjeli, še zabavamo. A ni to najlepše? Vsi se trudimo, bolj ali manj uspešno, ob tem pa se imamo tudi lepo.

V "mojih" dvajsetih letih se je zvrstilo 229 revij. To je na tisoče strani člankov, novic, fotografij. Koliko branja, koliko prehojenih poti, vzponov, sestopov, preplezanih sten, odprav ... V vseh teh revijah je bila le približno tretjina uvodnikov moja, to pa zato, ker menim, da če nimaš česa pametnega povedati, raje molči in daj priložnost drugim.

Če vsak mesec intenzivno delaš, pišeš in urejaš članke, si dopisuješ po elektronski pošti, kontaktiraš s kolegi, skratka pripravljaš revijo, se težko ustaviš in se ozreš nazaj. Pa bi se moral. Taki jubileji so lepa priložnost za to. Tokrat ne bom pisal o problemih, dilemah, načrtih. Gotovo veste, da jih imamo, vse po vrsti. Ne bodo nam ušli. Vendar imam ob pogledu nazaj ta hip v sebi eno misel, ki nam je skupna in smo ji v uredniškem odboru zavezani vsi, in to je – spoštovanje do bralca. Vsi si želimo, da bi bila revija čim boljša, da bi odpirala zanimive teme, prinašala pestre in aktualne članke, pogovore, fotografije ... Da boste vi dobili najboljše oziroma da bi se mi temu približali. Naj bo tokrat moj interni jubilej malce drugačen – so rekli člani uredništva in me morali kar dolgo prepričevati, naj na začetku poletne številke objavimo pogovor z mano. Sprva se mi je to zdelo res čudno, česa takega ne poznam, razen primera italijanske novinarke in pisateljice Oriane Fallaci, ki je napisala knjigo, v kateri je sama sebe spraševala in si tudi odgovarjala, in sem jo bral pred mnogimi leti. No, pa naj bo, če ste prepričani, da je to res v redu, in sem končno popustil. Še sam sem si lahko izbral spraševalca, ki je s svojimi odličnimi vprašanji iz mene izvabil tisto, česar sam skoraj gotovo nikoli ne bi povedal. Morda komu tudi kaj ne bo všeč, a tako pač mislim. Kot rečeno, z največjim spoštovanjem do vas smo se tudi tokrat potrudili vsi člani uredništva in pripravili dvojno poletno številko. Uživajte na dopustu, mi pa se beremo spet septembra. Srečno!

Vladimir Habjan

1 UVODNIK **Dvajset**

Vladimir Habjan

4 INTERJUJ **Iskriv pogled mirne duše**

Miha Lamprecht

8 LAHKO IN HITRO **Kako v gore**

Marta Krejan Čokl

12 **Lahek in hiter**

Marta Krejan Čokl

14 **Težek in hiter**

Marta Krejan Čokl

16 **Ideal, ki se ga ne da doseči**

Marta Krejan Čokl

19 SPOMINI **Gora samo zame**

Marjan Bradeško

24 INTERJUJ **Uiki Grošelj**

Mire Steinbuch

30 GORSKE DOGODIUŠČINE **Karnijski okruški**

Vladimir Habjan

24. 2. JE POŽAR POPOLNOMA UNIČIL MOZIRSKO KOČO NA GOLTEH. KAKO LAHKO POMAGAMO?

NAKAZILO NA TRR:

KODA: CHAR

NAMEN: DONACIJA ZA MOZIRSKO KOČO

IBAN: SI56 0242 6001 3741 942

SWIFT: LJBAS12X

SKLIC: SI00 24022021

NASLOV: PLANINSKO DRUŠTVO MOZIRJE, V SAVINJSKI GAJ 4, 3330 MOZIRJE

POŠLJITE SMS S KLJUČNO BESEDO MOZIRSKA5 NA ŠTEVILKO 1919.

Z ENIM SMS-OM PRISPEVATE 5 EVROV V SKLAD ZA OBNOVO MOZIRSKE KOČE.

Z NAMI NA POT

36 Slikovita dolina v srcu Dolomitov

Andrej Mašera

INTERJUJ

55 Mia Krامل

Zdenka Mihelič

U SOSEŠČINI

58 Krožna pot za dušo

Olga Kolenc

ZGODOVINA PLEZANJA

62 Spet na Otok

Jurij Ravnik

DOŽIVETJE

66 Proti soncu

Vid Legradič

UREME

70 Izjemna snežna sezona v visokogorju

Veronika Hladnik Zakotnik

PLANINSKE KOČE

74 U kočje le s potrdilom PCT

Zdenka Mihelič

LJUDSKO IZROČILO

76 Zakleta grajska deklica

Dušica Kunaver in
Metod Ferbar

SPOMINI NA ODPRAVO

78 Med gostoljubnimi izseljenci

Mitja Jesenovec

REKREACIJA IN ZABAUA

81 Od vzhoda do vzhoda

Marta Krejan Čokl

NOČNO NEBO V GORAH

82 Rimska cesta nad Prisojnikom

Boris Kham

DOŽIVETJE

84 Čez Korziko brez hlač

Mojca Stritar Kučuk

PLANINČKOV KOTIČEK

86 Mala vilinska čarovnica Agata

Tina Medved

VARSTVO NARAVE

88 Dvojna zanimivost

Ivan Premrl

89 NOVICE IZ VERTIKALE

91 ŠPORTNOPLEZALNE NOVICE

91 LITERATURA

95 PLANINSKA ORGANIZACIJA

99 GRS

100 U SPOMIN

**PD CELJE MATICA JE V DOBRIH DVEH LETIH OSTALO BREZ
KOCBEKOVEGA DOMA NA KOROŠICI IN FRISCHAUFOVEGA DOMA
NA OKREŠLJU, DVEH PLANINSKIH DOMOV
NA TRASI SLOVENSKE PLANINSKE POTI.**

**SVOJ DAR ZA NOVI FRISCHAUF OV DOM
LAHKO NAKAŽETE NA RAČUN**

**ABANKA CELJE,
TRR: 0510 0801 6743 162.**

DRUŠTVO SE ZAHVALJUJE ZA VAŠ PRISPEVEK.

**USEBINE USEH
PLANINSKIH VESTNIKOV
OD LETA 1895 DALJE NA
WWW.PUKAZALO.SI**

Iskriv pogled mirne duše

Pogovor z Vladimirjem Habjanom

Švigajoče oči. Umirjena zunanost. Kakšno naravo skriva in odslikava ta videz Vladimirja Habjana? Kdo je pravzaprav organizator, pisec, fotograf, gornik, gorski reševalec in navsezadnje ali predvsem, že dve desetletji, odgovorni urednik revije, ki je pred vami? Sogovornik, ki zna motivirati sodelavce, poslušati moč argumentov in na koncu, pod črto, sprejme odgovornost. Prvi med enakimi, ki ga zaznamujejo mir, delavnost in ljubezen – do družine, dobre glasbe in lepe umetnosti v najširšem pomenu besede. Del odgovorov je v besedovanju z njim iskal Miha Lamprecht.

Kdo je Vladimir Habjan? Kako bi se na kratko in značajsko opisal?

Predvsem sem zelo radoveden, zanima me cela vrsta stvari. Ko sem letos pregledoval svojo biografijo, sem bil kar presenečen, koliko je bilo vsega tega, česar sem se lotil. Od planinstva že od mladih nog, dolgoletnega taborništva, spretnostnega tekmovanja s kolesom, športa, raznoraznega dela v ZSMS, ukvarjanja z mladinskimi prestopniki, radioamaterstva, gorskega reševanja in dela za GRZS, pisanja člankov, knjig za razne izdajatelje, založbe, občine itn., urejanja knjig, člankov in PV, fotografiranja, do vodenja pogovorov v knjižnicah, pa še kaj bi se našlo. Tudi v službi sem šel od organizatorja, vodje kadrovske službe, prek informatika programerja, analitika do novinarja. Pestra paleta. Zelo sem organiziran, to sem tudi študiral (sociolog, kadrovsko-organizacijska smer) in imam zelo

razdelan način dela, tudi urnik. Slabo prenašam ljudi, ki veliko govorijo, pa malo povejo. Težko se zadržim, če vem, da bi nekatere zadeve lahko šle bolje in hitreje, kot bi jih naredil sam. Pogosto sem prehiter, rad bi čim več in čim hitreje, a mi nekateri ne morejo slediti. Takrat moram malo *stopiti na bremzo*. Vzamem pa si tudi čas za počitek, odklop, meditacijo, sicer bi lahko hitro zapadel v izgorelost.

Značajsko sem preverjen kolerik, ki zelo rad veliko dela in uživa v rezultatih tega dela. Veselim se vsake nove objave, vsakega novega izida, naj bo to revija ali knjiga. Kot kolerik lahko tudi preveč pritiskam na ljudi. Ker vsi niso taki, prihaja do napetosti in konfliktov. Sem se pa z leti toliko obtesal, da ne grem več na prvo žogo, raje stopim korak nazaj in se tako izognem težavam. Če pa že pride do konfliktov, sem zagrizen borec in se ne pustim kar tako odgnati. A nisem zamerljiv in

Dokaz, da urednice pri reviji nosijo najtežje breme; slika z letošnjega tradicionalnega piknika uredništva PV in sodelavcev z družinskimi člani Pri Jurju v Kamniški Bistrici (na sliki manjka urednica Mateja Pate). Foto Vladimir Habjan

hitro vržem zadeve čez ramo, tako da me ne obremenjujejo. Pri ljudeh najbolj cenim skromnost. Družina mi veliko pomeni, pravzaprav največ. Sem skupinski človek. Rad delam v skupini, saj tako dosežeš več, kot bi sam. Ukvarjam se tudi z vprašanjem, zakaj sem na tem svetu, kaj so moje naloge. Poskušam se poglobljati v podzavest, zanima me področje duhovnosti, poskušam doseči višja stanja zavesti. Verjamem v to, da smo na tem svetu, da pomagamo drugim, da smo solidarni, da drug brez drugega ne moremo.

Si avtor gorniške beletristike kot tudi (so)avtor gorniških vodničkov.

Res je. Tega imam kar precej.¹ Vodniki so me zanimali že od malega, saj je bil dom poln očetovih vodničkov. Ko je umrl, star sem bil 12 let, sem prevzel vse njegovo gradivo. Vodniki so bili kmalu vsi popisani, posebej sem podčrtal vsa brezpotja, ki so me od nekdaj vabila. Tam, kjer ni utečenih poti, tam je raziskovanje, neznano, tam je svoboda. To me je silno vleklo in nazadnje povleklo. To je nekaj drugega kot alpinizem. Slednje je premagovanje navpičnic, obvladovanje gibanja, brezpotja pa so iskanja, izgubljanja, tipanja v neznanem, pričakovanja, razreševanja nejasnosti, dobivanje odgovorov ...

Nekaj malega beletristike sem tudi napisal, seveda pa to ni beletristika v pravem pomenu, to je bolj žanrsko pisanje. Ves namen, ki ga imam s pisanjem, je pričarati čarobno vzdušje v gorah, povezanost človeka z naravo, poskus opisa občutkov, ki jih imamo hribovci. S takim načinom pisanja želim v gore privabiti še koga in ponuditi veselje in užitke drugim, morda celo ponuditi odgovore na vprašanja, ki si jih sam zastavljam.

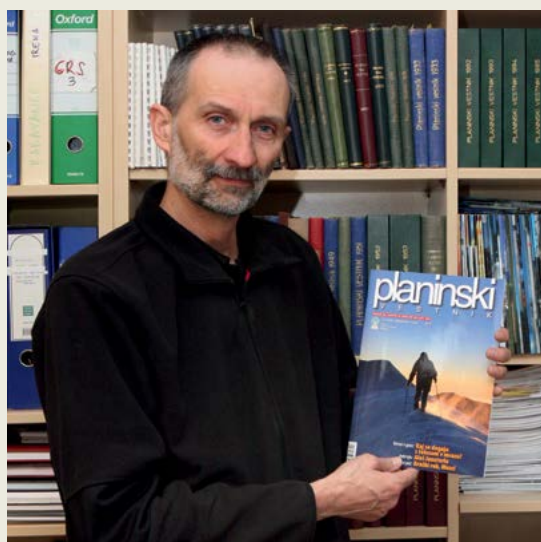
Dolgoletni član GRS, alpinist, hribovc, gornik v najžlahtnejšem pomenu.

Ko sem se enkrat podal v gore, sem želel okusiti kar največ različnih gorniških dejavnosti. Leta 1968 in 1973 sem opravil prvi dve enotedenski planinski šoli. Potem sem bil naravovarstvenik, naredil izpit za gorskega stražarja in delal na tem področju (leta 1973). Nato sem bil aktiven v mladinskem odseku. Kasneje sem opravil več tečajev za pet različnih kategorij vodnika. Ko sem začel zahajati v brezpotja, so se vrstili tehnično vedno zahtevnejši vzponi. Vodniški tečaji mi niso dali dovolj znanja gibanja in tehnike, zato sem šel v alpinistično šolo. Šele tam sem se naučil tega, da se lahko lotim kakršnega koli terena, od poplezavanja, plezanja v navezi v steni, obvladovanja tehnike, do zime, ledeniškega sveta in ledeniškega reševanja. Potem se stopnja ciljev, ki se jih lahko lotiš, bistveno zviša. Gorsko reševanje, pomoč človeku, je tisto, kar mi je najbolj blizu. Če se to dogaja še v svetu, ki ga obžujem in v katerem se počutim dobro, potem je vse

združeno, svet in smisel. Sodeloval sem pri nekaterih res izjemnih intervencijah, kjer smo v dolino pripeljali ljudi, ki jim samim to ne bi uspelo. Velik občutek zadovoljstva je to.

Kdo pa je Vladimir Habjan – urednik *Planinskega vestnika*?

Kot rečeno, pisanje mi je bilo vedno všeč, v tem uživam. Naneslo je tako, da so me na Planinski zvezi opazili in povabili k sodelovanju. Tega je zdaj 21 let. Kot urednik se počutim podobno kot menedžer, sem pač vodja ekipe. Zanj veljajo enaka pravila in principi kot za vsako vodenje. Če o tem nekaj več veš tudi iz teorije, še toliko bolje. Kot vodja se zavedam, da sem del ekipe, eden od mnogih. Je pa moja naloga seveda odločanje. Velik poudarek dajem temu, da "svoje" ljudi pohvalim in spodbujam. Vidim, da se to zelo dobro obnese in ima povratne učinke, ti pa so dobra revija.

Z januarsko številko smo leta 2010 povečali format revije.

Foto Irena Mušič Habjan

Končno besedo imajo seveda bralci kupci, a tudi sami se še kako dobro zavedamo, ali smo dobri ali ne in kako se izboljšati.

Kako bi opisal bistveno razliko izpred 20 let, ko si začel urednikovanje PV?

Ko sem začel urednikovanje, je bila revija v nekakšnem zatonu, zato je tudi prišlo do zamenjave. To je bilo treba spremeniti. Je šlo, a ne tako hitro, kot smo si sam in v uredništvu želeli. Lahko bi rekel, da smo šele od leta 2010 naprej, ko smo prešli na večji format revije, dosegli raven, ki nas je zadovoljila. Vzporedno sta potekali vsebinska in oblikovna prenova. Predstavljam si, kako je bilo pred 20 leti, saj sem imel stike s tedanjim urednikom. Večji del vsebine danes načrtujemo vnaprej, prej tega ni bilo. Teme meseca določamo tudi do enega leta vnaprej. Sredica, to je rubrika Z nami na pot, je določena za leto naprej, da lahko avtorji raziščejo območja in gore, o katerih bodo pisali. Tudi intervjuje načrtujemo več mesecev vnaprej. Le del revije predstavlja tisto, kar nam ljudje napaovedano pošljejo. Mnogi članki, ki jih objavljamo, so nastali na podlagi naših vabil in priporočil. Torej ni več stihije, precej tega je vnaprej določenega. Tako

¹ Od leta 1994 objavlja v različnih časopisih in revijah (Slovenec, Turist, Delo Reportaže, Delo Dom, Nedelo, Fit, Naš stik, Gea, Planinski vestnik, Grif, Sokol). Objavil je več kot 300 člankov s planinsko tematiko. Za revijo Gea je spomladi 1999 pripravil priložnik Gorništvu (priloga revije). V obdobju 1995–96 je bil urednik planinsko-alpinistične rubrike v reviji Turist.

Na obisku na Hrvaški planinski zvezi in uredništvu Hrvatskega planinara leta 2018
Foto Vladimir Habjan

delujejo tudi profesionalne ekipe. Primerjava dela izpred 20 let ni možna, tega, kar imamo danes, si pred 20 leti ni bilo mogoče predstavljati.

Kaj je tisto, kar te je najpomembneje zaznamovalo v teh dveh desetletjih?

Ti dve desetletji sta zaznamovala hiter razvoj cele vrste novih medijev, pri čemer izstopajo predvsem družabna in družbena omrežja ter video. To za tiskani medij vsekakor pomeni hudo konkurenco. Mladi ne berejo več, pač pa večinoma samo še drsajo po ekranu in telefonu. Kako obdržati revijo v teh časih, je res umetnost. Za zdaj nam uspeva. Mene je najbolj zaznamovalo profesionalno delo v službi, ki se odraža tudi pri PV. Če moraš vsak dan delati kot novinar, potem to ni več zadeva za hobi, pač pa resno delo. In to, mislim, se pozna tudi pri PV.

Urednikovati ne pomeni uradovati. Delo moraš opravljati s srcem, zanosom, pripadnostjo, z espijem. Hkrati je pomembna dobra kemija znotraj uredništva. Pri mesečni izdaji je sreča, da ni stresnih dnevnih rokov in dnevne agende. Pa vendar je potrebna spretna uredniška roka, občutek, da mesečni prerez ujame duh časa in duh česa!

Ekipa pri PV je odlična, zelo dobro sodelujemo. Vse urednike poskušam čim bolj motivirati, jim dopuščam iniciative, pobude, tako da lahko uresničujejo svoje ideje. Seveda včasih prihaja tudi do drugačnih

Vsi igralci zasedbe uredništva veseloigre (performansa) Uredniki gredo v nebesa, leta 2020 v Slovenskem planinskem muzeju
Foto Miha Habjan

mnenj in to je samo dobro. Ampak vse rešujemo z "bojem argumentov". Tako se je že večkrat zgodilo, da sem moral pod težo argumentov tudi sam spremeniti svoje mnenje. Razlika v letih med člani uredništva je kar velika in to nam daje širino. Noben ne ve vsega, vsi skupaj pa smo boljši in pametnejši. Tako delujemo in mislim, da nam kar uspeva. V tem tiči 'zajec, ki ga lovimo vsak mesec sproti'. Poskušamo slediti dogajanju na terenu, ki – morate priznati –, je res pestro, pogledjmo samo porast koronaplanincev v teh dveh letih! Ali pa "luščenje" tistih posameznikov, ki si "zaslužijo" pogovor v reviji. Ena od umetnosti vodenja, za katero mislim, da mi je uspela, je, da sem našel "nišo" za vsakega, ki je v ekipi. Tisto, kar mu najbolj leži in v čem je dober. Ne bi izpostavil nobenega, saj so se vsi "našli".

Tvoja najboljša in najslabša izkušnja v dvajsetih letih?

V dvajsetih letih se je zgodilo marsikaj. Največ pritiskov je bilo od izdajatelja. Vendar ne gre le za vodstvo, to je pet ljudi, ki se menja na štiri leta ali še več, pač pa gre za širši krog ljudi, ki so poklicani, da ocenjujejo, kaj je prav in kako naj bi se kaj delalo; že širši upravni odbor šteje okoli 25 ljudi. Z leti sem na te pritiske postal precej imun, ne pridejo mi več do živega. Pravzaprav je tu veliko praznega govoričenja, brez temeljnega poznavanja zadev in znanja. Dovzeten sem za mnenja ljudi, ki jih spoštujem in cenim, vendar izključno zaradi njihove širine in znanja. Pripombe teh ljudi vedno upoštevam. Če odgovorim na zastavljeno vprašanje, je odgovor le en. Ta izkušnja pa ni "zunanja", pač pa notranja. Pred leti se je zgodilo, da me je član uredništva, s katerim sva bila skupaj od samih začetkov, v odnosu do vodstva PZS pustil na cedilu in začel zastopati stališče vodstva, s katerim smo se takrat malce razhajali. Čez čas je uredništvo zapustil na svojo željo. Čez nekaj časa je na enem od sestankov, ko smo imeli celo zunanjo gostjo (zunanje ljudi večkrat povabim, da imamo stik s terenom od zunaj), drugi član uredništva izstopil na dramatičen način. Sestanek sem sicer korektno speljal do konca, a slab občutek je ostal. Naslednji dan je odstopil še tretji član uredništva in se v pismu vsem članom nad mano dodobra znesel. To je zame najslabša izkušnja. Kadri, ljudje – problemi.

Najboljša pa se je zgodila le par dni po tem dogodku, ko sem sklical nov sestanek vseh urednikov, ki so ostali. Po začetni razlagi, zakaj smo se dobili, sem od vsakega zahteval, da se izjasni, kaj misli in ali imam pri njem še podporo. Prav vseh osem mi jo je dalo, tehnični urednik, s katerim delam od samih začetkov, pa je celo izjavil, da mu je v čast delati z mano. To je zame najboljša izkušnja. Moram reči, da se je po tem dogodku uredništvo prečistilo. Prej smo imeli neprestane konflikte, v katerih mladi niso mogli prodreti s svojimi idejami. Zdaj tega ni več in delujemo prav sproščeno ter učinkovito. Naj povem, da z vsemi tistimi tremi še sodelujemo, zamer ni.

Če drži zgodovinski arhiv, je imel daljši mandat samo Tine Orel. Kaj bi z dvajsetletno uredniško izkušnjo tokrat naredil drugače, bolje, popolnejše?

Orel je uredil 30 letnikov, Stanko Tominšek pa 26. Sam jih imam zdaj za sabo 20 in sem na tej lestvici tretji od osmih. Kar se tiče same vsebine, bi se seveda dalo marsikaj izboljšati, je pa treba upoštevati, da v uredništvu ni nihče zaposlen, vsi imamo svoje službe. Kar bi spremenil, je to, da bi bolj premišljeno (kar znam zdaj) izbiral člane uredništva. Izkušnje namreč kažejo, da še tako podkovan strokovnjak, če ni zmožen delati v skupini, ne bo dajal tistega, kar bi lahko. Skupina ima svoje zakonitosti in vsak se ne znajde v tej vlogi.

Zdi se, da *Planinski vestnik* (kot najstarejša slovenska revija, prva izdaja 8. februarja 1895) ostaja še eden redkih (tiskanih) medijev, ki ga ni zajela histerija družbene razklanosti na "naše" in "vaše" ali bolje – PV presega delitve, ki so sicer lahko zgodovinsko utemeljene, vendar niso ne produktivne ne perspektivne. Kot bi metaforično rekel filozof Krišnamurti "več poti vodi na goro in z vrha se vsem odstira pogled na ožarjene vrhove".

Res je. Naš fokus je usmerjen na človeka in na goro, na doživljanje, na uporabne informacije, na ažurno dogajanje, pri tem pa nas ne zanima, kam bralec sodi. Res je, da imamo tudi pri nas več organizacij, ki vlečejo vsaka na svojo stran, a se to v naših tematikah ne pozna. Upam, da bo pri tem tudi ostalo.

Mlajši kolegi pravijo, da je najslabši plezalni dan boljši kot dan v službi, kar odseva duh mladosti in nekonformizma. Si kdaj pomagaš s tako motivacijo? Je tudi zate gorništvu 'voljno jetništvo'?

S tem se absolutno strinjam. Je sicer razlika, ali nekaj počneš za rekreacijo ali pa ti to pomeni smisel življenja. Če slednje, potem ima prednost tudi nižji hrib namesto višjega, deževen dan v naravi ali pa v kinu, slaba turna smuka pred sprehodom po BTC ... Torej, še kako voljno ujetništvo.

Kateri bodo tvoji novi izzivi?

Največji izziv pri reviji je njen obstanek. Dokler bodo bralci z revijo zadovoljni, bomo izhajali. Drug izziv je koordiniranje uredništva in pomlajevanje. Ljudi, ki bi

za malo izplena delali srčno in z veliko veselja, ni na pretek. Moram priznati, da se znamo tudi kot ekipa dobro zabavati, ne le delati skupaj. To je pokazala izkušnja iz leta 2020, ko smo 15. februarja v SPM odigrali veseloigro (performans), kjer je imel vsak svojo vlogo. Odigrali smo jo tako, kot delujemo pri reviji – izvrstno. Če smo še na vsaki vaji, ki jih ni bilo malo, imeli kak kiks, ga na izvedbi ni bilo, bili smo brez napak! Naj se ta pravljica tako nadaljuje še naprej ...

Tvoja najljubša knjiga?

Sem velik ljubitelj knjig, berem res veliko. Letos je odstopala Selma Lagerlöf *Cesar Portugalijske*. Sicer pa *Pomladni dan* Cirila Kosmača in *Mali princ* Antoina de Saint-Exupéryja.

Najboljša glasbena skupina, najboljši film, predstava?

Glasbo spremljam od mladih nog, dobrih glasbenih skupin je cela vrsta, rad poslušam bende iz mladosti, Pink Floyd, ELP, Simply Red, Jethro Tull ... rad imam Break n' Bossa, Café Del Mar, zadnje čase pa mi je *top* Tangerine Dream (ki so tudi star band). Poslušam tudi klasiko. Podobno je s filmi. Rad imam filme Charlieja Chaplina, pa Tarantina. Če moram izbirati, recimo *Zelena milja*, pa *Angleški pacient*. Ogleдал sem si mnoge dobre gledališke predstave. Ena zadnjih je recimo *Sljehrnik*, v kateri igra Iztok Mlakar.

Po opravljeni turi: čaj ali pivo? Če pivo, ali zelena ali rdeča embalaža?

Jasno, da pivo, čaj je za bolne. Raje zeleno kot rdeče.

Najlepša gora, pogorje?

V Grintovcih Kočna. Drugače gore nad Trento, Loška stena, Pelci. In divjina Karnijskih Alp, posebej primorski del, kjer izstopa odlični vrh Cima dei Vieres.

Če bi lahko še enkrat izbiral? Če ne hribi, gorništvu – kaj?

Kot *mulc* sem sanjal, da bom zdravnik, a sem se pre-slabo učil ... Sicer pa kaj v zvezi z letenjem, morda pilotiranje, za veselje smo v Sloveniji premajhni. Najraje pa nekaj s knjigami; založništvo, uredništvo – ampak za *full time job*, ne le 'za zraven'. ●

V uredništvu se znamo tudi zabavati; novoletno kosilo ob koncu leta 2019.
Foto Vladimir Habjan

Več udobja – težji
nahrbtnik
Foto Anže Čokl

Kako v gore

Pa tiste tri kline ...

Lahko in hitro, angl. *light and fast* je termin, ki se je tudi pri nas močno udomačil, čeprav ni popolnoma jasno, kaj naj bi to v resnici pomenilo. Posledice nerazumevanja tega pojma so lahko smrtno nevarne in žal se je izkazalo, da tudi so – premalo opreme in precenjevanje lastnih zmogljivosti sta terjali žrtve tudi v naših gorah. V *Planinskem vestniku* tokrat raziskujemo, kaj se skriva za to besedno zvezo, in jo skušamo umestiti v kontekst naših gora in njenih obiskovalcev vseh vrst.

Zgodovina

Lov za rekordi v gorah nikakor ni nov in se ne začneja v osemdesetih letih minulega stoletja, ampak precej prej. Ljudje smo nagnjeni k doseganju rekordov vseh vrst, zato ne preseneča podatek, da so se ljudje že pred več tisoč leti med seboj merili v tekih na gore in plezanju po nevarnih stenah. Kar se tiče tehnike "lahko in hitro", pa ta v grobi osnovi ne pomeni nič drugega kot zgolj način tega početja – lova za čim boljšimi dosežki.

Če sta termin in način plezanja *light and fast* prišla iz vrhunskega alpinizma, se mi zdi, da ju je s časom bolj ali manj posvojil tudi širok krog preostalih alpinistov. Biti lahek na kakršni koli alpinistični turi predstavlja številne prednosti; boljše, hitrejše, natančnejše in lažje gibanje; manjša utrujenost; hitrost ter drugo. Hitrost pa lahko pomeni tudi več varnosti, npr. časovno manjša izpostavljenost objektivnim nevarnostim. Seveda pa mora *light and fast* potekati v okviru sposobnosti, znanja in izkušenj posameznega alpinista, pravzaprav naveze, za točno določeno turo. Skratka, hitro in lahko, a po pameti!

Miha Habjan, vrhunski alpinist in mednarodni gorski vodnik

Iti lahek nam omogoča iti hitreje, iti hitreje nam dovoljuje iti dlje in narediti in videti več v enem dnevu. Zame je to meditacija.

Andreas Steindl, švicarski alpinist, smučar in gorski vodnik

Verjetno najbolj znan *akter* in promotor sloga "lahko in hitro" je Steve House, ki pa ni bil prvi, ki je ta način vzpenjanja v gorah tudi uporabil. V knjigi *Climbing Ice* (Plezati v ledu) je Yvon Chouinard (ameriški plezalec, okoljevarstvenik in lastnik podjetja za gorniško opremo Patagonia) leta 1978 opisal zanimiv dogodek, ko je v Chamonixu s soplezalko dohitel precej bolj opremljeno skupino, ki pa se je premikala mnogo počasneje od njiju. Posledica tega je bila, da sta bila Yvon in njegova soplezalka nazaj v koči nekaj ur pred to skupino, ki je bila na koncu tudi precej bolj utrujena, vrnila pa se je v temi, kar je pomenilo dodatno nevarnost. Yvon je dogodek opisal kot smer, v kateri naj bi se razvijal alpinizem čez nekaj let, ko se bo dovolj razvila tudi oprema, ki bo dopuščala to početi (bolj) varno.

Janez Jeglič - Johan
Foto Silvo Karo

Tomo Česen
Foto Stanko Gruden

Franček Knez v Triglavu
Foto Janez Skok

Konkretno sta sicer že naprednejšo tehniko "lahko in hitro" opisala tudi Mark Twight in James Martin v knjigi *Extreme Alpinism: Climbing Light, High and Fast* (Ekstremni alpinizem: plezati lahko, visoko in hitro) leta 1999. Twight je prav na ta način postavil nekaj hitrostnih rekordov, ki so v tistem času močno odmevali in precej vplivali na razvoj plezanja. Med njegovimi najbolj znanimi dosežki je bilo 60-urno neprekinjeno plezanje po Slovaški smeri v Denaliju leta 2000 s Scottom Backesom in Stevom Housom. Dvakrat je bil nominiran tudi za zlati cepin, leta 1993 in 1995. Prav Steve House pa se je v intervjuju s Kilianom Jornetom spominjal, da je prve vzpone na ta način v letih 1988 in 1989 opravil v slovenskih gorah s slovenskimi soplezalci. House v intervjuju celo opisuje tehniko "lahko in hitro" kot del slovenske plezalne kulture, ker naj bi bila glede na višino naših gora in njihovo dostopnost to tudi najbolj logična izbira.

Tako imamo tudi Slovenci kot alpski narod pri tem svojo vlogo. Ne pozabimo, da je leta 1981 ravno v pionirskih časih prostega plezanja mladi Franček Knez opravil do takrat nemogoč podvig, ki mu je lahko uspel samo na način "lahko in hitro", čeprav v svoji zgodnji stopnji razvoja – v tistem poletju mu je uspelo preplezati tri največje severne stene v Alpah. S severno steno slovitega Eigerja je opravil v samo šestih urah, kar je bil takrat rekord brez vsake konkurence. Rekordne dosežke sta v prihodnjih desetih letih na ta način dosegala tudi Slavko Svetičič in Tomo Česen, skoraj neverjetni za tiste čase so bili tudi dosežki "treh mušketirjev" – Silva Kara, Frančka Kneza in Janeza Jegliča.

Kako razumeti pojem oz. besedno zvezo "lahko in hitro"?

Najbolj logična predstavitev te tehnike v okviru povprečnega alpinista ali gornika bi lahko bila plezati ali hoditi: s toliko opreme, kolikor je še razumno za našo varnost in počutje; tako hitro, kolikor zmoremo oziroma zmore naš soplezalec oziroma skupina; v skladu s svojim realnim znanjem in psihofizično pripravljeno-stjo glede na cilj, ki smo si ga zastavili. Pogojno lahko

temu opisu dodamo tudi merilo, da v tako tehniko štejemo plezanje ali pristop v enem samem zamahu, torej brez daljšega vmesnega počitka oziroma bivakiranja.

S toliko opreme, kolikor je še razumno za našo varnost in počutje

Na individualno odločitev, koliko opreme, oblačil in hrane potrebujemo za določeno turo, vedno vpliva več dejavnikov: kako dobro poznamo turo ali smer, kako dobro znamo oceniti čas, ki ga bomo za to turo porabili, koliko hrane in pijače potrebujemo za to in kaj moramo imeti pri sebi, če se razmere spremenijo oziroma nas presenetijo dejavniki, na katere nimamo vpliva – vreme, spremembe smeri ali poti zaradi plazov ali podorov, težave z orientacijo in drugo. Zavedati se moramo, da se razmere v gorah spreminjajo hipno in da je pomanjkanje opreme, od katere je odvisna naša varnost, lahko usodno.

Light and fast je v današnjem času zelo priljubljen izraz v alpinizmu, predvsem med mlajšo generacijo alpinistov. Vsi poskušajo biti "lahki in hitri", a le malo jih pride do vrha težke gore. Pogled na današnji alpinizem in njegova umestitev v zgodovino tega športa, predvsem v smislu vrhunškega alpinizma, nam dasta jasno sliko, da mantranje o čim lažjem in čim hitrejšem ni prineslo nobenega napredka. Da, prineslo ga je v gledanju na štoparico po že znanih gorah in alpskih smereh, morda tudi v drugih gorstvih, celo na najvišje gore sveta. V smeri ideala alpinizma, v nepreplezani steni in novi smeri na visoko goro v alpskem slogu pa *light and fast* ni pokazal rezultatov. Vrhunci alpinizma so se zgodili v klasičnem alpskem slogu, z dokaj velikim nahrbtnikom in opremo, ki ne spada v omenjeno, najlažjo kategorijo. Vzponi, opravljeni od pojava "alpskega sloga" sredi sedemdesetih prejšnjega stoletja pa do začetka 21. stoletja še vedno niso preseženi in verjetno tudi nikoli ne bodo. Sploh v najbolj surovem alpinističnem prizorišču, najvišjih vrhovih Himalaje. Sam smatram *light and fast* predvsem kot "poddisciplino" alpinizma, ki ob dovolj znanja lepo služi treningu, v sferi vrhunškega alpinizma in v visokih gorstvih pa je to zabloda, katere posledica bo neuspeh, če ne še kaj hujšega.

Tomaž Jakofčič, vrhunski alpinist in mednarodni gorski vodnik

Tržiški alpinist Blaž Belhar s Kilianom Jornetom pred bivakom Carrel na Matterhornu leta 2013. Kilian Jornet je vrhunski španski ultramaratonec in alpinist. Med drugim se je maja 2017 dvakrat v šestih dneh brez dodatnega kisika povzpел na vrh Everesta.
Foto Cveto Podlogar

"Lahko in hitro" pomeni svobodo, svobodo gibanja v gorah.

David Goettler, nemški alpinist, himalajec in gorski vodnik

Ne glede na hitrost naših vzponov v gorah moramo biti pripravljeni na nepričakovano. Za (lažje) preživetje, kadar se znajdemo v nepričakovani situaciji, moramo v nahrbtniku vedno imeti prvo pomoč, žepni nož, toaletni papir (ta je lahko tudi netivo), kresilo ali vžigalnik, reševalno dvostransko metalizirano folijo oz. astrofolijo, ki je navadno sestavni del prve pomoči, zemljevid, sončna očala in kremo, "železno rezervno" za želodec (obstojna hrana, ki ni pretežka in je energijsko bogata: žitne ploščice in podobno), lahko kapo in rokavice ter lahko nepremočljivo (npr. goretext) jakno.

To je najhitrejši, najlažji in najbolj svoboden način premikanja v gorah. To pomeni biti kot divja žival in čutiti veliko povezanost z naravo.

Jordi Tosas, španski alpinist in gorski vodnik

Tako hitro, kolikor zmoremo oziroma zmore naš soplezalec oziroma skupina

Hitrost vzpona ali pristopa je odvisna od naše psihofizične pripravljenosti. Če imamo veliko kondicije in vemo (ali vsaj realno znamo oceniti), koliko moči bomo za turo potrebovali, potem bomo tudi vedeli, kako hitro lahko napredujemo. Tudi to velja zgolj v primeru, da smo na turi sami – če na primer plezamo v navezi ali hodimo v skupini, se stvari radikalno spremenijo – hitri smo lahko samo toliko, kolikor je hitra celotna naveza oziroma skupina. Zato je treba pri izbiri ustrezne hitrosti računati tudi na te spremenljivke in dejstvo, da vsaka tura terja tudi vrnitev, ki je navadno manj utrudljiva, a nič manj nevarna od vzpona. Rezultat, ki ga doseže vrhunsko treniran športnik na ravni olimpijskega atleta, se lahko od rezultata običajnega gornika razlikuje tako zelo, da ju sploh nima smisla primerjati. Timotej Bečan je na primer iz doline Krme na vrh Triglava prišel v eni uri in 26 minutah, povprečen čas za enako pot, predstavljen v planinskem vodničku, pa je pet ur in 45 minut. In še ta velja za povprečnega, ne slabega planinca. Informacije, ki jih dobimo z družbenih omrežij ali forumov, so torej brezpredmetne, pogosto so lahko celo glavna težava in razlog za nesrečo.

U skladu s svojim realnim znanjem in psihofizično pripravljenostjo glede na cilj, ki smo si ga zastavili

Psihofizična pripravljenost niha od posameznika do posameznika. Pri tehniki "lahko in hitro" presojamo čas, ki ga potrebujemo za turo glede na zavedanje o obsegu lastnega znanja in psihofizične pripravljenosti, ki jo imamo v trenutku vzpona. Izkušen alpinist bo na primer pri plezanju za različne manevre pri varovanju porabil manj časa in bo plezal hitreje od pripravnika, ki ima sicer več kondicije, vendar se izgublja pri znanju vrhne tehnike, brez katere ne eden ne drugi ne moreta napredovati. Znanje in izkušnje so lahko razlog, da nekdo za enako težaven vzpon potrebuje bistveno manj opreme, kar nas nikakor ne sme zavesti. Kot tudi ne podcenjevanje cilja, ki je pred nami – tehnično nezahtevna pot na Grintovec iz Kamniške Bistrice je z vidika gibanja v gorah res preprosta, a je kondicijsko izjemno zahtevna in pomeni nadvse resen pristop k načrtovanju količine hrane, pijače in oblačil, ko se pripravljamo na vzpon. Prav realno upoštevanje lastnega znanja in psihofizična pripravljenost sta dve izmed najpomembnejših komponent pri tehniki "lahko in hitro". Seveda moramo takrat, ko gre za skupinsko turo, računati tudi na moč in znanje drugih v skupini.

Merilo, da v tako tehniko štejemo plezanje ali pristop v enem samem zamahu, torej brez daljšega umesnega počitka oziroma bivakiranja.

Tehnika "lahko in hitro" lahko pomeni tudi to, da opravimo vzpon v enem zamahu – torej se takoj po

Smisel ni v podrejanju, ampak v občudovanju in spoštovanju gora. Bolje kot spuščati gore na svojo raven je poskusiti doseči raven gora. Kakšno vrednosti ima osvajanje nečesa, česar ne spoštujemo?

Dakota Jones, ameriški ultramaratonec, alpinist

opravljeni turi vrnemo na izhodišče ali tja, od koder je mogoč transport, na katerega pri načrtovanju količine in vrste opreme, nujne za turo, ni treba računati. Bivakiranje v tem primeru odpade, saj pomeni znatno večjo količino opreme ter s tem posledično težo. Kar pa ne pomeni, da lahko pri izbiri opreme izpustimo zadostno količino oblačil in astrofolijo, ki nas dodatno ščiti pred morebitnim mrazom. V ekstremnih primerih, na primer 60-urnem plezanju v Denaliju, to pomeni napor, ki si ga je težko celo predstavljati in je za večino gornikov in alpinistov nemogoč podvig. Drži pa, da je lahko nekomu, ki je fizično slabše pripravljen, vzpon na Triglav v enem dnevu enak 60-urnemu vzponu na Denali za vrhunsko pripravljenega športnika na ravni olimpijskih atletov.

Če bi vsakič nosil s seboj vse, kar bi mogoče potreboval, bi verjetno bil še vedno na začetku.

Tomo Česen, vrhunski alpinist in športni plezalec, mednarodni gorski vodnik, strokovni sodelavec PZS

Tehnika "lahko in hitro" torej v sebi skriva individualno izkušnjo, ki se spreminja od posameznika do posameznika. Najpomembnejše je, da se pri načrtovanju takega načina ture zavedamo lastnih meja glede znanja in psihofizične pripravljenosti, zahtevnosti ture in mogočih sprememb, na katere nimamo vpliva, ter tega, ali smo na taki turi odvisni zgolj od sebe ali tudi od drugih soplezalcev oziroma gornikov.

Prednosti tehnike "lahko in hitro"

Največja prednost te tehnike je, da znatno zmanjšamo čas izpostavljenosti vremenskim in drugim nevarnim pogojem, s katerimi se spoprijemamo v gorah. Velika razlika je, ali smo pozimi na mrazu pet ali deset ur in ali se vrnemo na izhodišče v času dnevne svetlobe ali pa moramo prehode iskati utrujeni v temi, odvisni od tega, koliko življenja je še ostalo v baterijah naših svetilk. Manj opreme pomeni tudi manjšo obremenitev za naš organizem, kar dovoljuje daljšo turo v enakem času, kot bi jo lahko opravili z več (tudi nepotrebne) opreme. "Lahko in hitro" pride najbolj do izraza predvsem pri kondicijsko zahtevnih turah, ki se jih lotevamo sami ali v navezi oziroma skupini s posamezniki, ki so nam po znanju in psihofizičnih sposobnostih enakovredni. Lahko bi rekli, da je ta tehnika varna toliko časa, dokler vse poteka

Menim, da tak način plezanja predstavlja najbolj čist in popoln slog gibanja v alpinizmu. Samo z opremo, ki jo nujno potrebuješ, brez navlake za rezervne načrte. Pomeni najmanjšo možno (in kratko) obremenitev okolja. Zagotovo pa ta slog zahteva velik in težak nahrbtnik znanja, kilometriner in izkušenj.

Tina Di Batista, vrhunski alpinistka in mednarodna gorska vodnica

tako, kakor smo načrtovali, in takrat, kadar ne precejujemo znanja in kondicijskih sposobnosti – ne svojih ne drugih udeležencev ture. Če je na turi lepo vreme, toplo in se nam ne zgodi nič, kar bi njen potek drastično spremenilo (na primer zvit gleženj ali nevihta), potem je to zagotovo optimalen način obiskovanja gora.

Slabosti tehnike "lahko in hitro"

V trenutku, ko se spremeni samo ena izmed naštetih komponent, pa tako početje lahko postane smrtno nevarno. Na primer: za smer, ki smo jo preplezali že petkrat, vzamemo točno toliko opreme, kolikor je bomo uporabili. Pozimi pa se je zgodil odlom, smer se je spremenila in zahteva več opreme, kot je imamo s seboj. Sledi veliko tveganje, če se odločimo smer vseeno preplezati ali če se odločimo za sestop. Kratke hlače, dobri čevlji, nekaj vode, dve energijski ploščici in rezervna majica so za marsikatero goro pri nas za kondicijsko močnega gornika dovolj. Če pa se poškoduje in se ne more premikati, je zelo verjetno, da bo ponoči doživel podhladitev ali bo celo zmrznil. Izbira take tehnike gibanja zahteva ogromno osebne zrelosti in trezne presoje razmer ter lastne psihofizične pripravljenosti. Žal prevečkrat beremo in slišimo, kako so se posamezniki v lovu na rekordne dosežke precenili in s tem v nevarnost spravili tako sebe kot tiste, ki so jim prihтели na pomoč.

Za zaključek naj dodam še to, da univerzalnega recepta, kaj pomeni biti "lahki in hitri", ni. V osnovi to pomeni, da smo samostojno sposobni oceniti, kaj je najmanjša količina opreme, obleke, tekočine in hrane za najhitrejšo možno doseganje cilja v okviru lastnih psihofizičnih sposobnosti. A ker je narava nepredvidljiva, moramo kljub dobri presoji, kaj potrebujemo glede na zahtevnost ture, vremensko napoved in svoje znanje, s sabo vedno imeti predstavljen "železni repertoar"! Pa tiste tri kline za vsak primer ... ●

Viri:

Yvone Chuinard: *Climbing Ice*. Sierra Club Books, 1978

Mark Twight, James Martin: *Extreme Alpinism: Climbing Light, High and Fast*, The Mountaineers, 1999

Traditional mountaineering: http://www.traditionalmountaineering.org/FAQ_Light_Fast.htm, pridobljeno 6. 6. 2021.

Petzl, <https://www.petzl.com/INT/en/Sport/News/2016-10-12/Alpinism--what-does-%22Fast-And-Light%22-really-mean->, pridobljeno 6. 6. 2021.

Kilian Jornet; <https://www.kilianjornet.cat/en/blog/fast-light-style-steve-house>, www.kilianjornet.cat.

Laura Font Sentis, operativni vodja Fundacije Kiliana Jorneta.

Lahek in hiter
Steve House
Foto Marko Prezelj

Lahek in hiter

Steve House

Steve House je alpinist, Američan, ki s svojo družino trenutno živi v Avstriji, z alpinizmom pa se je srečal v Sloveniji. Pri nas, natančneje v Mariboru, se je znašel kot študent in se včlanil v kozjaški alpinistični odsek. Na začetku je veliko plezal z Ljubom Hanslom, Dušanom Golubičem, Borisom Strmškom, Zdenkom in Miro Zorič, s Slovenci je odšel tudi na prvo odpravo v Himalajo, pogosto se je navezal na vrv z Markom Prezljem. Kako so House in naše gore povezani z načinom plezanja, ki mu s tujo besedno zvezo rečemo *light and fast*, je povedal kar sam.

Kako bi predstavili filozofijo tehnike "lahko in hitro" v eni povedi?

Na goro in z nje, stoodstotno odvisen od skoraj nepretrganega gibanja za preživetje, varnost in uspeh.

Kdo vas je navdihnil oziroma kdo je bil vaš mentor pri tej tehniki?

Mislim, da je to del kulture alpinizma v Sloveniji, kjer sem se začel ukvarjati s to dejavnostjo. Ko sem v letih 1988 in 1989 tam začel študirati, sem v alpinističnem klubu začel spoznavati slog, ki je takrat že veljal za najbolj primernege v njihovih gorah – začenjali smo zgodaj zjutraj in se vračali pozno zvečer, smo se pa zato izognili bivakiranju. Mislim, da so začeli tako plezati zaradi narave njihovih gora – njihove velikosti in primernosti za to vrsto plezanja.

Kaj je pri tem slogu za vas prednost in kaj slabost?

Če upoštevaš naslednje tri postavke, potem je ta tehnika lahko samo prednost:

- da si plezalno dorasel smeri, ki jo želiš preplezati,
- da si fizično sposoben prenesti dolgotrajen napor in nepretrgano gibanje
- in da si, kar je najpomembnejše, sposoben realno oceniti, kateri dosežki so izziv, vendar jih je mogoče s svojim soplezalcem še doseči v danih okoliščinah. Verjamem, da je v primeru, če upoštevamo vse te tri dejavnike, tveganje celo manjše, saj smo objektivnim nevarnostim izpostavljeni krajši čas. Prav soodvisnost vseh teh treh komponent je tisto, kar dela ta slog tako zanimiv. Moram pa povedati, da imam rad tudi dolgotrajna plezanja z bivaki. Rad preživim v gorah več

Zapis je povzet po intervjuju, ki ga je maja leta 2020 s Stevom Housom naredil Kilian Jornet za svoj spletni dnevnik, in dopolnjen po pogovoru s Stevom Housom.

dni. Take okoliščine me spremenijo kot osebnost – tako je, kadar sem dolgo zunaj, ko se trudim in rešujem plezalne probleme, medtem ko na neki način živim na robu preživetja in osnovnih potreb po hrani, vodi in spanju. Mislim, da je tak način plezanja celo bolj nevaren, ker si dlje časa izpostavljen objektivnim nevarnostim, na primer viharjem. Po nekaj dnevih postaneš tako utrujen, da je zelo težko sprejemati zahtevne strateške odločitve. Gre za drugačen tip plezanja, ampak mi je tudi všeč.

Kakšni so občutki pri plezanju s tehniko "lahko in hitro" v primerjavi s klasičnim plezanjem?

Predvsem se v primerjavi s klasičnim alpskim slogom počutim popolnoma svobodnega. Se pa tudi utrudim na drugačen način. Plezanje v enem zamahu in brez spanja se mi zdi veliko bolj stresno in bolj intenzivno. Predvsem zato, ker ne sme biti prostora za napake pri presoji. Popolnoma moraš biti predan cilju, ker moraš ves čas plezati navzgor toliko časa, da prideš na varno. Zato si ves čas pod pritiskom, sploh dokler ne vzpostaviš ritma in ne najdeš hitrosti, s katero lahko v čim krajšem času varno dosežeš vrh. Kadar smo bili v steni predolgo, smo temu rekli, da nam je "spodletelo navzgor". Spodletelo zato, ker smo slabo ocenili smer in svoje zmožnosti. Navzgor pa zato, ker je bilo lažje iti naprej do vrha kot pa sestopiti.

Se spominjate prvega vzpona v tem slogu?

Ko sem to počel prvič, sploh nisem vedel, kaj počnem. Bil sem mlad in v družbi treh izkušenih alpinistov, bilo je februarja leta 1989. Vsi štirje smo spali pod Triglavsko severno steno in naslednji dan preplezali 1100-metrsko Dolgo Nemško smer – v enem samem dolgem dnevu. Ko sem pozneje plezal na Aljaski, se mi je zdel tak način plezanja najbolj logičen, saj tam v času glavne plezalne sezone ni bilo teme. Moram pa priznati, da so bile prvih nekaj let moje plezalne sposobnosti in sposobnosti presoje nezadostne za plezanje v kateri koli smeri. V tem obdobju mojega življenja je bil največji uspeh, da sem ostal živ.

Kateri je bil vaš najboljši vzpon v tem slogu?

Ker sem skoraj vse svoje vzpone opravil na ta način, je težko izbrati enega ali dva. Moj solo vzpon na K7 leta 2004 je bil prav gotovo zame eden izmed najlepših plezalnih vzponov. Slovaška smer leta 2001 v enem zamahu, ko sem plezal neprekinjeno 60 ur, je bila zelo globoko doživetje. Po 48 urah sem skoraj stoje spal. Zaradi tega vzpona sem spoznal, česa vsega sem sposoben. Ta je odločilno vplival na vse moje poznejše vzpone v Himalaji. Nekaj je bilo tudi čudovitih samostojnih vzponov v Alpah, predvsem v Chamonixu, kjer je veliko možnosti za solo plezanje v tem slogu. Spomine na te vzpone prevevajo občutki miru in toka neprestanega gibanja. Kaj takega je mnogo težje doživeti v prvenstvenih smereh, ker nikoli ne veš, kakšne razmere te čakajo pri vzponu, največkrat pa tudi ne, kakšen bo sestop. Zato je veliko bolj stresno v prvenstvenih smereh, ki pa prinašajo drugačno zadovoljstvo. ●

Steve House Foto Marko Prezelj

Steve House je z ženo Evo ustanovil neprofitno organizacijo Alpine Mentors, ki promovira alpinizem. House trenira tehnično usposobljene mlade alpiniste, ki se želijo povzpeti na najvišje gore na svetu na način, ki ga predstavljamo v tej temi meseca, s poudarkom na čim manjšem vplivu na naravo. Na spletnem kanalu You Tube je objavil pet poučnih videoposnetkov Alpine Principles (prost dostop), s katerimi ne poskuša učiti plezalne tehnike, ampak želi plezalce poučiti, kako v gorah sprejemati najboljše možne odločitve.

Steve House s soplezalcem v Dolgi Nemški smeri leta 2018 Arhiv Ljuba Hansla

Steve House, Ljuba Hansel in Dušan Golubič v Kači na Gozdu Foto Branko Ivanek

Težek in hiter

Marta Krejčan Čokl

Gregor Kofler

Laže bi bilo z malce manjšim tovorom, ampak v tem primeru je to bil najmanjši tovor. Foto Gregor Kofler

Potomec enega od članov "mojstranskih veveric", Gregor Kofler, je alpinist že dvajset let, leto več gorski reševalec, od leta 2018 pa gorski vodnik. Za profesorja športne vzgoje, ki je rasel v gorah, je takšna življenjska pot precej logična, možnost preživetja s tem, kar ima najraje, pa na svoj način tudi privilegij. Kadar človek nekaj počne s strastjo, iskreno in predano, s tem razvija tudi dejavnost samo in neposredno in posredno vzgaja tiste, ki to šele spoznavajo. Vzgajanje in ozaveščanje pa sta tudi dve od nalog *Planinskega vestnika*, zato smo k sodelovanju pri temi, ki ji je posvečenih nekaj več strani te številke, povabili tudi njega.

"Lahko in hitro" v osnovi pomeni, da smo samostojno sposobni oceniti, kaj je najmanjša količina opreme, obleke, tekočine in hrane za najhitrejšo možno doseganje cilja (v hribih in gorah) v okviru lastnih psihofizičnih sposobnosti. Ali je lahko človek z malo ali nič izkušnjami sposoben take odločitve, tudi če gre za lažje pristopne vrhove?

Težko, če nima pred sabo nikogar, ki bi ga usmerjal. Po navadi začetnikom vedno nekaj manjka v nahrbtniku ali pa imajo občutno preveč stvari notri. Pogosto tudi težke in neuporabne v gorah.

V visokogorje se odpravlja vedno več ljudi z zelo različnim znanjem in izkušnjami. Kako naj torej posameznik brez večjih izkušenj presodi, ali je česa takega sposoben ali ne?

Presojanje na začetku "kariere" pohodništva ali gorništvaja je res zelo subjektivno. Učimo se od tistih, ki to že znajo, ki nam dajo koristne informacije, iz različnih priročnikov, strokovnih člankov. Najslabše je brati forume, kjer svoje izkušnje opisujejo vsi, torej

začetniki in tisti, ki imajo izkušnje. Vedno začnemo postopoma in si ne smemo postavljati zelo visokih kratkoročnih ciljev. Šele z načelom postopnosti bomo dobili prve prave občutke in prave, koristne izkušnje.

Kako razložiti nekomu, ki ima ogromno kondicije, izkušenj in znanja iz gora pa nič, da je tek na Šmarno goro nekaj povsem drugega od vzpona na Grintovec, čeprav je največja razlika v razdalji? Kako na primer to naredite vi?

Preprosto mu pokažem nekaj fotografij iz visokogorja in poti na Grintovec ter mu razložim, kakšna oprema je potrebna za vzpon. Da so razdalja in premagani višinski metri neprimerno večji, s tem pa hujša tudi poznejša utrujenost ali celo izčrpanost. Povem mu, da se je priporočljivo udeležiti kakšne podobne ture, lahko tudi krajše, a v visokogorju, z izkušenim gornikom, kjer se vidi, kako je z njegovo tehniko plezanja in doje-manjem višine. Velikokrat je to potem prvi kazalnik, iz kakšnega testa je človek.

Kot gorski vodnik imate izkušnje tudi z gosti, ki si želijo hitrega vzpona. Kako se odločite o hitrosti vzpona in koliko opreme boste vzeli s seboj glede na to, kaj želi gost?

Pri nas je vedno tako, da imamo določene "zahteve" in vprašanja, ko se gost odloči za določen vzpon. Če gre za zahtevnejše ali plezalne, potem gremo vedno najprej skupaj na kakšno lažjo preizkusno turo. Na primer v Čopov steber se nikoli ne vodi neposredno, torej takoj, ampak se gost vedno preizkusi na lažji turi. Potem sledi pogovor, kaj od opreme je treba imeti s sabo v tako zahtevni smeri, da nahrbtnik ne bo pretežek in da gost ne bo po nepotrebnem izgubljal moči. Za vzpone v lažjih smereh ali če gost šele spoznava plezanje, pa prosimo za seznam njegovih vzponov, da vidimo, kaj je v zadnjem letu prehodil ali morda preplezal. Začetniki imajo s seboj pogosto preveč stvari ali celo kaj pozabijo. Da to preprečimo, jim pošljemo seznam opreme, pred turo pa pregledamo nahrbtnik. Zase lahko rečem, da imam ne glede na gosta s sabo vedno preveč stvari. So me pa že velikokrat rešile iz zagate, ko je bilo treba na primer zlepti čevlje sredi Triglava, posoditi palico, ker se je nekomu zlomila, rezervne pse (turnosmučarske kože), ko jih je gost izgubil, ali pa ko je treba sredi ničesar popraviti smuči. Vsakič vzamem nekaj več teh stvari ravno zato, ker se zavedam, kako nepredvidljive so lahko ture, gostje pa tudi.

Vedno več je "lovcev na rekorde", ki s seboj v visokogorje vzamejo samo nekaj tekočine in energijskih ploščic, nato pa se zaradi hitro spremenljivih razmer znajdejo v težavah. Kaj narediti, da bi ljudje določene kose opreme vendarle vzeli s seboj, tudi če to pomeni na videz zgolj večje breme?

Česa bistvenega v smislu kazni zagotovo ne. Ljudje je treba ozaveščati in jim približati realnost. Take podvige vedno komentiram v smislu, da v gorah ni tekma s časom, ampak z varnostjo, in da je to, kar počnejo, lahko nevarno zanje in za okolico. Zavedati se morajo, da smo gorski reševalci tudi samo ljudje, z družinami ali brez njih, ki se maksimalno trudimo, da bomo rešili težave kar se da hitro, strokovno in kakovostno, a ko je slabo vreme, se na nas lahko čaka zelo dolgo, saj so pristopi v slabem vremenu do ponesrečena daljši kot v lepem vremenu, ko bi si lahko pomagali tudi s helikopterjem. Je pa tudi pri proizvajalcih opreme težnja, da za ta segment gornikov naredijo še lažjo opremo iz znanega železnega repertoarja (prva pomoč, astrofolija ipd.), da potem tudi njih lahko prepričajo, da stvar ni tako težka, da ne bi mogla biti v malem nahrbtniku.

Kot reševalec imate izkušnje tudi s plezalci, ki so v želji po čim manj opreme na koncu obtičali v steni, ker so se v smeri, ki so jo sicer dobro poznali, spremenile razmere, opreme, ki bi jim pomagala varno preplezati taka mesta, pa niso imeli s seboj. Kaj bi morali imeti vedno s seboj pri plezanju na videz še tako lahke in preproste smeri, ki jo dobro poznamo?

S sabo morajo imeti osnovno opremo, ki jo najdejo na vseh seznamih. Pred vzponom se je vedno treba

Gregor Kofler: "Včasih ne nosimo samo nahrbtnika." Foto Anita Kofler

pozanimati glede trenutnih razmer v smeri in okoli: ali je še sneg, ali je recimo poškodovana pot, ali je kakšen odlom ... Lahko se pozanimajo tudi pri gorskih vodnikih ali lokalnih strokovnjakih, gorniškem centru ipd. Vsekakor pa na nobeni turi pri meni v nahrbtniku ne manjkajo: lahka vetrna jakna, rezervne kapa in rokavice, prva pomoč, astrofolija, ki je pogosto sestavni del prve pomoči (prepričati se moramo, ali je res notri), lahka bivak vreča, žepni nož, lahka čelna svetilka (ne zanašajmo se na telefon), vžigalnik in "železna rezerva" za želodec (energijske ploščice ipd.).

Kaj konkretno pomeni "lahko in hitro" za vas, kadar se sami odločite za kondicijsko turo v smeri ali po poti, ki jo dobro poznate, in kaj vedno vzamete s seboj? Lahko ponazorite s kakim primerom?

Lahko in hitro zame pomeni imeti spakirano toliko, da vedno napolnim nahrbtnik. Kot sem že omenil, navadno nisem "lahek", ampak "težek", in se me drži sloves "težek in hiter" (*smeh*).

Ko sem na primer soliral v Dolgi Nemški smeri v Steni in po zahodni steni ter severnem grebenu na vrh Triglava, je bil nahrbtnik 25-litrski, v njem pa hrana in pijača za tisti dan, plezalna oprema (pas, čelada, kladivo, klin, pomožna vrvica, dve vponki z matico), trije sloji oblačil, od tega ena vetrna jakna, prva pomoč, lahka bivak vreča, žepni nož, lahka čelna svetilka, vžigalnik (ki je pri meni sestavni del prve pomoči) in "železna rezerva" za pod zob. ●

Hitrost skupine
prilagodimo
najpočasnejšemu.
Foto Zdenka Mihelič

Ideal, ki se ga ne da doseči

Simon Figar

Simon Figar je vodnik Planinske zveze Slovenije s precej stvarnim pogledom na svet. Ljubiteljski obiskovalec gorskega sveta, v katerega zahaja zaradi lepote in doživetij, se v hribe vedno podaja s "pretežkim" nahrbtnikom. Doseg cilja je zanj vedno zaželen, a ne za čisto vsako ceno.

**Besedno zvezo "lahko in hitro" nehote povezu-
jemo s plezanjem in alpinizmom, ampak v re-
snici gre za način doseganja ciljev v različnih de-
javnostih. Večina značilnosti takšnega gibanja
v gorah velja za vse, za plezalce, gorske tekače,
pohodnike itd., ali je kaj, kar je posebej značil-
no za planince, tako posameznike kot organizi-
rane skupine?**

Na pohodih planinskih društev se v nahrbtnikih udeležencev prepogosto znajdejo nepotrebna bremena; spomnim se copat s peto, kilogramskega škriclja paradižnika, prav toliko jabolk in paprike, vse v enem nahrbtniku na poti na Triglav. Nekdo drug je večer prej med pripravljanjem nahrbtnika tehtal nogavice. Kolega je sredi poletja (po nepotrebem) nosil dereze do Kriških podov. Udeleženka na poti

na Dolgi hrbet je doma pustila prvo pomoč, ker jo ima tako in tako vodnik vedno s seboj ... Med gibanjem v gorskem svetu vsi stremimo k čim manjšemu bremenu na hrbtu, hkrati pa se zelo neradi odrečemo udobju in nekaterim razvadam. Racionaliziranje opreme, hrane in potrebščin, ki jih bomo vzeli v hribe, je nujno, nikakor pa ne smemo tega storiti na račun varnosti. Velikokrat srečujem posameznike in celo organizirane skupine brez ustrezne zaščitne opreme, kot so čelada, dereze, celo cepin. Vse preveč (predvsem posameznikov) gorski svet obiskuje v kratkih hlačah in prelahkih oblačilih v slogu gorskih tekačev, brez rezerve v nahrbtniku, ker tisto, kar nosijo na ramah, to pač ni. Mnogi med njimi z gorskimi tekači nimajo, razen dragih športnih copat, ničesar skupnega.

Kaj pomeni "lahko in hitro" planincu?

Ideal, ki se ga ne da doseči. Oblačila izbere-
mo glede na vremensko napoved (kar se pogo-
sto izkaže za tvegano početje, zato naj bodo po-
leg tople jopice v nahrbtniku vedno še vetrovka,
kapa in rokavice), doma pa pustimo vso opre-
mo, ki je ne bomo potrebovali na poti; slednje pa
nujno predpostavlja dobro poznavanje poti in
zelo dobro poznavanje razmer na poti tisti dan.
Ob tem se ne kaže zanašati na fotografijo z vrha, ob-
javljeno na družbenem omrežju neprevidnega obi-
skovalca gora, ki "ve vse". Namesto pretiranih koli-
čin hrane in pijače imejmo s seboj malico za na vrhu,
po sestopu pa raje jejmo v koči. Zvečer s prijatelji de-
limo zobno kremo, uporabimo copate, ki so na voljo
v koči, zaloge hrane in pijače za drugi dan nas bodo
manj utrudile, če v nahrbtnik zaidejo šele prihodnji
dan zjutraj. Zadnja leta proizvajalci nudijo vedno
lažje kose opreme, s katerimi lahko nadomestimo
obstoječe, ob tem pa nas spremlja večna dilema med
visokimi cenami novodobnih artiklov in njihovo ži-
vljenjsko dobo ter dejstvom, da je "ta stara jakna še
čisto dobra". Resnici na ljubo – izraz planinec meni
ne vzbuja asociacije s posameznikom, ki bi se zelo
hitro gibal, temveč ga povezujem z estetiko in doži-
vljajskim načinom obiskovanja gorskega sveta.

Omenili ste novejšo opremo, ki je znatno lažja kot na primer pred dvajsetimi leti. Ali je njena kakovost zato slabša?

Kakovost sodobne opreme je vrhunska, pač v me-
jah realnih gabaritov proizvodnje, prodaje in po-
trošnje. Je pa življenjska doba marsikatero ultralah-
ke vetrovke in nahrbtnika posledično krajša zaradi
tanjših materialov. Spet odvisno od pogostosti, na-
mena in načina uporabe. Bolj me skrbi izdelovanje
nekaterih (ključnih) kosov opreme iz lažjih materi-
alov, ki pa po mojem mnenju zaradi tega ne opravl-
jajo svoje naloge. V mislih imam plastične pla-
zovne lopate, aluminijaste dereze in lahke cepine.
Kakovost te opreme je v nekaterih primerih tako
slaba, da je njena uporaba nevarna.

Kako se organizira večja skupina planincev, da ima na pohodu vse, kar je nujno, in se hkrati izogne dodatni, odvečni teži?

Težko. Večjo skupino planincev po mojih izkušnjah
v zadnjih dveh desetletjih sestavljajo ljudje v sta-
rosti od srednjih do poznih let, prežeti z izkušnja-
mi in navadami "iz dobrih starih časov", ko so ime-
li v nahrbtnikih praktično vse. Kot velika zmaga se
mi zdi nepojmljiva sprememba od "dobrih starih
časov", da so udeleženci pohodov prenehali s seboj
prinašati vse vrste alkoholnih pijač, še posebno de-
stilatov. Tako ekonomski položaj kot tudi ambicije
udeležencev ne narekujejo pretiranega trenda me-
njave obstoječe opreme z novo, lažjo. Se pa seveda s

časom, z dobrim zgledom in nešteti primeri dobre prakse posamezniki odločajo za lažjo vsebino nahrbtnikov – manj pijače, ki jo dokupijo v koči, lažje obroke na račun večerje pri oskrbniku, copati in sadje ostanejo doma, novi kosi opreme, ki nadomestijo staro, pa so lažji. Mlajši udeleženci, ki imajo skoraj celotno hribovsko pot še pred seboj, so seveda za take nasvete dosti bolj dovzetni. Pri izbiri ciljev pazimo, da ne potrebujemo dodatne skupne opreme, s katero bi še naknadno obremenjevali članke skupine.

Skupina se mora vedno prilagoditi najpočasnejšemu. Ali je lahko to težava?

To ni težava, temveč pravilo. Udeleženci gredo v soboto na turo s planinskim društvom, da se imajo *fino*, ne pa da umirajo od utrujenosti. Za težave na turi z nekom, ki ne zmore tempa skupine (čeprav bi moralo biti obratno) je kriv vodja skupine, ki je takega udeleženca sploh vzel s seboj. Čara planinskih društev sta njihova vpetost v lokalno okolje in predpostavka, da organizator ture pozna vse udeležence. Ker smo vsi preveč vpeti v pomembne opravke vsakdanjika, slednje zadnji desetletji blede, posledično se lahko zgodi, da koga sprejmeš v skupino na podlagi sladkih besed, ki se izkažejo za

*Simon Figar, vodnik PZS: "Ne gre za dirko, gre za doživljanje."
Foto Zdenka Mihelič*

Na nekaterih mestih se z nahrbtnikom komaj prerinemo skozi ožino. Foto Zdenka Mihelič

neutemeljene. Zelo pomagajo pripravljalne ture na začetku leta, na katerih se udeleženci (poleg samoiniciativne dejavnosti) usposobijo za zahtevnejše, ki jih čakajo v nadaljevanju. Vreme, snežne razmere v visokogorju in aktualno epidemično stanje nas zadnji dve leti dodobra ovirajo pri tem. Posledično je nujno načrtovati realno. Sedem pohodov na začetku leta v trajanju uro in pol na domače *kučlje* potem pa Triglav je slab recept za homogeno skupino. Če se zgodi, da komu ne gre, mu je treba nemudoma razbremeniti nahrbtnik, ga postaviti na čelo skupine, da se skupina resnično prilagodi njemu, če to ne pomaga, pa ga kdo pospremi na izhodišče.

Ali tudi vi, kot na primer gorski vodniki, na pohode, ki jih vodite, vzamete več opreme, kot je potrebujete zase, torej rezervo? Kaj?

Predvsem na vodene zelo zahtevne ture vzamem dodaten trak in nekaj vponk za primer, če bi bilo komu treba urediti dodatno varovanje, ter vrv. Na vseh vodenih turah imam s seboj bolj založeno prvo pomoč.

Katero opremo mora imeti planinec vedno s sabo, ne glede na dolžino in zahtevnost ture ter ne glede na letni čas?

Zelo nevhvaležno vprašanje glede na temo pisanja. V nahrbtniku naj bodo vedno prva pomoč, telefon, voda oziroma pijača, hrana oziroma prigrizek, rezervna oblačila, pokrivalo in rokavice, vetrovka in dobra volja. ●

Gora samo zame

Ko greš – in ne srečaš nikogar

Marjan Bradeško

Iskalci samote. Ljubitelji tišine. Miru. Gorniki. A kaj, ko nas je danes vsepovsod veliko! Preveč. Res? Kdor poišče pravi čas in pravi kraj – in ima morda še nekaj sreče – bo našel iskano. Tudi v teh dneh, ko se zdi, da smo težko sami. A svet je velik, pobočij neskončno, ur dneva tudi ne tako malo ... Gora je za vse, a v določenem trenutku, če se ji res posvetiš, le zate. Dolžina trenutka pa je odvisna predvsem od intenzivnosti doživljanja. Nekaj takih nepozabnih trenutkov sem si zapisal. Še več jih je ostalo le v spominu.

Mesečina (Triglav)

Le še nekaj teh, ki so si tisti dan zapisali Triglav v svoj spomin, sem srečal. Je le bilo med tednom in nagibalo se je na večer ... Malce pred peto sem se z Rudnega polja odpravil na Dolič. Bilo je proti koncu poletja, zato sem se kar podvzival, dnevi se tedaj že odločno krajšajo. In je šlo, pod Toscem in potem na Malo in Velo polje in po Velski dolini navzgor. Razen krav na Velem polju in množice gamsov v zatrepu planine ni bilo nikogar. Popolna tišina, popoln večer, Mišeljski grebeni so se počasi nižali, niso bili več tako visoko nad menoj kot na začetku doline. Tosc in Vernar za mano sta dobivala oranžni nadih, tudi Mišeljski vrh si je nadel rdeče-rumeno kapo. Pomahal sem jim v slovo in tam, kjer dolina zavije proti Doliču, je vse postalo sivina, gluha večerna tišina, ki počasi naznanja noč. Množica v koči je še veselo jedla in pila, sam sem jo brž potegnil spat. Skrajno neudobno, stisnjeno, prenapolnjeno je bilo tisto noč, in ko je ob štirih od nadihanega zraka iz odprtega strešnega okna pričelo kapljati prav name, sem vstal. Nihče ni trznil, vsi so spali, očitno jih je težak zrak uspaval.

In sem stopil ven, pred kočjo. Rezek gorski zrak je osvežil nosnice in zajel sem ga s polnimi pljuči. Noč je bila čudno svetla, mesec, ves okrogel, se je sukalo nekje gor nad Kanjavcem. Široka mulatjera ni zahtevala svetilke

in prav spraševal sem se, kje jo bo treba prižgati. Nič. Le moji koraki v gluhi noči, kakšen kamen, ki zaškreblija pod čevlji, in en sam naliv mesečine. Kar naprej! Prvo uro do Triglavske zahodne planote in še in še. Mesečeva pokrajina, dobesedno. Moja senca in luna svečava, kakršne še nisem doživel. Neki ptič je zafrfotal v noč, potem spet tišina. Nikjer nobene lučke, očitno sem bil še toliko pred vsemi. Počasi sem se prekopal navzgor čez tiste peske pred vstopom poti v skale in zaradi nekaj klinov sem za trenutek vendarle prižgal čelno svetilko. V Triglavski škrbini me je pozdravilo svetlo vzhodno obzorje, nekaj višje sem na Triglavovem grebenu tudi že opazil lučke. Vse svetleje je postajalo. Še pred šesto sem stal na vrhu. Štiri duše, nič drugega. Sonca še ne. Pozdravilo me je šele nekje nad Planiko. Res, tisto jutro, zelo zgodnje jutro, sem imel goro le zase. Sam sem poldrugo uro ob mesečini iz Doliča proti vrhu Triglava doživel eno najsamotnejših, najsijajnejših juter, pravzaprav najbolj mesečnih noči ... Samoto, ki bo ostala le moja.

Greben (Urh nad Škrbino, Tolminski Kuk in Bogatin)

Hladno, temno jutro, posebej med nizkim ruševjem, me je spremljalo proti planini Govnjač. Nekaj časa sem hodil še s svetilko, ko pa so grebeni Peči (Spodnjih

Večer ugaša pred Domom Valentina Staniča.

Foto Marjan Bradeško

*Jesensko jutro med
ruševjem in jerebiko
na poti proti Vrhu nad
Škrbino
Foto Marjan
Bradeško*

Bohinjskih gora) v daljavi začeli iz temno sive podobe prehajati v svetlejšo, sem vedel, da je dan blizu. Rosne, srebrne trave so dodobra opletale okoli nog, bilo je pač septembrsko vlažno jutro. Upal sem, da bom slišal jele-
ne, pa so bili kar tiho. Na robu, ko se pogled odpre v Bohinj-
sko dolino, me je pozdravilo megleno morje. Do-
bro uro kasneje so ga že božali sončni žarki in pričelo je
valovati ... Ruševje je ostajalo pod menoj, vse več je bilo
skalovja, in čez grebene je sem iz tja že uspelo pome-
žikniti sonce. Ko sem stal na Vrhu nad Škrbino, je bil
že svetel jesenski dan, je pa prav hladno vleklo in nika-
kor ni odnehalo. In potem je šlo – po vseh grebenih čez
Podrto goro in Tolminski Kuk do Bogatinskega sedla,
gor in dol, včasih sem in tja, tudi z nekaj poplezavanja.
A vse skupaj je bila ena sama samotna pravljica, posu-
ta z zadnjimi sviščevci med rumenečo jesensko travo,
s kakšnim puhom skromne planike, z oddaljenim kri-
kom krokarja ali nizkim preletom zvedave kavke. In to
je bilo vse! Življenje v svoji polnosti, pa čeprav žive duše
nisem srečal vse dol do pod Gracije, ko sem se že vra-
čal proti Komni. Dan, ko sem bil sam, ko je bila z menoj
le gora, ne le ena, ogrlica nanizanih vrhov, ki so sijali še
dolgo zatem, ko sem že prišel k Savici.

Čas (Kadin)

Minilo je četrto stoletje, odkar smo z družino prenočili
v šotorčku na planini Tam za Topolom/Plan di Tapou
pod Muzci. V čudoviti mesečni noči. Jutro nam tedaj
ni bilo naklonjeno ... Sem rekel: pridemo naslednji
mesec. Po petindvajsetih letih je ta mesec končno
prišel. Z ženo sva se mudila v Vidmu, ona je šla nasle-
dni dan v Rezijo na neko srečanje. In jaz končno na
Kadin. Po slabi cesti sem se spravil na planino Tam za
Topolom. Konec septembra, bilo je mrzlo jutro, sko-
raj bi lahko že videl slano. Vsa pobočja so bila povsem
orumenela, trava se je že posušila, vesoljski mir se je
naselil v tiste, že sicer samotne kraje.

Po kolovozu sem krenil proti vzhodu, na delu poti so
celo malce pokosili, potem pa me je skromen odcep
levo pognal le še navzgor. Nekaj je tam še drevja: malo
podrtega od plazov, malo od let, ki so se nabrala, više
so le še trave. In četudi že suhe, so vendarle še vedno
segale skoraj do pasu, zato sem na več mestih moral
kar resno pogledati, kam naprej – bolje rečeno, kam
navzgor. Strma so tista pobočja, Muzci so ena sama
velika pregrada, ob katero se zaletavajo težki sredo-
zemski oblaki, in zato je vegetacija tako bujna. Z viši-
no je sonce vse bolj grelo, trave so se nekoliko znižale
in pot – kolikor je pač je – me je usmerila v nekakšno
grapo, ki privede na greben. Sem in tja je v skalovju
cvetel kak vijolični sviščevc, ostalo pa je bilo le rume-
nilo trav in nad njimi modro nebo. Ko sem se prekopal
čez najstrmejši del, še nekaj skromnega železja poma-
ga čez, sem ju že zagledal. Dva orla, ki sta leno drsela
proti vzhodu. Ko sem bil končno na grebenu, sem vi-
del, da delata kroge tja na rezijansko stran, pa spet sem
do grebena ...

Veselil sem se dobrih posnetkov, a sta se očitno odlo-
čila, da je tja proti vzhodnemu delu grebena boljša ter-
mika. Meni so ostali le krokarji in strm greben, malo
gor in dol, do vrha. Dan se je ravno lepo ogrel, tudi mr-
zel veter, ki je vel čez grebene, je postal prijaznejši. In
kaj je imenitnejšega kot sedeti v tišini na vrhu, na ka-
terem ni nikogar in ga že en čas ni bilo in ga morda
še en lep čas ne bo, na vrhu, za katerega že nisem več
verjel, da bo kdaj sploh prišel na vrsto, predvsem pa
na vrhu, ki je v jesenski prosojnosti pogledu in mislim
dajal pristo pot. Tja, v neskončnost, kamor koli sem
pogledal. Le dolina, globoko spodaj, je bila tista oti-
pljiva točka, ki me je spomnila na vsakdanjost. Kar pa-
del sem po strmih pobočjih vanjo, in kasneje, spodaj,
v vasi Muzci/Musi, gledal gor ... Spet je bil za menoj
dan, ko nisem srečal nikogar, in spet je v nebeško mo-
drem nebu sijal vrh, ki bo še dolgo sijal tudi v spominu.

Zgodovina (Grosse Kinigat)

Prezgodaj sem se zbudil, že ob treh ponoči. A nič ne de. Gremo na pot. Ko sem malo čez peto, v še popolni temi, zakoračil s sedla Kartitsch, tam, kjer več kot poldrugi kilometer nad morjem izvira Zilja/Gail, je bila še temna noč. Na Grosse Kinigat v karnijskem grebenu sem se namenil. Izbral sem dolino Schöntal in čelna svetilka me je med razredčenimi smrekami (neurja naravi v dolini Lesachtal v zadnjih letih niso prizanašala!) povedla na dolgo pot. Nekaj za tem, ko se je pot obrnila proti jugu, se je noč počasi spreminjala v jutranji mrak in umetne svetlobe nisem več potreboval.

Na travni uravnavi so me pozdravili konji, na levi je šumel gorski potok, z desne so v dolino padala strma, podrta pobočja, več skalnih plazov je bilo videti. Narava tu ni najbolj stabilna ... Po prvem vzponu, ko se ob manjšem jezercu stezica uravna, me je pričakal prizor, ki si ga človek za vedno zapomni. Visoko in v daljavi je skalne vrhove ožarilo jutranje sonce, in kot se spodobi, so se vrhovi pogledali v ogledalo – kot steklo ravna površina jezera je pokazala čudovito podobo gora, ki so me tisti dan čakale, še sam tedaj nisem vedel, kaj vse bom prehodil. Grmičje je počasi izginevalo in okrog mene je bilo vse več močvirnih pašnikov pa suhih zaplat z rumeno arniko pa drobnih potočkov, ki curljajo od vsepovsod. Res, v Karnijskih Alpah vode ne manjka.

Pri prvih kravjih pozdravih je čez sedlo že pogledal vrh Grosse Kinigat, do katerega pa sem moral še kar po dolgi poti. Vse bolj planotast svet je dal dihati duši, vse več travnih preprog, posutih s cvetjem, me je razveseljevalo in slepeči jutranji nalivi sonca so ščemeli v oči, če sem se le ozrl tja proti vzhodu. Mimo koč, celo ena duša se je pretegovala pred njo, sem bil hitro na sedlu in pred menoj se je na zahodu razgrnila dolga veriga Dolomitov. Čez dolgo melišče in nekaj skal

sem se potegnil na vršno planoto imenitne gore. Desno v skali me je pozdravila kapelica v spomin na grozote prve svetovne vojne, do vrha pa so me peljale kamnite stopnice, ki se iz dveh krakov združijo v enega. Simbolično? Tu je bila fronta, tu so skupaj prišli italijanski in avstrijski vojaki – ne da bi se pozdravili, pač pa, da bi uničili drug drugega. Danes na vrhu Grosse Kinigat stoji evropski križ, mogočna struktura z vencem zvezd. Simbol kroga, želja po neskončnem miru, po trenutku, ki bi trajal.

In moj trenutek je trajal. Bil sem prvi na vrhu, dolgo sem se zadržal, še krokarji so krožili daleč stran. Gora, misli, dobre želje – in ničesar drugega. Visoko nad vsem, na meji dveh držav, z mislimi v zgodovini – in spet tu, na razglednem vrhu sredi dolgega karnijskega grebena ... Neskončen mir, ki ga svet tako išče! Ko sem se obrnil proti dolini, so izza roba prilezli prvi obiskovalci. Potem sem še nekaj ur užival popolno samoto na grebenih tja čez Hocheck do zadnje razgledne vzpetine nad sedlom Kartitsch, do Öfenspitze. Strmina navzdol in počasna hoja sta le še poudarila mir tistega dne, samoto, ko me je gora za trenutek spet sprejela kot edinega obiskovalca. Neizmerno hvaležen sem bil.

Večer (Trogkofel in Creta di Rio Secco)

Mokrine/Nassfeld so pozimi polne ljudi. Tudi poleti. A proti večeru se zadeve umirijo, in ko sem ob pol petih parkiral pred planino Rudnigalm, ni bilo več žive duše. Zgoraj, pod sedlom, sem srečal zadnje planince, bili so Slovenci, ki so si ravno snemali plezalne pasove. Po dolgem dnevu. Mene je čakal – dolg večer. Ker se poleti dan smuka okoli kar pozno v noč, sem izbral malo daljšo turo. Potem je šlo hitro, naravnost gor po strmi, senčni poti Uiberlachersteig. V steni je bilo še manjše snežišče. Na vrhu Velikega Koritnika/Trogkofel me je sprejela tišina. Nikogar več. Sam samcat sem

*Oster greben proti vrhu Kadina (desno)
Foto Marjan Bradeško*

Pogled s sedla
Mittersattel proti
masivu Grosse
Kinigat
Foto Marjan
Bradeško

dihal prostranstva, ki so me pozdravljala s planotaste-
ga vrha. Le iz severozahodne stene je še odzvanjalo
železje alpinistov, ki sta ravno zaključevala smer.

Po planoti sem se mimo skromnih rožic v skalovju,
največ je bilo rumenih očesc kernerjevega maka, spu-
stil do prepadnega roba. Plezalna pot Crete Rosse z
njega pade na melišča pod sedlom. Glavice pogačic
na slemenu do sedla Rudnigsattel so kimalo v rahli ve-
černi sapici, ki je vlekla čez. Hoja je bila umiritev po
napeti pozornosti, ki jo spust po strmi plezalni poti
zahteva. Misli pa so že plavale naprej. Ne, ni bil še čas
za dolino, je bila ura komaj sedem zvečer, in zahodno
sonce še silno prijazno. Pod stenami sem se odpravi-
l proti jugozahodu. V špranjah so cvetele rumene
dvocvetne vijolice, sem in tja je še ležala kakšna krpa
snega, pod potjo, skromno stezico, je bujno cvetel ro-
dodendron. Mimo številnih ostankov frontne črte iz
prve svetovne vojne sem vijugal navzgor.

Počasi sem iz skalnega blodnjaka znova začutil meh-
ke gorske trate pod podplati, vse naokoli pa so se spet
raztezali gorski vrtovi s tisoči cvetovi pogačic. Nen-
adoma sem bil na pomolu kot na ladijskem kljunu,
na vrhu Creta di Rio Secco. Dve leseni rdeči deščici,
speti v križ, čezenj obešen moder rožni venec, in to je
vrh. Samoten že podnevi, kaj šele v ugašajočem večer-
u. Vsi okoliški vrhovi so počasi postajali rdeči, sonce
je bilo nizko nad zahodnim obzorjem. Kanalska doli-
na spodaj je že utonila v brezoblični večerni mrak, ki
je vztrajno lezel po pobočjih navzgor. Dovolj je bilo
vesoljskega miru. Napočil je čas, da se dan počasi zak-
ljučuje. Na sedlu Rudnigsattel sem bil prav hitro, od
tam pa me je stezica nežno speljala čez obširne pla-
njave in pašnike navzdol. Tam, kjer pozimi vse drvi
v dolino, so se zdaj leno sprehajale krave, samotno so
odzvanjali zadnji zvonci, ni bilo daleč do trenutka,
ko vsaka krava postane črna. Luč v hlevu na planini

Rudnigalm je ugasnila, tudi večer je naglo ugašal in
ko sem prišel do izhodišča, je bila noč. Še bolj tiha in
samotna, kot je bil večer, ki sem ga preživel – sam z
goro.

Kozoroginja (Montaž)

Osamljena lučka na planoti. Pred vhomom v kočo
Brazza pod Montažem. Planjava je bila zavita v tem-
no nočno pokrivalo, konec poletja je dan že malo
zamuja. S svetilko sem jo rezal navzgor, proti škrbini
Vrh Strmali/Forza dei Disteis. Ponoči, se zdi, se pribli-
žuje hitreje kot podnevi. Spodaj, na planini, se je med-
tem prižgala luč v mlekarni. Nenadoma se je v temi
ob meni nekaj premaknilo, stopilo stran. Na robu,
v tedaj že manj gosti temi, sem opazil silhueto kozo-
roga. Potem jih je bilo vse polno gor do škrbine. A so
hodili tako tiho, tako previdno, da se niti kamen ni
skotalil izpod njihovih nog ...

Tik pod škrbino se je naredil dan, Prestreljenikova lu-
knja je spustila jutranjo svetlobo, vrh Žrdi je bil prvi
deležen naliva rdečine ... Do bivaka Suringar sem bil
hitro, hladno in senčno je bilo, temna globel Clappa-
dorie kar malce strašljiva. Pretisnil sem se mimo biva-
ka, da pogledam še na ono stran, in glej jo ... prav po
isti poti je do mene stopila krepka kozoroginja. Ka-
sneje, ko mi je sledila, sem jo prepoznal po malce
pocufani dlaki na desni strani trebuha. Navzgor skozi
Findeneggov ozebnik sem se kar dobro znašel, le na
enem mestu sem malce potelovadil. Vsakič, ko sem
se ozrl navzdol, je bila kozoroginja kakšnih sto me-
trov niže. Na grebenu me je obsijalo sonce in do vrha
Montaža ni bilo več daleč.

Nikjer nikogar, sam sem užival tisto sijajno jutro, se
malce sprehodil sem in tja, sedel na kamen in nekaj
spil, se oziral na vse strani ... Ni bilo dolgo, ko se mi je
pridružila. Moja kozoroginja. Lepo iz varne razdalje

me je opazovala. Ker sem se mudil še s prigrizkom, je stopila sem in tja ... malo po robu proti vzhodu, pa je znova prišla nazaj ...

Popolna tišina – in njena elegantna, neslišna hoja. Lep dan je bil. Ko sem se odpravil naprej, mi je kuzoroginja sledila ves čas po grebenu, a ko se pot začne spuščati, se je odločila, da ne gre dol. Dolgo je še

pogledovala izza skale, prav imenitne portrete sem naredil za spomin, zatem je postala le še – prijeten spomin na sopotnico, ki je preživela z menoj vsaj pol-drugo uro. Nad Pipanovo lestvijo sem čakal kar nekaj časa, prvi obiskovalci so ravno lezli po njej. Samotno jutro se je končalo, a je na poti Leva, ki je bila pred mano, ostalo še dovolj tišine in kuzorogov. 📍

*Pogled z vrha Creta di Rio Secco proti Velikemu Koritniku/Tragkofel
Foto Marjan Bradeško*

Skupaj sva gledala tja na Viš (v sredini) in Julijce v daljavi. Foto Marjan Bradeško

Mire Steinbuch

Na vršnem grebenu
Šiša Pangme
Foto Viki Grošelj

Po kroni sveta¹ še Krona Slovenije

Pogovor z Wikijem Grošljem

Za Vikija Grošlja so najbrž slišali tudi tisti, ki ne hodijo v hribe, niti niso brali njegovih knjig ali člankov. O njegovih dokončanih smučarsko-alpinističnih projektih in doseženih osemtisočakah se lahko seznanite v nekaterih od njegovih 17 knjig ali po spletu. Morda boste tokrat o njem izvedeli kaj novega.

Odkar si v penziji, ali kdaj skuhaš?

Nisem kuhar po duši, znam pa poskrbeti, da ne umrem od lakote. S tem je tako – sem le malo boljši od tega, da ne prismo dim čaja. V Himalaji so me imeli zelo radi za soplezalca tudi, ker sem imel veliko voljo in sem bil med prvimi, ki je kaj skuhal. Tam je treba vložiti res veliko energije že za to, da stališ vodo, nekaj vsuješ vanjo in za sabo pomiješ. To je v Himalaji dragocena lastnost.

Se sploh kdaj razjeziš in povzdigneš glas?

To je sicer bolj vprašanje za ženo. Najbrž bi imela ogromno povedati o tem, je pa res, da nisem ravno

vzkipljiv človek. Morda, zato ker sem mi zdi, da sem v življenju dosegel nekatere dobre stvari in me je to naredilo bolj umirjenega oziroma zadovoljnega. Presegel sem svoje najdrznejše otroške sanje. Ne poznam zavisti niti nevoščljivosti, ki je lahko vzrok jezljivosti. Ko je kdo v alpinizmu kaj dosegel, sem bil navdušen in sem se veselil z njim; to sem jemal tudi kot osebno spodbudo: pogledjte, tudi to se da; poskusimo še mi. Alpinisti smo kot pleme, svetovna družina, kjer pomembni dosežki enega lahko motivirajo drugega.

Neka strašljiva stena ali gora te neizmerno privlači. Želiš preplezati ta izziv, čeprav te je strah. Lahko razložiš to protislovje?

Po svoje je to preprosto. Če te nekaj izjemno privlači, boš naredil vse, da bi prišel tja. Ko si tam, v kar si vložil veliko energije, zaradi motivacije skušaš narediti

¹ Tako imenovana krona sveta so najvišji vrhovi sedmih celin. Viki Grošelj jo je osvojil leta 1997, ko je z vzponom na Mount Vinson na Antarktiki dosegel vseh sedem.

najboljše, kar je mogoče. Pri tem se ves čas zavedaš, da je alpinizem, in predvsem himalajizem, dejavnost, pri kateri si car že, če ti uspe vsaj vsaka druga odprava. Nič ni vnaprej obsojeno na uspeh ali neuspeh. To je igra moči, tvojih sposobnosti in narave. Greš in poskušaš ter skušaš zadevo speljati do konca v obe smeri: priti na vrh in se srečno vrniti, ali pravočasno odnehati in se srečno vrniti. Tu ne vidim kakšnega posebnega protislovja, bolj izziv, ki se ga moraš lotiti na pаметen, varen način in predvsem z realno oceno svojih sposobnosti. Včasih je to zelo težko. Evforija te ne sme zavesti, da bi precenil samega sebe. Treba je loviti ravnovesje – očitno meni uspeva, sicer se ne bi tu pogovarjala. Kar nekaj mojih prijateljev in znancev ni več, pa ne mislim, da so se precenjevali ali narobe odločali. Meni je uspevalo, pri vsem skupaj sem imel tudi veliko sreče. Včasih me je samo ona vrnila v življenje.

Makalu 1975, prvi osemtisočak v okviru jugoslovanske odprave, je bil velik uspeh Slovencev, ki so nenadoma zasijali na nebu himalajizma. Kako trnjeva je bila tvoja pot do zvezd?

Niti malo ni bila trnjeva, meni se je zdela izjemno lepa. Pri tistih letih sem bil noro predan hribom in se mi na tej poti prav nič ni zdelo težko. Že to, da so me izbrali v ekipo, je bila zame ogromna nagrada. Ko se je vse sanjsko razpletlo, je bila to samo še nadgradnja. Danes, po več kot štiridesetih odpravah v izvenevropska gorstva, je Makalu še vedno moja najljubša odprava, ker je bila prva in ker se je sanjsko končala.

Če me sprašuješ za pot do nje, na njej ni bilo trnja; nasprotno, imeli smo se perfektno, iskali smo meje svojih sposobnosti in jih znali razvijati vse višje in višje, kar me je pripeljalo med izbrane v to himalajsko odpravo. Mislim, da sem upravičil zaupanje.

Glede trnjevnosti ali odrekanja pa ... vedno se nasmehnem, ko slišim ali berem o športnikih, kako so se morali odrekati. Čemu so se odrekli? Medtem ko so vrstniki hodili v šolo ali službo, so npr. alpski smučarji hodili smučat in delali tisto, kar jim je bilo najbolj všeč. V tem ne vidim odrekanja, samo drugačno pot. Na svoji poti sem imel vso pravico vsakič reči *ne*, če bi mi bilo prenaporno, pretežko ali prenevarno. Pa nisem. To je bil moj način življenja.

Bolj so se morali odrekati moji življenjski sopotniki. Najprej naša družina, ko se je v hribih ponesrečil brat, nato tudi moja lastna družina, ki ji zanesljivo ni bilo lahko glede na to, kje vse sem se klatil.

Ko si si na Čo Oju, svojem desetem osemtisočaku, pripenjal smuči, si vedel, da je to tvoj zadnji vrh v t. i. cona smrti. Kdaj si se tako odločil?

Prepričan sem bil, da je bila že Anapurna leta 1995 moj zadnji vrh. Takrat se je rodil sin, podzavestno sem čutil, da ni več smiselno tvegati. Notranji občutek, ki ga pridobiš s številnimi odpravami, je nakazoval, da nima smisla nadaljevati, in nisem.

Čo Oju šest let pozneje je pa druga zgodba. Bil sem vodja odprave in vodje se praviloma bolj držijo baze, da imajo pregled nad dogajanjem. Vendar smo obljubili, da bomo smučali z vrha, a je Davu prvi poskus

Z Bogdanom Biščakom na vršnem grebenu Broad Peaka. Zadaj K2.

Foto Viki Grošelj

Na najvišjem vrhu Antarktike Foto Stipe Božič

Z Ivčem Kotnikom na vrhu Makaluja Foto Viki Grošelj

zaradi slabega vremena spodletel in predčasno se je moral vrniti domov. Ker smo nekaj napovedali, se je meni kot vodji zdelo, da je treba napoved uresničiti oziroma vsaj resno poskusiti. Pri drugih ni bilo prave volje, pa sem vzel smuči, splezal na vrh in odsmučal dol. Ko sem kot vodja odhajal na pot, nisem pomislil na vrh, pač pa da bi vsaj enega člana spravili gor.

"Formalno" sem zapustil osemtisočake leta 1995, ko smo Slovenci kot deveta nacija, ki ji je to uspelo, dosegli svoj 14. osemtisočak. V tem smislu sem bil malo otrok socializma. Zame ni bil pomemben zahodnjaški individualizem, temveč skupnost, kolektivni duh. Odlično je, da smo Slovenci dosegli vse glavne osemtisočake. Ne samo vrhove kot take, temveč na kakšen način smo jih – večinoma po prvenstvenih smereh in v alpskem slogu. Ko sta Davo in Drejc odsmučala z Anapurne, je bil to eden najsrečnejših dni v mojem življenju. Čeprav meni ni uspelo, je bila ta odprava ena mojih najbolj izpolnjujočih.

Tako da je bilo smučanje s Čo Oja kot napaka v sistemu, po drugi strani pa sem željo po smučanju z visokega vrha pestoval vse življenje. Malo bolj ekstremno smučanje, kot nadgradnja turnega, me je zelo privlačilo in zanimalo. Petindvajset let sem čakal, da bom

odsmučal z osemtisočaka, pri devetinštiridesetih mi je uspelo. Po uradni klasifikaciji sem svojo petdesetletnico praznoval kot športnik mednarodnega razreda, kar se mi je zdelo sila imenitno.

Kako se je v Sloveniji spremenil odnos do alpinizma v obdobju od 70. let do danes?

Zelo. Zlasti za odpravarje. Ko smo v sedemdesetih letih hodili po podjetjih in nabirali denar, smo morali najprej razložiti, kaj alpinizem sploh je. Z našimi uspehi je postajal vedno bolj prepoznaven, tako da smo razlage opustili in samo še prosili. V devetdesetih letih smo bili čisto v špici svetovnega alpinizma in to mesto uspešno ohranjamo tudi danes.

Kaj te je leta 1974 gnalo v Brownovo smer v Aiguille de Plan v pogorju Mont Blanca, v kateri se je štiri leta prej ponesrečil tvoj brat?

Preprosto, hotel sem spoznati, kaj se je zgodilo. Ni mi bilo jasno, kako je bilo to mogoče, niti po pripovedovanju njegovega soplezalca, ki je bil od vsega hudega in izčrpanosti na meji svojih psihičnih sposobnosti. Ko je videl, da moj brat nad njim v ledenem viharju mrtev visi v previsu, je čakal dva dni, nato se mu je kot po čudežu "odtrgalo", splezal je mimo njega in se rešil. Smeri v teh štirih letih očitno ni nihče ponavljal, ker smo našli še lestvice in bratov nahrbtnik, ki so mu ga reševalci odrezali z ramen, da so ga lažje potegnili čez zadnji del. Našli smo vse njegove stvari. Ključno mesto, kjer se je bratu to zgodilo, sem celo plezal naprej in najprej padel, v drugo pa mi je uspelo. Začutil sem, da sem se s tem poslovil od Silva. Takrat sem čutil, da moram to narediti. Odleglo mi je, ko sem preplezal tisto smer.

Ko človek prebere seznam tvojih dokončanih projektov in odprav ter jim doda še tvojo knjižno bero, si ni težko zamisliti, da večina ljudi tega ne bi spravila skupaj niti v dveh ali treh življenjih. Kako je uspelo tebi?

Jaz se sploh nimam za zelo pridnega človeka. Zelo rad posedim, ali se včasih zleknem na kavč in gledam v prazno. Mogoče je razlog v tem, da že kar dolgo živim. (*Smeht.*) S tvojega stališča spraševalca je morda res nenavadno, ker sem ob tem ves čas redno hodil v službo. To je bila obveznost, oddelal sem 40 let in dva meseca, ostalo je bil prosti čas, a še zdaj ne vem, kako se je tega toliko nabralo. Z ženo sva ugotavljala, da so bili moji odpravarski kolegi veliko več v hribih kot jaz. Ob koncih tedna sem bil veliko doma, na morju in sem manj plezal kot drugi. Vedno se mi je zdelo, da je zadeve, ki jih narediš, treba zapisati, da se ne bodo pozabile – predvsem zaradi sebe. Ko se je izkazalo, da je to zanimivo tudi za druge, se je z zapiski, članki, knjigami in na koncu filmi zazdelo, da je tega veliko. Saj je še kdo drug veliko naredil, a je manj zapisoval, manj objavljaj.

Verjetno si pri tem tako užival, da ti je bilo vse to eno samo veselje in zadoščenje.

Natanko tako. Gledano z distance je bilo vse

čisti užitek, naj se še tako noro sliši. Ko na osem tisoč metrih hlastaš za zrakom in je mrzaz kot ..., je bil to svojevrsten užitek spoznavanja skrajnih meja svojih sposobnosti in nihče me ni silil v to. Poleg tega mislim, da sem dobro zadel to svojo dejavnost. Meni se je alpinizem po nekem naključju začel dogajati pod Šmarno goro v petem, šestem razredu osnovne šole. V tem smislu sem imel srečo – že prva moja aktivnost je bila prava. Je "najboljša" na svetu, lahko jo počneš od takrat, ko shodiš, do takrat, ko še komaj hodiš. Mislim, da mi v življenju uspeva ohranjati usklajenost z alpinističnimi cilji.

S soplezalcem, ki je bil enako neizkušen kot jaz, sva šla sama v Planjavo, v najino prvo smer. To je bilo edino, kar sva poznala, vedela sva, da je tam smer Ipsilon druge težavnostne stopnje. Mislim, da nikoli več v življenju nisem plezal tako težko, tako strahotno težka se mi je zdela ta dvojka. Na vrhu nisva našla izstopa na greben in sva morala vso smer preplezati še navzdol. Potem sva šla v Jugovo poč, ki je tri stopnje težja, a sem jo preplezal brez težav, ker je bilo plezanje podobno tistemu na Turncu. Malo atletike in nekakšnih začetkov športnega plezanja. Iskanje poti v neznanem terenu, iskanje prave smeri – kam zdaj, je bilo zame odkritje in tedaj neskončno zahtevno. Mogoče je bil to nastavek mojega doživljanja alpinizma, ki mu pravim pustolovski alpinizem. To pomeni, da obstaja športna nota, bistvo pa je v raziskovanju – takrat so se naše odprave šele začele –, naštudirati pristop in na licu mesta videti, za kaj gre.

V pripravah na prvo odpravo, Makalu, se spomnim, kako je Kunaver dobro povedal: na himalajski odpravi je 30 odstotkov plezanja, vse ostalo so priprave, pohodi, reševanje zapletov. Očaralo, pritegnilo me je odkrivanje neznanega. Še danes je tako. Moj načrt, Križ čez Nepal, ki ga bom uresničil, ko se bo covid umiril, me navdaja z vznemirjenjem. Upam, da mi bo letos uspelo. To bo moj šestdeseti obisk Himalaje, z enakim navdušenjem kot prvič.

Kaj je namen oziroma poslanstvo šolske športne vzgoje?

U, dobro vprašanje. Otrokom predstaviš različne športne aktivnosti in jim skušaš dopovedati, da je to zelo pomembno za biološki, psihološki, socialni in predvsem za zdravstveni razvoj v njihovih letih. Ključno je, da je šport koristna stvar in tudi zabavna, če si vsaj malo športnika; če pa nisi, je zanesljivo koristna vse življenje. Če jim to uspeš dopovedati do odhoda iz osnovne šole, si dosegel največ.

Tu sploh ni pomembno, ali znajo npr. dvokorak in met na koš ali napadalni udarec v odbojki, važno je, da se jim gibanje zdi smiselno. Ples ali plezanje, nogomet ali taborniške aktivnosti in veščine – kaj, je popolnoma nepomembno. Čar športa je ravno v širini njegove izbire, ker lahko čisto vsak po svoji duši najde nekaj zase. V tem smislu je zelo pravičen. Ni ga treba fetišizirati ali privedi do vrhunskih rezultatov. Zdaj, "v poznih mladih letih", se bolj redno rekreiram, kot

Z Reinholdom Messnerjem v predstavi *Nevidna mesta*
Arhiv Anton Podbevšek Teatra

Pod Turncem leta 1970. Z leve: Viki Grošelj, Danilo Cedilnik, Silvo Grošelj.
Arhiv Vikija Grošlja

sem včasih treniral. Ko si v gibanju, poženeš kri po žilah, tudi v možgane hitreje priteka in odteka. Bolje jih prekrvaviš in vse boljše stvari, ki sem se jih spomnil, sem se jih med rekreacijo. Vendar je treba po pameti, s pretiranim gibanjem prihaja do poškodb.

Si se tudi česa naučil od svojih učencev?

Več kot oni od mene. To je vselej vzajemno. Otroci so zelo iskreni. Imel sem srečo, da sem našel poklic, ki me je izpolnjeval. Ni mi bilo težko z otroki, začele so me motiti druge stvari, npr. vsemogočna birokracija, ki se je razrasla čez vse razumne meje. Delo z ljudmi je nekaj lepega. Učimo se drug od drugega. Nevsiljivo sem jim skušal predstaviti šport in povezavo z naravo, to mi je bilo pomembno. Nočem biti krivičen do fitnessov, zaprtih dvoran, a pravi šport se dogaja zunaj. Imeli smo kopico šol v naravi. Vsako leto sem sodeloval na petih, šestih, od plavanja, smučanja, taborjenja do raziskovanja in še česa. Skušal sem jim dopovedati, da smo del narave, da moramo paziti nanjo, in če jo bomo spoštovali, se bomo imeli lepo. Če imaš naravo vsaj malo v genih, ti nikoli ne more biti dolgčas. V zdajšnjem hipermodernem času, ko *lezemo* v svoje

zaslone, se je to izkazalo še za veliko pomembnejše, kot je bilo nekoč.

Se strinjaš, da je vsaka športna dejavnost, tudi plezanje, lahko umetnost?

Ja, absolutno. Vrhunske plezalne smeri, ki so jih veliki mojstri preplezali kjer koli, so absolutno umetnost. Alpinist je po eni strani športnik, od neke točke naprej pa umetnik, če je nekaj naredil vrhunsko. Poglej vrhunsko plezanje, to je za moje pojme balet v vertikali, torej umetnost. Sam že vse življenje povezujem šport in umetnost v športno kulturo. Vsaka dejavnost zase je odlična, a ravno njun preplet ustvarja presežke, ko sta drug drugemu v spodbudo in oporo in je med njima kopica povezav.

Kdaj in zakaj sta s Stipetom Božičem v Evropo povabila Mingmo, sina Ang Phuja, sirdarja jugoslovanske odprave leta 1979, ki je med sestopom z Everesta zdrsnil v smrt?

Zgodba z Mingmo je ena bolj čustvenih zgodb mojega življenja. Deset let po našem prvenstvenem vzponu po Zahodnem grebenu Everesta sva šla s Stipetom z makedonsko odpravo na Everest in po naključju našla Mingmo in Ang Phujevo družino. Sklenila sva, da jim bova po svojih močeh pomagala, saj so živeli v velikem pomanjkanju. Z leti se je med nami razvilo prijateljstvo, ki še traja.

Ko je bil Mingma dovolj star in je začutil željo, da bi prišel v Evropo, sva mu to omogočila. Leta 2010 je deset dni preživel pri meni in deset pri Stipetu. V tistem času je v Indiji zaključeval študij za enega najvišjih lam oziroma izobražencev na področju budizma, vendar pa ni imel prave predstave, kakšno je življenje drugje. Sprva je bil tako navdušen, da bi prišel

v Evropo pomivat posodo, saj je slišal, da v Nemčiji s tem zaslužiš celo tisoč evrov. Rekel sem mu, da v Nemčiji res zaslužiš tisočaka, za normalno hrano in stanovanje jih potrebuješ pa precej več. V pogovorih sva ugotovila, da je bolje, če ostane v svojem okolju, kjer je ugleden in spoštovan učitelj. Ko se zdaj občasno vidiva v Kumbuju, je hvaležen za nasvet. Za vse nas je bil njegov obisk izjemna izkušnja.² Ne vem, kdo se je od koga več naučil in kdo je komu več dal v tistih desetih dneh, ki jih je preživel pri nas.

Bil si član odbora za podelitev Bloudkovih nagrad. Prizadevali ste si, da bi bili Bloudkova in Prešernova nagrada denarno enakovredni. Se je to že uresničilo?

Ni se še, smo pa na dobri poti. V tem odboru sem sodeloval devet let. Bilo mi je v čast sodelovati z ostalimi soodborniki pod vodstvom Mira Cerarja starejšega. Zame so bila to pomembna leta za širjenje obzorij, kaj šport je in kako ga vrednotiti. Zdaj sem za štiri leta, do 2024, predsednik odbora. Poskusili bomo doseči enakovrednost. Nam ni pomembno, kako visoka je nagrada za posameznika, ampak skupni znesek, ki ga država nameni za nagrade.

Odločitve obeh odborov je odvisno, koliko bo nagrajencev in od njihovega števila je odvisna višina posamezne nagrade. Razlika med obema nagradama se je že zmanjšala. Tu je še Zoisova nagrada za znanost. Zdi se mi korektno, da bi jih izenačili, saj nobeni panogi – športu, kulturi in znanosti – ne moremo dajati prednosti glede na to, da so to najvišje državne nagrade. Menim, da bi raven sredstev morala biti enaka za

² Viki Grošelj: *Mingma in še sto drugih*, str. 82.

Najljubša glasba?

Vse bolj me vleče v klasično slovensko popevko šestdesetih let, vključno z glasbo iz jugoslovanskega prostora.

Najljubša hrana?

Zelje, riž, meso, sadje.

Najljubša pijača?

Zadnje čase dietna kokakola.

Najljubši film?

Veliko jih je. Eden od njih je *Ko pride Joe Black*.

Najljubši počitek?

Senca ob morju z dobro knjigo.

Kaj najraje bereš?

Se menja. Zdaj Yuvala Hararija.

Kateri šport najraje gledaš?

Dobro odbojko, smučarske polete, nogomet po Čeferinovih notah ... vse, kar je vrhunskega.

Pišeš tudi pesmi?

Ne, sem pa prebral ogromno poezije.

Trije največji slovenski dosežki v Himalaji?

(Premišljuje.) Naj bodo štirje. Makalu 1975, Zahodni greben Everesta 1979, Južni vrh Kangčendzenge Prezlja in Štremflja 1991, Humarjev Daulagiri 1999.

Viki v Himalaji pod Anapurno | Foto Stipe Božič

vse tri. Ni pomembna višina, saj ne gre za omogočanje preživetja, temveč za enakovredno priznanje vrhunskih dosežkov.

V kakšnem odnosu sta s strahom?

Strah doživljam kot nekaj pozitivnega. Na predavanjih doma in po svetu so me pogosto vprašali, kakšen človek sem, da me ni nikoli strah. Zasmehal sem se, kot si se zdaj ti, in odgovoril, da me je dostikrat strah. Strah je pomemben usmerjevalec vsakega življenja. Če ga je preveč, ne boš šel nikamor; če ga je premalo, ne boš dolgo živel. Strah je zame pomemben regulator za dolgo življenje. Strah in pogum, veselje in žalost ... to je povezano, pa nisem kakšen mistik; mislim, da je oboje potrebno. Kako pa izbereš optimalno pot, je na tebi. Tako da je zame strah pozitivna lastnost.

Če bi dobil nalogo z naslovom *Mejniki razvoja slovenskega alpinizma od Ivana Berginca - Štruklja do danes*, kaj bi napisal?

Jaz bi šel še malo dlje v zgodovino. Začel bi z Valentinom Staničem. Ta čas pišem spremno besedo za knjigo o njem, zato sem ga moral nekoliko preštudirati. Nad tem, kar sem prebral, sem osupel in očaran. To je bil človek, ki je "izumil" alpinizem, še preden se je alpinizem rodil. Škof Slomšek je o Staniču zapisal: "Po pravici bi njih imenovali za kralja gorjanskih pešcev." Stanič je bil relativno znan tudi v Evropi. To je izkoriščal, da je lahko še bolj pomagal ljudem. Iskal sem vzporednice z ljudmi današnjega časa, ki sem jih poznal in bi mu bili podobni ali enaki. Prišel sem do Aleša Kunaverja; oba sta začela bolj iz znanstvenih nagibov in nadaljevala v dobro ljudi, pa do Hillaryja. Dosežki te naredijo znanega, potem pa na plemenit način vračaš nazaj. Oprosti, zdaj sem ti pokvaril razpon.

Ne, sploh ne, samo razširil si ga.

Torej po Staniču Berginc, nato drenovci s Pavlom Kunaverjem, Jug je bil zelo pomemben, medvojna generacija z Miro Marko in Pavlo Jesih, pa Čop. Zelo pomembna generacija, o kateri se mogoče ve malo premalo, se mi zdi prva povojna – Zupan, Kočevar, Levstek, Kilar in fantje, ki so zelo navijali za odpravo v Himalajo, na Manaslu, vendar zaradi povojnih razmer čas še ni bil zrel.

Ključni prodor pri nas sta s svojimi idejami in dejanji naredila Aleš Kunaver in Ante Mahkota. Naša prva himalajska odprava je bila njuna zamisel. Hotela sta, da bi jo organiziralo PD Ljubljana - Matica. Naknadno je to zgodbo prevzela PZS in se je razpletlo, kot se je. Prva himalajska odprava je bila ključna. Če prebereš, kaj so takrat počeli – vse je bilo novo –, že na prvi odpravi so začrtali prave smernice razvoja našega himalajizma – raziskati in narediti nekaj novega. Mejnika sta bila naš Makalu 1975, Everest 79 in Šraufov vzpon v Daulagiriju 1981, čeprav niso bili na vrhu; kar pomemben je bil tudi Stipetov in moj hitri vzpon na Manaslu. To je bil prvi vrh osemtisočaka, ki smo ga dosegli v alpskem slogu.

Pomembna je bila tudi veja ekstremnega plezanja na nižjih nadmorskih višinah, npr. Patagonija – Jeglič,

Karo, Knez in drugi. V vseh nas je veliko Staničevega duha, občutka za raziskovanje. Kunaver nas je izobraževal za himalajce in postavil šolo v Manangu.

Messner pravi, da je dobrih alpinistov veliko, toda on ceni zlasti tiste, ki ob tem naredijo še kaj drugega. Stanič je bil na svojem področju nenadkriljiv.

Kako je prišlo do tega, da sta z Reinholdom Messnerjem nastopila v gledališki predstavi Anton Podbevšek Teatra *Nevidna mesta* italijanskega pisatelja Itala Calvina?

Najino znanstvo se je začelo leta 1974 v Chamonixu. Bolj sva se spoznala leta 1983 v Katmanduju po nesreči na Manasluju. Ko je izvedel za smrt Nejca in Anteteja, nas je poiskal in nam izrekel sožalje. Takrat je že bil svetovno znan, to nas je ganilo in malce potolažilo. Povabili smo ga na večerjo, prišel je s svojima soplezalcema Kammerlanderjem in Dacherjem. Potem sva si občasno pisala, bolj poglobljeno leta 1999, ko ga je Mobitel povabil na sprejem Tomaža Humarja, ki se je vrnil iz Daulagirija. Začela sva si izmenjavati razne informacije, sodelovala pri knjigah in filmih. Sodeloval je (zastonj) tudi v moji TV-seriji *Velikani Himalaje*. Režiser Matjaž Berger je prišel in predlagal, da bi ga povabili k predstavi *Nevidna mesta*, ki govori o fasciaciji Evropejcev nad Azijo. Odpeljali smo se k njemu. Čeprav je bil zelo zaseden, je privolil v sodelovanje. Saj tudi sam vidi veliko povezav med umetnostjo in alpinizmom. To je bil eden od unikumov na kulturno-športnem področju. Na to predstavo imamo lepe spomine.

Brez korone najbrž še ne bi bilo Krone. Slovenije, namreč.³

Tako je. Ne vem, če bi sploh kdaj bila. Svoje zamisli sem izvajal po predkoronskih smernicah in nisem pomislil nanjo. Res je, da te slabe stvari lahko obrnejo tudi v pozitivno smer. Jasno, da mi korona ni v veselje, mi je pa to, v kar me je porinila. Tega sem zelo vesel. V mojih rojstnih Guncljah stoji tabla o njej. ●

³ Krona Slovenije je ime krožne poti, hkrati pa tudi naslov vodnika po njej.

Odprte krožne poti Krona Slovenije, ki jo je zasnoval in prvi prehodil Viki Grošelj. Povezuje najvišje vrhove Julijskih Alp, Karavank, Kamniško-Savinjskih Alp in še kaj.

Foto Mire Steinbuch

Karnijski okruški

Utrinki s potepanj v poletju 2019

Če si veliko po hribih, se ti tudi veliko zgodi. Že statistično. Če sem se glede na epidemične okoliščine célo lansko leto potikal bolj po naših gorah, je bilo leto prej, tako kot že vsa prejšnja leta, posvečeno obiskom Karnijcev. Dlje ko hodiš tam, več neznanih območij se ti odkriva. Zato sem iz sezone 2019 obudil nekaj tistih, ki se jih z veseljem, malce pa tudi nasmihanjem spominjam še danes. Selekcija je bila pa kar huda, saj jih je bilo kar 25. Da ne bo pomote, samo v Karnijcih.

Januarja ni bilo veliko snega in sva se z Ireno povzpela na zanimiv vrh v dolgem jugozahodnem grebenu Crete di Palasecca, ki poteka z Monte Sernia – Pale del Laris, 1906 m. Z vrha sva se zazrla v bližnji pokončni Sernio in odkril se je pristop, ki mi še ni bil poznan. Mene je neznansko vabil, a na srečo je racionalni del najine naveze vztrajal, da je drugega januarja dan le prekratek, da bi varno izvedla in zaključila to turo. Še kako prav je imela.

Ferata 50

Po tej turi sva se še potikala po teh koncih, seveda tudi po naših hribih, za prvomajske dni pa sva obiskala Dosso Nadeo in Monte Tudaio precej na koncu Karnijcev. Predvsem na prvi turi so naju presenetile silovite posledice neurja, močan veter je namreč

pošastno poškodoval teren, pa ne le nad dolino Cimoliano, ampak tudi bolj severno, recimo v Lesni dolini. Kakšna razdiralna sila je morala to biti, da je dobesedno pokosila gozdove. Posledice bodo gotovo odpravljali še dolgo. Maja in junija sva bila spet v Karnijcih ob naši meji in končno je v začetku junija nastopil čas, bolje rečeno – razmere za prečenje Sernia. Izkazalo se je, da je to res odlična tura. A če gre vse po načrtu, se drugega skoraj ni spominjati. Če sva na turi na Sernio po nepotrebnem nosila cepin in dereze, saj je to v začetku junija običaj, sva konec junija zastavila turo, ki sva jo načrtovala že dlje – znamenito ferata 50 nad dolino Val Pesarino. No, tu sva se pa opekla. Po prespani noči na parkirišču ob cesti sva se po uri in pol hoje znašla pri koči Fratelli De Gasperi, 1767 m. Nad nama so kipeli v nebo strmi stolpi, za nama pa

*Tik pred prvim
gromom; v ozadju
Monte Siera*

Foto Vladimir Habjan

Na začetku ferate Foto Vladimir Habjan

gore nad Sappado. V toplem sončnem jutru sva si privoščila zajtrk in kapučino. S prijaznim oskrbnikom sva se pomenkovala, ko naju je vprašal, kam greva. Po odgovoru naju je opozoril, da je na tej poti še vedno sneg in da ni najbolj varna. Hm, midva pa z letnimi gojzarji, brez cepina in derez. Predvidevala sva, da bo pot v tem letnem času že brez snega, veliko plezanja je po skobah in jeklenicah, tako da obuvala niso bila najbolj primerna za sneg, še posebej ne v izpostavljenem svetu. No, ja, sva si mislila, bova videla na mestu samem. Ni minilo pol ure, ko sva že obračala ... Od kočice gre pot Sentiero Corbellini nekoliko navzgor, za skrbino pa se spusti do grape, v kateri je bil trd sneg, poč pa tako nemarno globoka, da bi bilo prečenje kar zahtevno in tudi nevarno. Če je tu spodaj tako zahtevno, kako bo šele zgoraj, sva si mislila. In obrnila. Kaj zdaj? Torre Sappada, 2442 m, je bil cilj tistega dne. Izkazal se je za povsem primeren cilj ob Cretonu Clap Grande, 2487 m, na katerem pa sva že bila.

Začetek septembra je. Drugi poskus. Snega zdaj zagotovo ne bo. Sva v zadnjem delu ferate 50, v najbolj pokončnem delu – ko tik nad nama nenadoma zagrimi! Presneto, pa ne ravno tu, v najzahtevnejšem delu! Kam se lahko tu skrijeva? Nikamor!

"Kaj praviš?" vprašam Ireno.

"Sem za to, da greva nazaj dol."

"V redu," odgovorim in takoj začneva sestopati. Pravzaprav plezati navzdol. Že navzgor je bilo napeto, dol je pa še toliko bolj. Vlečeva se po jeklenicah, daleč navzdol stegujeva noge, išoč skobe, in hitiva, kolikor se da. Tako se spet znajdeva na mali gruščnati ploščadi, nedaleč od stene z jeklenicami. Odmakneva se od njih, oblečeva jakne in vetrne hlače, da se zaščitiva pred mokroto, usedeva se na nahrbtnik tako, da noge niso na tleh. Okoli naju tolče kot za stavo, kmalu po naju tečejo potočki. In tako pol ure. Vmes se ne pogovarjava, saj se ne slišiva najbolje. Zmrzujeva.

Čeprav v ozadju grmi in je še vse mokro, pada pa ne več, se odločiva nadaljevati. Tudi če bi šla navzdol, bi bila pot dolga, zato te variante niti ne omenjava. Še vedno je precej turobno. Skala je spolzka, prav tako jeklenice in skobe, a napredujeva. Na vrhu stolpa si ogledujem, kam bi se lahko skrila, če bi nadaljevala, in ne sestopila. Prav veliko možnosti ni, lahko pa bi na drugi strani stolpa sestopila navzdol in se tako izognila najbolj izpostavljenemu delu. Podobno torej, kot sva imela spodaj.

"Veš, jaz bi šel navzgor, ne nazaj," pravim Ireni.

"Zakaj pa tega nisi rekel?"

"Ker se je treba v takih trenutkih hitro odločiti. Če bi začela na tistem mestu razpravljati, bi izgubila preveč časa. Bolje slaba odločitev kot pa cincanje na mestu in pregovarjanje. Tako jaz mislim. No, pa vidiš, da si imela prav."

Ferata do sem je bila sicer kar zanimiva. Vstop je skrit in ga moraš poiskati. V spodnjem delu je lažja, višje pa

Po nevihti je bilo do vrha Creton di Culzei še kar nekaj hoje in plezanja.

Foto Vladimir Habjan

*Dolina Val Monfalcon
di Forni z bivakom
Marchi Granzotto,
v ozadju Cridola
Foto Vladimir Habjan*

vedno bolj zahtevna. Svet, po katerem sva se vzpenjala, je divji. Dolgo poteka po strmi grapi, ki jo presekajo skoki. V srednjem delu se pojavijo pločevinaste tablice s številkami, vsak del ferate je nova številka, začetek je 21, na vrhu pa 64, torej precej. V zadnjem delu stopiš v ostro škrbino, od koder gre bolj zares. No, in ravno sredi tega dela naju je ujela nevihta. Ki pa ni bila napovedana! Sicer na tako turo sploh ne bi šla! Napovedano je bilo sonce ves dan, na pot pa sva od doma krenila že ob štirih.

S stolpa nadaljujeva. Teren postane bolj ravninski, a še vedno se pred naju postavljajo novi in novi skoki. Ko stopiva na ravno ploščad vrha Creton di Culzei, 2458 m, misliva, da sva končno iz "hudega", a pred samim križem naju preseneti še ena ostra škrbina, kjer so spet jeklenice. Dolg in naporen vzpon naju je izčrpal, a časa za regeneracijo ni. Bližnja Terza Piccola je sicer v soncu, tu, kjer sva midva, pa je še vedno precej temačno. Nevihte so lokalne, lahko se spet pojavijo, zato se ne moreva obirati. Časa za razgledovanje nimava, le za hipec objameva Siero na vzhodu in Clap Grande na zahodu.

Sestop se izkaže za kar sitnega, vodi po ozki, gladki in temačni grapi. S peščene škrbine gre pot naprej po krušljivi grapi, desno pa je obhod po strmi steni, kjer je dokaj nova ferata. Midva jo ubereva kar naravnost navzdol po silnem šodru. Dovolj imava železja. Malo

me skrbi, če niso redki stari klini potolčeni, kar bi pomenilo, da bi morala nazaj, a izkaže se, da le ni tako zelo težavno. Iz mračne grape stopiva na prostrana melišča. Pogled nazaj pokaže strašno podrtijo. Do koč naju celo malce objame sonce. Očitno je huda ura na tem koncu minila, izvlekla sva se. Ni pa bilo najbolj prijetno. V koči se pomeniva z oskrbnikom in pomočnikom, saj so nama ti konci že precej blizu. Ferata 50 je končno odkljkana.

Cima dei Pecoli

Dopust naju je ujel v južnem delu Karnijcev, kjer sva najraje, pravzaprav sva že kar domača, saj naju pozna že nekaj domačinov. Locirana sva bila v kampu v Cimolaisu, kjer sva obiskovala vrhove tega območja. Sem sva prišla s severne verige, kjer sva obrala nekaj zanimivih ciljev, tukaj pa sva bila v oblačnem dnevu na Dosaipu, 2062 m. Posebej začetni del dopusta je bil pester, ko sva po Lesni dolini s kombijem in naloženimi kolesi na zadnjem prtljajniku naletela na tako hudo ploho, da sva se preprosto morala ustaviti, saj pred seboj nisva videla ničesar. Nekaj pozneje sva vozila po strmi razmočeni makadamski cesti skozi dolino Frohn Tal do zadnjega parkirišča in prespala v koči Hochweinssteinhaus, 1868 m. Zajtrki v avstrijskih kočah so vedno bogati, a tokrat mi žal ni nič teknilo. Ko sem si nalival čaj, je k meni pristopila oskrbnica in

me vprašala, ali sem iz Slovenije. Po pritrdilnem odgovoru je rekla, da so ji povedali, da na parkirišču na kombiju s slovensko registracijo gorijo luči.

Ojej, kaj pa zdaj? Presneta pozabljivost. In presneti avto, ki nima samodejnega ugašanja luči. Ni bilo druge, kot da sem sestopil, Irena pa je šla sama na Monte Fleons, 2507 m. Ko sem prišel na parkirišče, luči niso več gorele, stikalo pa je bilo res vključeno. Že ves čas sestopa me je morila misel na to, da avto morda ne bo več vžgal. Luči sem ugasnil in z veliko napetosti zavrtel ključ – in kombi je vžgal! No, vsaj to.

Nekaj časa sem ga pustil v prostem teku, potem pa sem se odpravil nazaj do kočice, kjer sem počakal Ireno. Nadaljevala sva skupaj in se pozneje spet ločila, ona je prečila Torkaspitz, 2573 m, jaz pa sem se vzpel na zeleni, a visoki Zwolferspitz, 2598 m. Naslednji dan – kombi je vžgal – sva se odpeljala v sosednjo dolino Obertilliacher Tal pod Porze. Prav na koncu ceste sva zaslišala zadaj nekakšen ropot in izkazalo se je, da je prtljajnik s kolesi ob divji vožnji navzgor prejšnji dan večkrat butnil ob tla, tako da je odpadla zadnja leva luč in se razbila. Irena me je sicer opozarjala, da čez grbine za odvodnjavanje vozim prehitro, a če ne bi, bi na tisti mokri in strmi cesti obstala, kar ne bi bilo prav prijetno. Tura tisti dan – razgibano prečenje po zavarovani poti čez greben Filmoorhohe, je bila ves dan v pričakovanju, kaj bo zvečer, ali se bova

sploh lahko odpeljala. Brez luči ne moreva biti na cesti. Zato sem hitel. Ob pol sedmih zvečer sva v Lesni dolini ob stavbi servisa Renault naletela na 16-letnega fantiča, ki je pospravljajal po delovnem dnevu. Ko sem mu pokazal najino za silo zvezano luč, je le odkimal. Potem je brez besed, saj se nismo najbolje razumeli z besedami, vse skupaj nekako sestavil tako, da je držalo, luč pa gorela. In odpeljala sva se naprej! Pozneje doma je moral serviser krepko odvijati zadeve, a midva sva bila takrat vseeno zadovoljna. S ceno manj, a kdo bi gledal na malenkosti.

Na precej oblačen dan, ko je zjutraj celo deževalo, sva hodila po dolini Val Meluzzo, ki je nadaljevanje dolge doline Val Cimoliana. Najin cilj je bila Cima dei Peicoli, 2286 m, nad stransko dolinico Val Monfalcon di Forni. Že v kampu sem si ogledal smer ture in si zapomnil, da morava pri odcepu za Cime Postegae, kjer sva že bila, iz glavne doline zaviti v prvo večjo dolino na levi. Teren v dolini Val Meluzzo je bil precej načet od mnogih zemeljskih plazov, tako da je bila pot na več mestih speljana provizorično, predvsem pa brez oznak. Že pri odcepu za Cime Postegae se je na levi pokazala dobro vidna dolina. Ob izteku velikega melišča iz doline so bili novi veliki nanosi kamenja. Vstop v dolino je bil težaven, trd in strm. Nisem niti pomislil, da bi lahko kje zasledil markacije. Vzpon je bil tudi višje siten, teren zahteven, zbit in strm trd pesek, od katerega je, ko si obremenil nogo, kar letelo, tako da si moral ves čas loviti ravnotežje. Čez kakih dvesto višincev sem le začel pogrešati markacije in se zato odpravil v desno, kjer je bil gozd. Prečil sem krepko desno, pa nič, in sem se vrnil. Višje se je dolina zožila, pa spet nekoliko razširila. Šele pri naslednji zožitvi sva se spogledala in si rekla, kaj ko bi midva malo pogledala zemljevid.

Kot vam je iz pripovedi verjetno že jasno, sva zgrešila celo dolino! Karta je pokazala, da sva zavila v dolinico brez imena pred tisto pravo in se zelo približala

Škrbina ob Cimi Bianci, do katere bi morda lahko prišla iz doline za njo.

Foto Vladimir Habjan

kotANJI pod vencem gora, kjer ni prehoda oziroma so le plezalski. Tako je pokazal zemljevid. Lahko si predstavljate zagato "izkušenih poznavalcev", ki svojo zmoto predstavljajo celo javnosti ... Prvo malico, saj sva se do tedaj že namučila, sva si privoščila pri pravem vstopu v dolinico. Vzpon naprej po izredno lepem svetu je bil dolg in naporen in deležna sva bila celo nekaj sonca. Z markirane poti sva po travah in strmem skrotju mimo velikega naravnega okna priplezala na Cimo dei Pecoli, od koder sva se zazrla na nasprotni greben, kjer je bila ob Cimi Bianci, 2175 m, peščena škrbina in dolg jezik v najino dolino. Na drugi strani je dolinica, kjer sva bila. Kdo bi vedel, ali je tudi z druge strani možno priti na škrbino, in tako ne bi bilo treba sestopati čez celo dolino? Bo treba raziskati.

Z vrha je izreden razgled na skupine Cridole in Pramaggiore ter Monfalcone. Poskusila sva prečiti pod ostale vrhove na severu, a se je vreme žal sfizilo. Že z vrha sva opazovala temno nebo, ki je bilo kar zlovesče. In res se je kmalu ulilo. V bivaku Marchi Granzotto, 2170 m, sva se malce oddahnila in počakala, da je huda ura minila. V turobnem dnevu sva sestopila čez škrbino Forcela del Leone, 2272 m, v dolino Van Monfalcone do Cimoliana in si privoščila kosilo v koči Pordenone. Nisem šel računat, koliko višinskih metrov sva tisti dan naredila, kajti bil sem preveč izmučen.

Monte Castellato

Še eno cvetko skupine Spalti di Toro sva si privoščila v tistem poletju. Monte Castellato, 2424 m, je še ena drznih gora, ki ima vse značilnosti skupine: pokončno držo. Jesen je že, ko stojiva na škrbini Forcela Cadin, 2223 m, in nekaj nižje gledava strmo gruščnato grapo, od koder je vstop v južno ostenje Castellata.

*Poplezavanje proti vrhu
Foto Vladimir Habjan*

Dvoglavi žandar pod vrhom Castellata Foto Vladimir Habjan

V času dopusta sva bila na njem, a nama ni bil všeč dostop, zato sva se odpravila še z druge strani. Najin vzpon je potekal po stranski grapi iz doline Val Mantanaia, a se je izkazal za vse prej kot prijaznega, nasprotno, prav nadležen je bil. Že spodaj v pristopni dolini sva se morala varovati, plezanje pa je potekalo po strmem zbitem pesku, kjer ni bilo možnosti za varovanje. Vzpon, ki je zaradi tega trajal celo večnost, sva končala v kotanji, od koder sta bili dve možnosti nadaljevanja, naravnost navzgor ali po prehodih v levo. Izbrala sva desno varianto. Čez gladek zagoden balvan z urejenim *abzajlom* sva pod škrbino Forcela Cadin zavila levo na peščeno gredino. Kam naprej, sva se spraševala, saj je bilo naprej odsekano, navzgor pa vse precej pokonci, možicev ali rdečih pik pa nikjer.

Izkazalo se je, da je bilo treba kar naravnost navzgor v steno. Več mest plezanja druge in morda celo tretje stopnje, kamini, nagnjene police, na vrhu pa skalni pragovi in kmalu sva stala na prestižnem vrhu. Spet sva bila ob boku samih prvakov, Campanile Toro, Cima Talagona, Cima Cadin di Toro, Cima Cadin degli Elmi idr. Večer je minil v družbi mladega francoskega para, ko smo popili vse, kar smo imeli na voljo. A pristop z juga nama ni bil všeč in sva hotela najti boljšega, ugodnejšega. Zato sva se jeseni še enkrat odpravila v Karnijske, tokrat na severno stran v dolino Val Talagona, od koč Padova. Iskala sva pristop do

škrbine Forcela Cadin. A kdo bi vedel, katera točno je ta, saj jih je tam cela vrsta? Tudi jeseni sva zavila narobe, tokrat previsoko, in se vzpela na Forcela Le Corde, 2260 m, ob kateri je pogosto obiskani stolp Campanile Toro, 2345 m. Čim sva se zazrla na drugo stran, nama je bilo takoj jasno, da to ni "najina" grapa. Treba je bilo sestopiti dvesto metrov, prečiti v desno in

se spet vzpeti navzgor po drugi grapi. Po melišču, ki se ti ves čas izpodriva spod nog ... A končno sva našla, kar sva iskala.

Še nekaj cvetk sva ubrala tisto poletje, na primer krožno alpinistično pot Luciano Micheluz nad dolino Val Mantanaia, a nekaj mora ostati še za drugič. Gotovo se boste strinjali z mano. 📍

Paleta vrhov skupine Spalti di Toro, v ozadju Monfalcon di Montanaia, zadaj Monte Cridola; desno nad dolino Montanaia je stolp Campanile di Montanaia.

Foto Vladimir Habjan

Pod Castellatom, levo je vstop do škrbine Forcela Cadin, desno je dostop do Campanile Toro.

Foto Vladimir Habjan

Andrej Mašera

Slikovita dolina v srcu Dolomitov

Alta Badia

Spušča se topla poletna noč. Sediva na klopci nad cesto in zreva na drugo stran doline, kjer se že pojavljajo prve meglice, ki tiho božajo veje visokih smrek in macesnov; v nekaterih hišah okoliških zaselkov že prižigajo posamezne luči – dan gre nepreklicno h koncu. Toda – ne šel! Izza visokega grebena za nama naenkrat šine plaz zlatorumenih žarkov zahajajočega sonca in butne v ogromno steno na drugi strani doline, ki zasije v divji orgiji rožnate rdečine pod blede modrim nebom. To je prava *enrosadira*¹, take nisva videla še nikoli! Brez besed, v pobožni tišini opazujeva ta čudoviti prizor; šele ko je zbledel, zapustiva osamljeno klopco in nadaljujema svojo pot.

Redkokje v Alpah bi našli pogorje, kjer žarki zahajajočega sonca ustvarijo tako impresivne prizore kot v Dolomitih. In redkokje v Dolomitih bi našli goro, kjer ob sončnem zahodu stene zažarijo tako pravljичno lepo kot v Sas dla Cruscu nad dolino Val Badia. Mogočna, visoka stena se kot dolga skalnata zavesa dviga nad zelenimi gozdovi; ko jo obsije zahajajoče sonce, postane zlato rumenkasto rdečkasta, ponekod tudi nekoliko črnikasta. Videti je kot zasajana podoba neke nadzemske, neponovljive lepote.

Mogočna zahodna stena Sas dla Crusca nad dolino Alta Badia: vrh na levi je L'Ciaval, desno izza roba kuka Sas dales Diesc.

Foto Vid Pogačnik

¹ Enrosadira je ladinski izraz, da "nekaj postaja rožnato". Pojav je izrazit ob sončnih zahodih zaradi geološke sestave Dolomitov in se je lokalno že precej udomačil.

Alta Badia in njena okolica

Dolina Val Badia/Gadertal sega od Pustriške doline/Val Pusteria/Pustertal na severu do kraja Corvare na jugu. Od Brunica/Bruneck v Pustriški dolini do Corvare je po cesti 37 kilometrov. Njen južni del, kjer se dolina precej razširi, se imenuje tudi Alta Badia in je širšemu občinstvu znan predvsem po smučarskih tekmah svetovnega pokala v kraju La Villa/La Ila/Stern.

Gotovo pa je Alta Badia še veliko več: obdajajo jo številni dolomitski vršaci, med katere se vrvajo slikovite stranske doline, dolino pa prekrivajo obširni bujni pašniki, na katerih se pase prvovrstno govedo, vasi so urejene kot iz skatlice, skoraj vsaka hiša je ličen turistični objekt, kjer domačini prisegajo na ekološki način turistične dejavnosti. Dobri poznavalci

Dolomitov med drugim zagotavljajo, da je v Alti Badii najboljša dolomitska kuhinja s številnimi domačimi specialitetami.

Nas seveda prvenstveno zanimajo gore, ki so okoli doline. Takoj je treba poudariti, da ponujajo odlične možnosti za vse vrste gorniške dejavnosti, tako za pohlevne pohodnike kot vztrajne in izkušene gorohodce, tako za ljubitelje ferat kot alpiniste vrhunskega formata. Tu ne smemo pozabiti na ljubitelje cestnega in gorskega kolesarstva, ki jim zadnje čase lokalni turistični delavci posvečajo čedalje več pozornosti, saj skušajo postopoma omejiti dostop v dolino z avtomobilom in se približati brezogljčni družbi. O možnostih zimskega smučanja pa ni treba zgubljeni besed; kot povsod v Dolomitih je to tudi v Alti Badii na najvišji stopnji.

Nad Alto Badio se zahodno dviga široka visokogorska planota Ghärdenacia/Gardenaccia, ki je del masiva Odle-Püez; z našo dolino je tesno povezan mogočen dolomitski stolp Sassongher, 2665 m, ki sestavlja jugovzhodni rob masiva in se strumno dviga nad Corvaro.

Na vzhodni strani dolino oklepa gorski kolos Sas dla Crusc/Sasso della Croce/Heiligkreutzkofel. Sas dla Crusc je pravzaprav majhna gorska skupina z dvema obrazoma: proti zahodu prepada v dolino Val Badia z veličastno steno, na vzhodno stran pa se položno spusti na obsežno visokogorsko planoto Pices-Fanes, ki je izrazito kraška. Sas dla Crusc oblikujejo tri pomembnejše vzpetine: najbolj južno se dviga L'Ciaval/Sasso della Croce z znamenito zahodno steno, naprej proti severu pa sledita Sas dales Diesc/Sasso delle Dieci in Sas dales Nü/Sasso delle Nove/Neuner, 2968 m. Ta se spušča na pode Pices-Fanes z nagnjeno, značilno škrapljasto steno Lastun Vert. Na jugu se Sas dla Crusc s sedlom Forcella de Medesc, 2533 m, pripenja na skupini tritisočakov Piz de Lavarela, 3055 m, in Piz dles Conturines, 3064 m. Še naprej proti jugu je masiv skupine Fanes, kjer dominira Cima Scotoni, 2847 m, ki sicer ni najvišji vrh v skupini, ima pa eno najznamenitejših sten v Dolomitih.

Proti jugu dolina nima kakega vidnejšega visokogorskega zatrepja, proti jugozahodu pa se dviga ena

najpomembnejših skupin v Dolomitih – Sella. Nad dolino, po kateri se dviga cesta iz Corvare skozi Colfosco na prelaz Passo Gardena, 2121 m, se kaže Sella z visokimi navpičnimi stenami kot mogočna trdnjava; v tem delu je najvišji vrh Cima Pisciadù, 2985 m, pod njim pa slikovito visokogorsko jezerce in prijazna planinska koča.

Možnosti za gornike

Težko bi v Dolomitih našli predele, kjer se na relativno majhnem območju ponujajo tako raznovrstne možnosti gorniškega udejstvovanja, kot je to v gorah nad Alto Badio. Pohajanja po visokih planotah Ghärdenacie in Pices-Fanes, s širnimi razgledi na okoliške vrhove, so neutrudljiva, posebno če upoštevamo, da gremo spotoma mimo številnih koč. Ni naključje, da sta bili obe planoti razglašeni za naravni park. Povzpemo se lahko tudi na nekaj nezahtevnih tritisočakov, kot sta Lavarela in Conturines, medtem ko je vzpon na Sas dales Diesc nekoliko zahtevnejši.

V okolici doline je kar pet ferat: stara ferata na Piz da Lech de Boé, 2910 m, v skupini Sella, razpita ferata Tridentina, po kateri splezamo po steni stolpa Torre Exner do kočice Rifugio Cavazza al Pisciadù, 2587 m. Obe ferati sta srednje težavnosti, medtem ko je ferata na Gran Cir, 2592 m, nad prelazom Passo Gardena lahka. Leta 2019 so odprli novo ferato Les Cordes nad

*Ošiljeni Gran Cir je privlačen gorniški cilj nad prelazom Gardena.
Foto Andrej Mašera*

Prijetna koča Edelweiss, mimo katere gre pot na Sassongher. Foto Oton Naglost

Vršna glava Sassongherja s severa; dobro se vidi pot, ki pripelje na njegovo teme. Foto Vid Pogačnik

Navpična in previsna
jugozahodna stena
Cime Scotoni
Foto Tomaž Jakofčič

La Villo, ki je lahka, a zelo slikovita in pripelje do kočice Rifugio Gardenaccia, 2050 m. Konec koncev lahko tem feratam prištejemo še znamenito ferato Cesco Tomaselli na Cimo Fanis Sud, 2980 m, ki pa je zelo zahtevna in ni za vsakogar.

Urhunski alpinizem v dveh stenah

V gorah okoli Val Badie je veliko sten s številnimi smermi različnih težavnosti. Dve steni pa nedvomno izstopata tako po višini kot izjemni težavnosti, zato sta pridržani le za vrhunske mojstre alpinizma: zahodna stena Sas dla Crusca in jugozahodna stena Cime Scotoni v skupini Fanes. Obe sodita v skupino sten, kjer se je ustvarjala zgodovina dolomitskega, pa recimo kar alpskega plezanja. Tu lahko le kratko povzamemo pomembne dogodke v teh dveh stenah.

Mogočna zahodna stena Sas dla Crusca je pravzaprav plezalsko zanimiva le južno od L'Ciavala, kjer je povečini povsem navpična in previsna, preprežena z razi, strehami in markantno zajedo, ki steno prereže na pol. Prvi, ki se je lotil strašljive stene, je bil znameniti francoski plezalec Georges Livanos - le Grec. S soplezalcem Robertom Gabrielom sta od 12. do 15. avgusta 1953 preplezala zahodni raz L'Ciavala; v 31 urah čistega plezanja sta zabila 170 klinov, smer pa ocenila s čisto VI. Skoraj deset let je imela stena mir, ko sta leta 1962 Sepp Mayerl in Michael Rohrercher speljala lepo smer po centralni zajedi (VI+), ki se odlikuje s čvrsto skalo.

Prišlo je leto 1968, zelo pomembno v zgodovini plezanja v Sas dla Crusca. Pod steno sta prišla brata Günther in Reinhold Messner z namenom, da preplezata smer, ki bo posegla v VII. težavnostno stopnjo. Bila sta na višku svojih moči, smer, ki poteka levo od velike zajede, pa je terjala od njiju veliko truda in spretnosti. Reinhold je s skrajnimi močmi preplezal štiri metre visoko gladko ploščo, ki so jo ponavljalci ocenili z VIII-, Messner pa je celotno smer ocenil kot svojo najtežjo prvenstveno v Dolomitih. Deset let pozneje so Heinz Mariacher, Luisa Iovane in Luggi Rieser smer ponovili, zaguljeno ploščo so obšli po desni, zato jo je pozneje Mariacher preplezal in jo končno postavil v območje VIII. težavnostne stopnje.

Leta 1989 sta Reinhard Schiestl in Luggi Rieser odprla novo smer z imenom *Mephisto*; 500 metrov visoko smer težavnosti VIII- sta preplezala v pičlih petih urah in pri tem uporabila samo pet klinov (!). Kakšna mojstra sta ta fanta, sta dokazala malo prej, ko sta se povzpela na Torre Trieste po smeri *Carlesso* in sestopila plezaje po *Cassinovi*.

V novem tisočletju sta leta 2005 Hansjörg Gargitter in Thomas Schreiber desno od velike zajede preplezala smer *Silberschrei*,² ki je ocenjena z IX! Po letu 2006 pa se je steno lotil Nicola Tondini: najprej je po 5-dnevnem plezanju s soplezalcema preplezal smer

² Srebrni krik.

*Perla preziosa*³ (IX+) med Mayerlovo zajedno in Mesnerjevo smerjo, leta 2008 s soplezalcem smer *Menhir* s podobnimi težavami, kot višek pa leta 2012 še smer *Quo vadis?*⁴ z oceno X.

Poznavalci zagotavljajo, da zgodba z zahodno steno Sas dla Crusca še gotovo ni zaključena.

Podobno dramatična je tudi zgodovina jugozahodne stene Cime Scotoni, 2847 m, ne prav izrazitega vrha v skupini Fanes. Stena je široka 800 m, visoka približno 600 m in je večidel previsna. Dve polici prerežeta steno skoraj vodoravno in jo razdelita na tri dele. Ker je zgornja tretjina manj strma in ima bolj slabo skalo, večina smeri konča na drugi polici, po kateri plezalci tudi izstopijo iz stene. Cima Scotoni je bolj v ozadju, izven paradnih dolomitskih vedut, zato dolgo ni padla v oči vrhunskim plezalcem, tako kot na primer severna stena Velike Cine, severozahodna stena Civette ali južna stena Marmolade.

Prišlo pa je leto 1952. Od 10. do 12. junija so trije *Scotiattoli di Cortina*⁵ Lino Lacedelli (poznejši prvopristopnik na K2, 8611 m, drugo najvišjo goro na svetu), Luigi Ghedina in Guido Lorenzi preplezali smer, ocenjeno s 6c+, VIII- (VI/A1), ki je še kar nekaj časa veljala za najtežjo v Dolomitih in ostala neponovljena deset let.

Leta 1972 je Enzo Cozzolino (dobro znan po sijajni zajedni v severni steni Malega Koritniškega Mangarta) s soplezalcem Flaviom Ghio pozimi odprl novo smer *Via dei Fachiri* v desnem delu stene (VI/VI+). Sredi 80. let pa sta Aldo Leviti in Francesco Mich odprla smer *Hyperscotoni*, ki poteka levo od Lacedellija, se z njo stakne na prvi polici, gre dva raztežaja po njej, nato pa levo od nje izstopi na drugo polico. Smer se že dotakne VIII. težavnostne stopnje.

V 90. letih sta nastali dve zelo težavni smeri: *Scotonata galactica* (Bruno Tassi, Ivano Zanetti, Gianbattista Calloni), 7b+, med Lacedellijem in Hyperscotonijem, ter smer *Zauberlehrling*⁶ (Christoph Hainz, Oswald Celva), 7c+. Hainz je ocenil, da gre za veliko težjo smer, kot je znana *Attraverso il pesce*⁷ v južni steni Marmolade.

Leta 2012 je Simon Gietl v solo vzponu s samovarovanjem preplezal 21 raztežajev dolgo smer *Can you hear me?*⁸ VIII/IX. Kmalu zatem je preplezal še Lacedellija v solo vzponu brez varovanja (*free solo*), kar je brez dvoma najzahtevnejša in najnevarnejša oblika skalnega plezanja. In leta 2017 je znani Nicola Tondini v solo vzponu preplezal direttissimo *Non abbiate paura ... di sognare*⁹ ki je danes najtežja v Cimi Scotoni z oceno X!

Slovenska naveza Albin Simonič in Matic Jošt v smeri Scotonata galactica v steni Cime Scotoni
Foto Tomaž Jakofčič

³ Dragoceni biser.

⁴ Kam greš?

⁵ Veverice iz Cortine.

⁶ Čarodejev učenec.

⁷ Čez ribo.

⁸ Me slišiš?

⁹ Naj vas ne bo strah ... sanjati.

*V osrčju Alte Badie. V ospredju Sassongher, desno dolina Corvara. V ozadju z leve: Sas dla Crusc, Lavarela, Conturines, Fanes (Cima Scotoni je osončena). Daleč na obzorju z leve Croda Rossa d'Ampezzo, Tofane, Antelao.
Foto Peter Strgar*

*Pogled od Dvojnega jezera na strmo odsekano ostenje
Male in Velike Tičarice. Desno na najnižjem delu je
zavarovan prehod na preval Štapce.
Foto Oton Naglost*

Narod Ladinov in njihov jezik

Če bomo proučevali novejšo italijansko zemljevid Tabacco po osrednjih Dolomitih ali potovali po teh krajih, bomo videli vse polno napisov toponimov v nekem jeziku, ki sicer izkazuje svoj romanski izvor, je pa precej drugačen od italijanščine, manj

Na grebenu Sas dla Crusca, zaobljen vrh v ozadju je L'Ciaval.
Foto Vid Pogačnik

Kako do Alte Badie?

Iz severozahodne, osrednje in vzhodne Slovenije najhitreje pridemo v Alto Badio skozi karavanški predor, naprej do Spittala, kjer zavijemo levo do Lienza in po dravski dolini do San Candida/Innichen v Pustriški dolini (Val Pusteria/Pustertal). Nadaljujemo po njej skozi Dobbiaco/Toblach v Brunico/Bruneck, malo naprej pri kraju San Lorenzo di Sebato/St. Lorenzen pa zavijemo južno v dolino Val Badia, do njenega konca v Corvari.

Iz jugozahodne Slovenije bo morda hitrejši dostop po italijanskih avtocestah v Furlaniji do Belluna in naprej po dolini Piave do kraja Pieve di Cadore, kjer se nam ponujata dve možnosti. Lahko nadaljujemo po dolini Piave do kraja Santo Stefano di Cadore, kjer zavijemo levo po dolini Val Comelico do Sesta/Sexten in naprej do San Candida/Innichen v Pustriški dolini. Druga možnost je, da gremo levo po dolini Bòite do Cortine d'Ampezzo. Od tu se povzpemo na prelaz Passo Falzarego/P. Falzares, 2105 m, in takoj na njem zavijemo desno do sosednjega prelaza Passo Valparola/Ju de Valparola, 2192 m. Z njega se spustimo skozi dolino Valle Cassiano do kraja La Villa/La Ila/Stern v Val Badii, kjer zavijemo levo proti jugu do Corvare. Vse možnosti pristopa so kar dolge, računajmo na 6–7 ur vožnje.

blagoglasen, bolj robot in nekako trši. Kljub temu ga je nemški pisatelj in jezikoslovec Heinrich August Noé v 19. stol. označil za "planiko romanskih jezikov". Danes so Ladini, prvotni prebivalci dolin, ki obdajajo skupino Sella, dosegli svoje politične pravice, predvsem enakopravnost svojega jezika z italijanščino in nemščino.

Pa ni bilo vedno tako. Ladini so bili dolgo časa pod pritiskom obeh sosednjih narodov, nemškega s severa in italijanskega z juga. Po prihodu fašizma na oblast leta 1922 je režim skušal izničiti vsako sled ladinske samobitnosti, leta 1939 pa sta Hitler in Mussolini dosegla dogovor, da se lahko ladinsko prebivalstvo izseli v nemški Reich z vsemi potrebnimi kompenzacijami. Številni (posebno v dolini Val Gardena) so takrat optirali za nemško stran. Ko je Italija septembra 1943 kapitulirala, so Nemci zasedli celotno območje in številne domačine mobilizirali v nemški Wehrmacht. Ladini so se še takrat začeli bolj zavedati svojih korenin in spoznavati, da jih fašizem katere koli barve življenjsko ogroža. Zato se ni treba čuditi, da so še danes dosledno protifašistično orientirani. V desetletjih po drugi svetovni vojni so se močno emancipirali, le upravna razdelitev njihovega ozemlja na tri province, ki jo je uvedel že Mussolini, je ostala nespremenjena do danes.

Ladinski jezik z osmimi lokalnimi narečji se govori v dolinah okoli Selle, pa tudi širše in ga uporablja kakih 30.000 prebivalcev. Sorodna jezika govorijo še retoromanski prebivalci v švicarskem kantonu Graubünden (50.000 prebivalcev) in naši sosedje Furlani (okrog 70.000 prebivalcev). Ladinski jezik je nastal z mešanjem latinščine, ki je prišla z Rimljani v zakonite alpske doline, in jezikov staroselskih prebivalcev. Največ se uporablja v Val Badii v dialektu *badiot*, ki je postal tudi osnova za formiranje današnje standardne ladinščine.

Standardni ladinski jezik se je začel oblikovati v prvi polovici 19. stol., predvsem s pomočjo duhovnikov, ki so ga morali uporabljati pri pridigah, če so hoteli, da jih verniki kaj razumejo. Največje zasluge pri tem je imel vojaški kaplan Micurá de Rù, ki je leta 1833 objavil knjigo *Versuch einer Deutsch – Ladinischen Sprachlehre*,¹⁰ v kateri je poskusil poenotiti razne dialekte v enoten ladinski jezik. Po njem se danes imenuje *Istitut Ladin Micurá de Rù* v San Martinu in Badia, ki skrbi za ladinsko kulturo in jezik. Dosegli so, da se v lokalnih osnovnih šolah dijaki učijo kar štiri jezike: italijanščino, nemščino, angleščino in – seveda ladinščino. Inštitut je dal tudi pobudo za izdajanje časopisa *La Usc di Ladins*,¹¹ ki izhaja tedensko na 40 straneh v zelo lični podobi.

Prepričan sem, da je prislovična prijaznost in gostoljubnost ladinskih prebivalcev tudi posledica njihove večjezične vzgoje, ki jih varuje pred vsakim nacionalističnim izključevanjem. ●

¹⁰ Poskus nemško-ladinske slovnice.

¹¹ Glas Ladinov.

Sas dla Crusc/Heiligkreutzkofel

Dolomiti

Sas dla Crusc je nedvomno dominantna gora, ki z vzhoda oklepa dolino Val Badia. Je sorazmerno lahko dostopna, posebno vrh L'Ciaval, medtem ko je tritisočak Sas dales Diesc nekoliko trši oreh. Tura je zelo priporočljiva tudi za manj izurjene gornike, večina teh jo konča na L'Ciavalu. Pot do sedla Ju dla Crusc je speljana tako

spretno, da je kljub jeklenicam, ki so nameščene na vsakem malo bolj izpostavljenem mestu, in na enem mestu tudi skobam, skoraj ne moremo šteti med ferate v pravem pomenu besede. Tiste, ki bi se radi povzpeli še na Sas dales Diesc, pa moramo opozoriti na strmo in precej izpostavljeno skalno stopnjo tik pod vrhom.

Blizu roba stene Sas dla Crusca pelje pot na L'Ciaval (levo) in naprej na ošiljeni Sas dales Diesc. Foto Oton Naglost

Zahtevnost: Zelo zahtevna zavarovana pot (L'Ciaval A/B, Sas dales Diesc B/C)

Oprema: Običajna oprema za visokogorje, čelada, za vzpon na Sas dales Diesc potrebujemo komplet za samovarovanje in plezalni pas.

Višinska razlika: 1186 m

Izhodišče: Koča La Crusc, 2045 m.

Malo manj kot tri kilometre severno od znanega zimskega turističnega centra La Villa/La Ila/Stern leži vas Pedraces, 1324 m. Dve sedežni žičnici nas popeljeta do koč, kjer je izhodišče naše ture.

WGS84: N 46,614758°, E 11,935122°

Koča: Rifugio La Crusc/Ospizio Santa Croce, 2045 m, odprta od sredine junija do konca septembra, telefon +39 0471 839 632.

Časi: Izhodišče–Ju dla Crusc 2 h

Ju dla Crusc–L'Ciaval 1 h

L' Ciaval–Sas dales Diesc 1h

Sestop 3 h

Skupaj 7 h

Sezona: Od konca junija do konca septembra

Sassongher, 2665 m

Dolomiti
skupina Odle-Pùez

Severno od Corvare, znanega dolomitskega turističnega bisera, lahko vidimo osamljen, drzno oblikovan stolpast vrh, proti kateremu se dvigajo navpične, rdečkaste stene, zamejene z ostrimi razi. Sassongher (naglas na drugem zlogu) je vsaj v Sloveniji manj znan dolomitski lepotec na skrajnem jugovzhodnem robu široke,

razgibane visokogorske planote Gardennaccia v skupini Pueze. Proti zahodu, jugu in vzhodu je Sassongher dostopen samo s težavnim plezanjem po strmih stenah, kjer kamnina ni ravno najbolj kakovostna. Vzhodno se med dolinama Val de Juel in Val Scura razteza ozek greben s številnimi ošiljenimi stolpci – Torri del Sassongher. Šibka točka gore je na severni strani, na ozki škrbini Forcella Sassongher, 2435 m, ki jo pripenja na masiv Gardennaccie. Od tam pelje na vrh dokaj nezahtevna pot s krajšim stenskim odstavkom, ki pa ob zanesljivih varovalih ne predstavlja resnejše zapreke.

Zahtevnost: Zelo zahtevna, delno zavarovana pot, A/B. Vzpon na Sassongher je zelo prijetna in priporočljiva tura, ker nas brez večjih težav pripelje na zelo lep in razgleden dolomitski stolp. "Plezalski" del je sicer kratek in dobro zavarovan, vendar je dovolj zračen, da nas spomni, da smo v Dolomitih. Izpostavljena peščena polica nad skalno stopnjo zahteva zanesljiv stop, ker je

pod njo prepadna stena. V mokrem moramo biti na tem odstavku še posebej pazljivi.

Oprema: Običajna oprema za visokogorje, čelada, za manj izkušene tudi komplet za samovarovanje in plezalni pas.

Izhodišče: Colfosco/Calfosch/Kolfuschg, 1640 m. Od turističnega kraja Corvara na južnem koncu doline se peljemo po cesti, ki vodi na sedlo Passo Gardena/Grödner Joch. Na desni je izhodišče našega vzpona.

WGS84: N 46,553301°, E 11,853464°

Višinska razlika: 1025 m

Koča: Rifugio Edelweiss/Edelweiss Hütte, 1832 m, odprta od konca maja do začetka oktobra, telefon +39 0471 836 024.

Sezona: Od julija do konca septembra

Časi: Izhodišče–Forcella Sassongher 2.30 h

Forcella Sassongher–Sassongher 30 min

Sestop 2.15 h

Skupaj 5.15 h

Pri vzponu na Sassongher je tudi nekaj lažjega plezanja. Foto Oton Naglost

Sas dla Crusc/Heiligkreutzkofel

Dolomiti

Vodnik: Eugen Hüsler: *Dolomiti 4. Val Badia*. Guida escursionistica + carta. Kompass, 2015.

Zemljevid: *Alta Badia-Arabba-Marmolada*, Tabacco 07, 1: 25.000.

Vzpon: Od zgornje postaje žičnice v nekaj minutah pridemo do znane božjepotne cerkve sv. Križa (Heiligkreutz), pri kateri je staro gostišče Ospizio dla Crusc, 2045 m. Za cerkvijo se začnemo vzpenjati po poti št. 7, ki jugovzhodno prečka melišča proti grapi z

značilnim poljem ruševja na njenem vznožju. Vstopimo v grapo, vendar jo takoj tudi zapustimo ob jeklenici desno v stransko grapo, po kateri se povzpemo na ozko polico (A). Po njej prečkamo grapo do skalnega rebra, ki mu kmalu sledi še eno. Vsa malo bolj izpostavljena mesta so vzorno zavarovana z jeklenicami (A). Sledi dolga in razgledna prečnica po polici tik pod navpičnimi črnimi stenami do naslednjega skalnega rebra. Po njem

po skobah in ob jeklenici plezamo naravnost navzgor do vznožja navpične vršne stene (A/B). Pot zavije desno do melišča in po strmi gredini levo ob njem doseže sedlo Ju dla Crusc, 2612 m.

Onstran sedla se odpre širen razgled na prostrano kraško planjavo Pices-Fanes. Naša pot zavije levo proti severu in se zmerno vzpenja malo pod robom grebena na strani kraške planote. V eni uri se brez težav povzpemo na L'Ciaval, 2907 m, z visokim križem na vrhu. Če hočemo nadaljevati vzpon na tritisočak Sas dales Diesc/Zehner, 3026 m, moramo z vrha sestopiti po isti poti približno 50 metrov, nato pa zaviti levo po ozki stezici proti severu. Do vršne gmote je pot preprosta, konec pa je vsekakor najlepši del ture: po strmem in izpostavljenem grebenu ob pomoči debele jeklenice preplezamo zadnjih 50 m do vrha (B/C).

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Andrej Mašera

Sassongher, 2665 m

Dolomiti
skupina Odle-Pùez

Vodnik: Eugen Hüsler: *Dolomiti 4. Val Badia*. Guida escursionistica + carta. Kompass, 2015.

Zemljevid: *Alta Badia-Arabba-Marmolada*, Tabacco 07, 1: 25.000.

Vzpon: Od križišča pri cerkvi v Colfoscu nas oznake napotijo po sprva asfaltirani cesti proti severu. Cesta kmalu postane makadamska in zaprta za promet. Strmo se dviga v dolino Valle Stella Alpina ob lepih pogledih na Sassongher na desni in Sass Ciampac,

2672, na levi ter nas v pol ure pripelje do koč Edelweiss, 1832 m. Vzpon nadaljujemo po cesti do razpotja, kjer gre v levo pot proti prelazu Passo Gardena, malo naprej pa cesta zavije v loku na desno proti koči Col Pradat. Tu jo zapustimo in nadaljujemo po poti št. 4 ob strugi hudournika v okljukih po dolini navzgor. Pot vodi mimo stare kapele in malo više, na višini 2108 m pridemo do razpotja, kjer zavijemo ostro desno (tabla). Pot št. 7 vodi vzhodno

proti škrbini Forcella di Sassongher. Steza preči zelo strma, ponekod tudi nekoliko izpostavljena pobočja, vendar je dovolj široka, da je vzpon udoben in varen. Čez trave in gruč v okljukih dosežemo omenjeno škrbino, onstran katere se spušča zagruščena dolina Val de Juel proti znanemu smučarskemu središču La Villa. S škrbine se vzpenjamo po drobljivi, tudi peščeni stezi do majhne škrbine, s katere v ozko dolino Val Scura pada strma grapa. Malo naprej pridemo do dobro razčlenjene stenske zapore, ki jo preplezamo s pomočjo jeklenic. Imamo celo dve možni varianti vzpona (obe enako zahtevni), jeklenice nas vodijo skozi razčlenjene žlebove in se končajo na slikoviti polici, ki pelje v levo. Plezanje ni zahtevno, je pa prijetno izpostavljeno. Izpostavljena je tudi pot, ki nad skalno zaporo pelje poševno navzgor na vršno sleme. Čaka nas še krajši vzpon po skrotašem, vse bolj položnem pobočju do velikega križa na vrhu.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Andrej Mašera

Cima Pisciadù, ferata Brigata Tridentina

Dolomiti,
skupina Sella

Severna stran velikega planotastega masiva Selle, ki leži prav v srcu Dolomitov, prepada v dolino s strmimi stenami, nad katerimi se dvigajo številni vrhovi in skalnati stolpi. Najvišji vrh v tem predelu je Cima Pisciadù, 2985 m, ki je zaradi lepega razgleda zelo priporočljiv cilj. Morda gora ne bi imela toliko obiskovalcev, če ne bi do vznožja njene vršne glave poleg številnih drugih poti pripeljala tudi znamenita ferata Brigata Tridentina. Med ljubitelji dolomitskih ferat je Tridentina prav pri vrhu. Ima številne prednosti: kratek dostop, strmo steno, čvrsto skalo, veliko izpostavljenost in odlična varovala, na koncu pa še drzen viseči most nad globokim prepadom, ki je dobro viden že s ceste. Največji del poti vodi po sencih na severni strani, na vrhu pa nas pričaka izjemno prijetna in gostoljubna kočica Franco Cavazza al Pisciadù.

Zahtevnost: Zelo zahtevna zavarovana pot, C. Ferata Brigata Tridentina je ena od najbolj priljubljenih v Dolomitih. Zaradi tega je na njej veliko obiskovalcev, včasih je tudi huda gneča. Izognimo

se koncu tedna, če se le da. Pod steno Torre Exnerja, kjer nas čaka najtežji del ferate, lahko po nezahtevni stezici hitro pridemo do kočice. To pa naj nas ne zapelje, da bi ferato kakor koli podcenjevali; čeprav je brezhibno zavarovana, je večji del zelo izpostavljen, na nekaterih docela navpičnih odsekih potrebujemo kar nekaj moči tudi v rokah.

Oprema: Običajna oprema za visokogorje, čelada, komplet za samovarovanje in plezalni pas.

Izhodišče: Ob cesti, ki pelje iz Corvare na Passo Gardena/Grödner Joch, 2121 m, je 8 km nad Corvaro, levo pod cesto, veliko parkirišče. Od sedla je v obratni smeri do izhodišča 2,5 km. WGS84: N 46,547547°, E 11,821092°

Višinska razlika: 629 m

Koča: Rifugio Franco Cavazza al Pisciadù, 2587 m, odprta od začetka julija do konca septembra, telefon +39 0471 836 292.

Sezona: Od julija do konca septembra

Časi: Izhodišče–kočica Cavazza 2.30 h
Sestop 1.15 h
Skupaj 3.45 h

Vodnik: Eugen Hüsler: *Dolomiti 4. Val Badia*. Guida escursionistica + carta. Kompass, 2015.

Zemljevid: *Alta Badia–Arabba–Marmolada*, Tabacco 07, 1: 25.000.

Vzpon: Že na parkirišču si lahko nadenemo opremo za ferate, kajti že kmalu jo bomo rabili. Skozi goščo (pot je označena s št. 676) smo prej kot v desetih minutah ob vznožju 50 m visoke, malo nagnjene, toda gladke in vlažne stene, ki jo preplezamo po skobah in ob napeti jeklenici (B). Izpostavljenost je že tam kar precejšnja. Nad steno se pot vzpenja do stika s prečno potjo, ki pripelje s prelaza Passo Gardena. Po njej zavijemo levo in se med skalnimi balvani kmalu znajdemo na dejanskem začetku ferate, desno od slikovitega slapa.

Strmo steno preplezamo levo navzgor, številni klini in zanesljiva jeklenica nam omogočajo prijetno, izpostavljeno, a varno plezanje (A/B, B). Vmes se lahko na številnih policah malo oddahnemo ali mirno počakamo ob zastojih, ki so na tej ferati

Gran Cir/Grosse Cirspitze, 2592 m

Dolomiti,
skupina Odle-Pùez

Začetni del vzpona na Gran Cir gre po široki, strmi gredini. Foto Andrej Mašera

Ko se peljemo po lepih serpentinah iz Corvare proti prelazu Passo Gardena/Grödner Joch, 2121 m, ga žal pogosto spregledamo. Pogledi seveda uhajajo na levo proti mogočni stavbi skupine Sella, ko pa se pripeljemo na prelaz, pritegne pozornost veličastna gorska trdnjava Sassolunga. Pa vendar se desno od ceste razteza niz nekoliko nižjih, na splošno manj znanih vrhov (Pizes da Cir), ki so prav značilno dolomitsko ošiljeni in obetajo zanimive vzpone. Najvišji vrh med njimi je Gran Cir (s polnim imenom Grande Piz da Cir), ki se ga najlepše vidi prav s prelaza Gardena; desno od globoke grape med njim in sosednjim Cir Piccolom, 2518 m, se dvigajo strme svetlo sive stene, ki se strnejo na ošiljenem vrhu. Od daleč imamo vtis, da bo vzpon kar zahteven, potem pa se izkaže, da gre za prijazno goro s preprostim, kratkim pristopom, ki nas niti fizično niti psihično ne obremeni.

Zahtevnost: Zelo zahtevna zavarovana pot, A/B, (I). Kratek in nezahteven

vzpon, ki je na nekaterih mestih le toliko izpostavljen, da ga ne moremo šteti med dolomitske "sprehode". Na poti sta dva odseka zavarovana z jeklenicami, vmes in tik pod vrhom pa je nekaj lažjega prostega plezanja po razčlenjenem skalovju (I). Bližina gorskega prelaza z velikim prometom je verjetno vzrok, da je Gran Cir pogosto tudi cilj "ad hoc" gornikov, ki niso prav nič izurjeni, kot tudi ne ustrezno opremljeni za take vzpone.

Oprema: Običajna oprema za visokogorje, čelada, za manj izkušene tudi komplet za samovarovanje in plezalni pas.

Višinska razlika: 471 m

Izhodišče: Prelaz Passo Gardena, 2121 m, čez katerega pelje cesta iz Corvare v dolini Alta Badia v dolino Val Gardena/Grödner Tal, oz. na prelaz Passo Sella/Sella Joch, 2244 m.

WGS84: N 46,549634°, E 11,806328°

Časi: Izhodišče–Gran Cir 1.30 h

Sestop 1.15 h
Skupaj 2.45 h

Cima Pisciadù, ferata Brigata Tridentina

Dolomiti,
skupina Sella

zelo pogosti. Nad spodnjim slapom se usmerimo poševno desno, premagamo navpično steno po skobah (B/C) in nadaljujemo po spektakularni, zelo izpostavljeni prečnici (B/C). Pri prečenu nam delno pomagajo tudi stopni klini. Po tri četrt ure vzpenjanja dosežemo spodnji rob doline, kjer se zbira vodovje za že omenjeni slap. Sledi lažje, precej dolgo skalno pobočje v desno (A/B), ki pripelje do vzožja navpičnega stolpa

Torre Exner, 2494 m. Kdor ima plezanja dovolj, lahko tam zapusti ferato in se po stezici, ki se odcepi levo, brez težav povzpne do koče Cavazza. To bi bilo seveda škoda, saj je zadnji del ferate najzanimivejši, čeprav je za stopnjo težji od dotedanje poti. Stena Torre Exnerja je navpična, zelo zračna, toda odlično zavarovana s klini, skobami, jeklenicami in celo z lestvijo (C). Na njej je okoli nas res samo zrak.

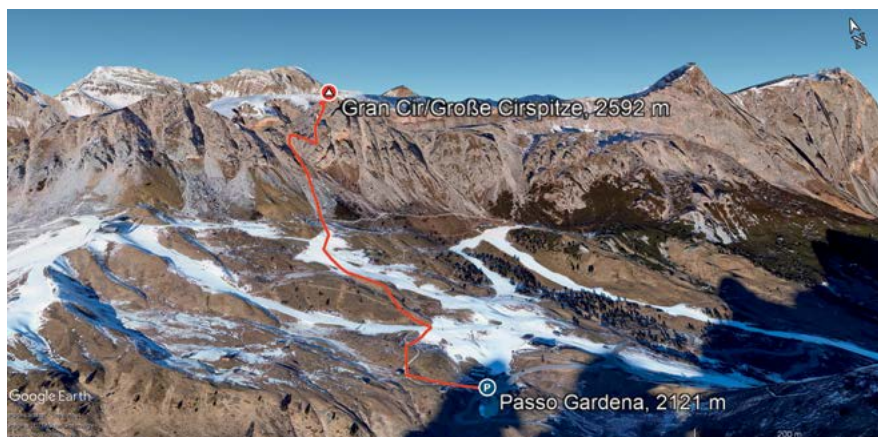
Ferata nato počasi zavija v levo, obide stolp malo pod njegovim vrhom (B) in pripelje do zadnje vznemirljive točke poti, znamenitega mostu, ki nad brezdanjim prepadom poveže Torre Exner s skalno planoto Masores. Onstran mostu je še nekaj skalnih skokov, zavarovanih z jeklenico (A), vendar imamo ferato že v žepu, saj se kmalu znajdemo pri koči Cavazza, 2587 m, ki stoji na čudovitem kraju nad ledeniškim jezercem Lech di Pisciadù.

Sestop: Najhitrejši sestop do izhodišča je skozi dolino Val Setùs po poti št. 666. Od koče gremo severno celo malo navzgor do zgornjega roba doline, kjer nas najprej čaka spust čez razčlenjeno skalovje, pot pa je ves čas zavarovana z jeklenicami. Ko sestopimo v spodnji del doline, ki je zagruščen (v zgodnji sezoni možna snežišča), v okljukih hitro pridemo do prečne poti, ki pripelje od sedla Passo Gardena in naprej navzdol do izhodišča.

Andrej Mašera

Gran Cir/Grosse Cirspitze, 2592 m

Dolomiti,
skupina Odle-Pùez

Sezona: Od konca junija do prvega snega v oktobru

Vodnik: Eugen Hüsler: *Dolomiti 4. Val Badia*. Guida escursionistica + carta. Kompass, 2015.

Zemljevid: *Alta Badia-Arabba-Marmolada*, Tabacco 07, 1: 25.000.

Vzpon: S prelaza Gardena nas napisi na tablah usmerijo proti severu, po lepi

poti čez bujne travnike. Gremo mimo več razpotij, ki so vsa brezhizno označena. Počasi se približamo globoki zagruščeni grapi levo od vzožja našega cilja, pot pa postaja čedalje bolj strma. Po grobem grušču se naporno vzpenjamo skozi grapo do vstopa v ferato, ki ga označuje izrazita skalna gredina, ki se dviga desno navzgor. Ob jeklenici

se strmo vzpenjamo do grebenskega roba (A/B), od koder nadaljujemo brez varoval po stezici, nato po razčlenjenem skalovju do izpostavljene terase z lepim razgledom na skupino Sella. Od tam se zopet s pomočjo jeklenice usmerimo rahlo levo po strmi polici do vzožja vršne zgradbe (A/B). Na najvišjo točko splezamo prosto po razgibanem pečevju (I), kjer postane pot malo bolj izpostavljena. Razgled z vrha je presenetljivo širen in poučen: proti jugu gledamo skupino Sella z vsemi podrobnostmi, jugozahodno se razkrije Sassolungo v svoji divji lepoti, severno se na levo lepo vidi skupina Odle/Geisler, desno pa vrhovi skupine Puez. Tik pod nami se vzdolž severnih pobočij razteza nenavadno pusta dolina Val de Chedul, ki zaradi svojega "puščavskega" videza še posebej bode v oči.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Andrej Mašera

Mala Zelnarica, 2320 m in Mala Tičarica, 2071 m

Julijske Alpe

Vzhodno zaledje doline Triglavskih jezer tvori kulisa verige petih vrhov, ki nad jezeri kažejo strmo odsekane stene. Na nasprotno stran proti bohinjskemu pogorju so njihova pobočja zložna in dostopna in v primerjavi z dolino jezer prav samotna. Visoka vrhova Zelnaric, od katerih je zanimivo Velika celo manjša od Male, ponujata izjemen razgled nad Dolino Triglavskih jezer. Greben tvorijo še Kopica ter Velika in Mala Tičarica, ki je med vsemi najbolj obiskana.

Zahtevnost: Zahtevna označena pot (pot čez Komarčo) in nezahtevna označena pot (Mala Zelnarica, Mala Tičarica). Na odseku poti pod Vršaki so v zgodnjem poletju možna snežišča (zimsko oprema!). Tura je večinoma nezahtevna, a dolga, zato priporočamo prenočevanje v Koči pri Triglavskih jezerih.

Oprema: Običajna oprema za visokogorje (cepin, dereze), čelada

Višinska razlika: Pribl. 1800 m

Izhodišče: Koča pri Savici, 653 m. Do sem se pripeljemo mimo Bohinjskega jezera skozi Ukanc in naprej še štiri

kilometre po asfaltirani cesti do parkirišča, ki je plačljivo.

WGS84: N 46,289813°, E 13,802399°

Koča: Koča pri Triglavskih jezerih, 1685 m, telefon +386 40 620 783

Časi: Izhodišče–Koča pri Triglavskih jezerih 2.45 h

Koča pri Triglavskih jezerih–Mala Zelnarica 2.45 h

Mala Zelnarica–Mala Tičarica–Koča pri Triglavskih jezerih 2.30 h

Koča pri Triglavskih jezerih–izhodišče 2 h
Skupaj 10 h

Sezona: Kopna sezona

Vodnik: Roman Tratar: *Julijske Alpe osrednji del*. Planinska založba, 2019.

Zemljevidi: *Bohinj*, Sidarta, 1: 25.000; *Triglavski narodni park*, PZS, 1: 50.000; *Julijske Alpe, zahodni del*, PZS, 1: 50.000

Opis: Od Koče pri Savici začnemo pot po mostu čez Savico, nakar se že po nekaj minutah zasučemo levo v strmo pobočje Komarče. V pogostih okljudkih intenzivno pridobivamo višino, v zgornjem delu nam na nekoliko bolj izpostavljenih mestih med pečinami

pomagajo tudi varovala. Čez razgledni rob Komarče se pot nekoliko položi in se čez gozdat preval spusti k Črnemu jezeru. Nadaljujemo po desni strani jezera in se skozi Lopučniško dolino v dobri uri povzpemo na travnate livade južne obale Dvojnega jezera, za katerimi že vidimo kočo.

Od Koče pri Triglavskih jezerih, 1685 m, nadaljujemo mimo jezera Močivec po dolini navzgor. V botanično bogatem svetu se zložno vzpenjamo mimo odcepa proti Velikem Špičju, nato med vse bolj redkimi macesni prispemo na rob melišč pod strmim ostenjem Zelnaric desno. Po vzhodni obali obidemo največje jezero Ledvička in se po delno travnatem pobočju doline vzpenjamo še do Zelenega jezera. Nadaljujemo navzgor proti Hribaricam (levo Prehodavci), višje zavijemo desno na pobočja pod Vršaki. V zgodnjem poletju so tu običajno še snežišča, ki jih prečimo proti prevalu Vrata, kjer se desno odcepi pot proti Zelnaricam. V enakomernem vzponu čez gručnato pobočje prispemo na sedelce

Veliko Špičje, 2398 m

Julijske Alpe

Zahodno stran Doline Triglavskih jezer omejuje veriga vrhov, ki se v grebenski ločnici od Prehodavcev proti Planini za Skalo z mogočnim stebrastim ostenjem visoko dvigujejo nad Trento. Proti dolini jezer so njih pobočja blažja in rastlinsko izjemno bogata. Precej neokrnjeno in redko obiskano območje ustreza tudi družinam kozorogov. Med izrazitejšimi vrhovi sta brezpotna Travnik in Plaski Vogel, na najvišji vrh Veliko Špičje pa vodita dve označeni poti, ki ju povežemo v zanimivo krožno turo.

Zahtevnost: Zahtevna označena pot. Pot na vrh Velikega Špičja je nevarna za zdrs zlasti v mokrem, mestoma je zavarovana. Gibanje po grebenu Špičja zahteva zanesljivo vreme. Tura je dolga in zaradi velike višinske razlike naporna, zato priporočamo prenočevanje v Koči pri Triglavskih jezerih ali v Zasavski koči na Prehodavcih.

Oprema: Običajna oprema za visokogorje, čelada

Višinska razlika: 1745 m

Izhodišče: Koča pri Savici, 653 m. Do sem se pripeljemo mimo Bohinjskega jezera skozi Ukanc in naprej še štiri kilometre po asfaltirani cesti do parkirišča, ki je plačljivo.

WGS84: N 46,289813°, E 13,802399°

Koči: Koča pri Triglavskih jezerih, 1685 m, telefon +386 40 620 783; Zasavska koča na Prehodavcih, 2070 m, telefon +386 57 614 781

Časi: Izhodišče–Koča pri Triglavskih jezerih 2.45 h

Koča pri Triglavskih jezerih–Veliko Špičje 2.30 h

Veliko Špičje–Zasavska koča 2.15 h
Zasavska koča–Koča pri Triglavskih jezerih 1.30 h

Koča pri Triglavskih jezerih–izhodišče 2 h
Skupaj 11 h

Sezona: Kopna sezona

Vodnik: Roman Tratar: *Julijske Alpe, osrednji del*. Planinska založba, 2019.

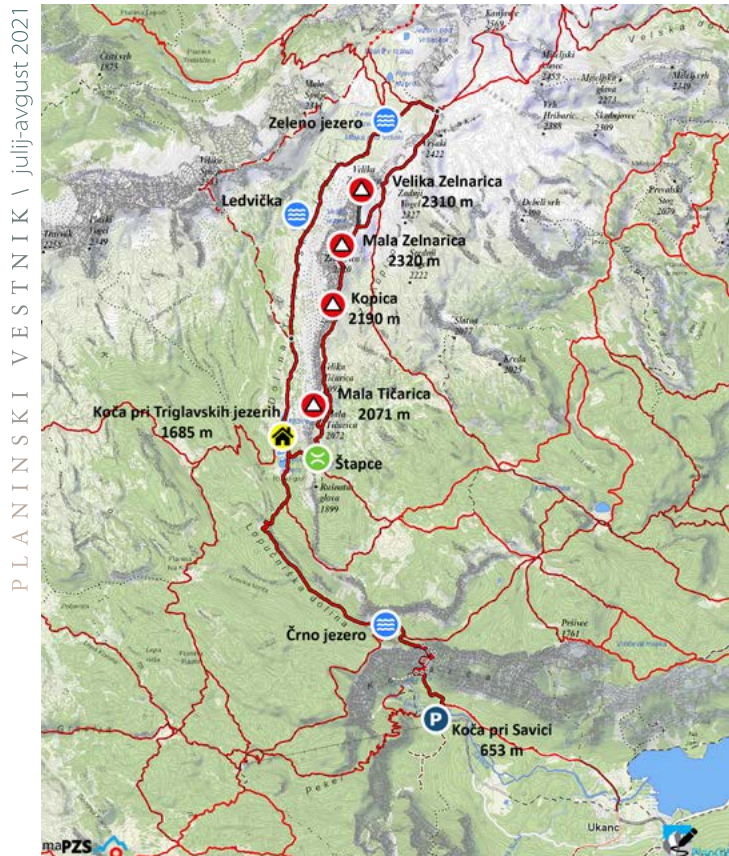
Zemljevidi: *Bohinj*, Sidarta, 1: 25.000; *Triglavski narodni park*, PZS, 1: 50.000; *Julijske Alpe, zahodni del*, PZS, 1: 50.000

Vzpon: Od Koče pri Savici v Dolino Triglavskih jezer se povzpemo čez Komarčo (glej opis za Zelnarice). Od Koče pri Triglavskih jezerih, 1685 m, nadaljujemo po dolini navzgor. V slabe pol ure blagega vzpona med bujnim rastlinjem prispemo do razpotja, kjer nas kažipot usmeri levo proti Velikem Špičju. Mimo nekdanje planine Pri Utah v zložnem vzponu postopoma zapustimo dolino. Ko prečimo pas rušja, se začne strmejši vzpon. Pot preide na strma travnata pobočja. V vse bolj skalnatem svetu slabo uhojena steza spretno išče prehode in postane tehnično zahtevnejša, mestoma je zavarovana z jeklenico. V strmem vzponu premagamo visoko skalno stopnjo in se povzpemo na vršni greben, kjer je do vrha na levi le še nekaj minut. Z vrha se ponuja prostran razgled na gore nad Trento in na zahodne Julijske Alpe.

Sestop: Vrh Velikega Špičja, 2398 m, zapustimo v smeri vzpona, do razpotja se držimo razgibanega grebena.

Mala Zelnarica, 2320 m in Mala Tičarica, 2071 m

Julijske Alpe

med Veliko, 2310 m, in Malo Zelnarico, 2320 m. Za obisk prve (možnost), ki je nižja, po lahki neoznačeni poti potrebujemo četrť ure. Po povratku se vzpnemo še na Malo Zelnarico. Z vrhov se odpira lep razgled nad celotno Dolino Triglavskih jezer.

Nadaljujemo južno po grebenu in v precej nezahtevnem terenu lahko obiščemo še Kopico, 2190 m, kar nam vzame le nekaj minut z označene poti. Med zložnim sestopom čez vzhodna pobočja opazimo še odcep neoznačene steze na Veliko Tičarico, 2092 m, ki je že zahtevnejša in terja nekaj plezanja.

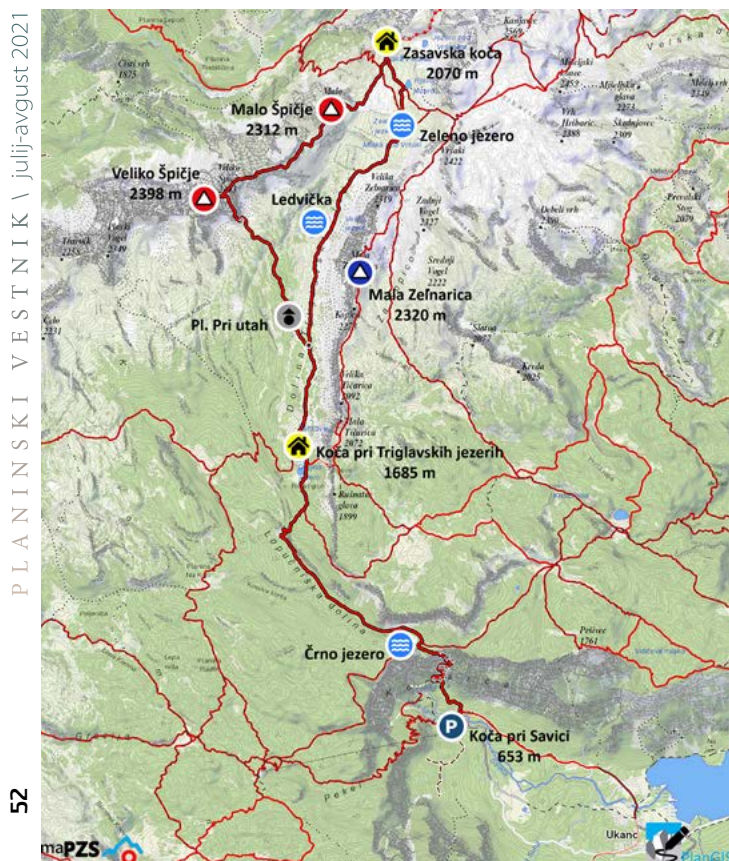
Na koncu niza vrhov nam ostane še Mala Tičarica, 2071 m, ki je najnižja med vsemi in lahko dostopna čez travnik četrť ure hoda.

V dolino k Dvojnemu jezeru sestopimo čez Štapce, kjer nam je na krajšem odseku v oporo tudi jeklenica. Na izhodišče sestopimo čez Komarčo.

Roman Tratar

Veliko Špičje, 2398 m

Julijske Alpe

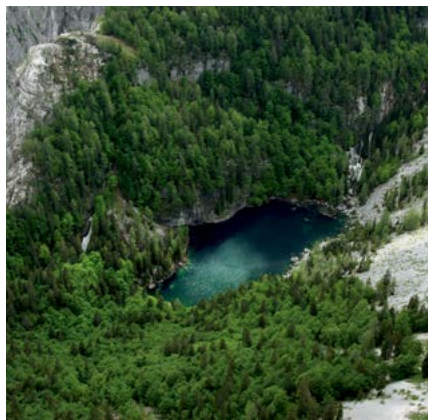

Vmesne vrhove premagujemo večinoma po desni strani, prehodi na grebenu so na nekaterih mestih izpostavljeni, varoval praktično ni. Spremljajo nas razgledi na Trento levo in na jezero Ledvička desno. Z Malega Špičja, 2312 m, ki je zadnja večja vzpetina na naši poti, strmo sestopimo na prostrano zakraselo ploščad v vnožju Zadnje Lope, 2115 m. Do Zasavske koč, 2070 m, nas loči še zložnih deset minut. S Prehodavcev se vrnemo v Dolino Triglavskih jezer mimo Zelenega jezera, nato pod strmim ostenjem Zelnaric na levi sestopimo še k jezeru Ledvička. Rastlinje je vse bogatejše, pot prijetna in zelo obiskana. Zmeren sestop nadaljujemo vse do Koče pri Triglavskih jezerih in čez Komarčo na izhodišče.

Roman Tratar

Zahodno nad osrednjim delom Doline Triglavskih jezer se nahaja najbolj neokrnjeni predel osrednjih Julijskih Alp. Veriga brezpotnih vrhov od Velikega Špičja se pri Travniku razcepi na dva dela. Zahodni se nad Travnško dolino steka proti Planini za Skalo, južni krak nad Zgor-

Preden se mimo Koče pri Triglavskih jezerih namenimo na brezpoten Kal, nas čaka zahteven vzpon čez Komarčo, da nadajujemo mimo Črnega jezera v Dolino Triglavskih jezer.

Foto Peter Strgar

njo Komno prekinja preval Velika vrata, čezenj vodi markirana pot iz Vrsnika v Dolino Triglavskih jezer. Z nje se severno povzpemo na Čelo, južno po brezpotju visokogorskega krasa na Kal, ki je najizrazitejši vrh v nadaljevanju grebena do Lanževice.

Zahtevnost: Zahtevno brezpotje (zahtevna označena pot čez Komarčo). Pri vzponu čez Kal potrebujemo smisel za orientacijo, ki je zlasti v megli lahko težavna.

Oprema: Običajna oprema za visokogorje, čelada

Višinska razlika: Pribl. 1400 m

Izhodišče: Koča pri Savici, 653 m. Do sem se pripeljemo mimo Bohinjskega jezera skozi Ukanc in naprej še štiri kilometre po asfaltirani cesti do parkirišča, ki je plačljivo.

WGS84: N 46,289813°, E 13,802399°

Koče: Koča pri Triglavskih jezerih, 1685 m, telefon +386 40 620 783; Koča pod Bogatinom, 1513 m, telefon +386 04 828 03 05; Dom na Komni, 1520 m, telefon +386 41 620 18 74.

Časi: Izhodišče–Koča pri Triglavskih jezerih 2.45 h
Koča pri Triglavskih jezerih–Velika vrata 1.30 h
Velika vrata–Kal 1–1.15 h
Kal–Dom na Komni 1.45 h
Dom na Komni–izhodišče 1.30
Skupaj 8.30–8.45 h

Sezona: Kopna sezona

Vodnik: Roman Tratar: *Julijske Alpe, osrednji del*. Planinska založba, 2019.

Zemljevidi: *Bohinj*, PZS, 1: 25000; *Bohinj*, Sidarta, 1: 25.000; *Triglavski narodni park*, PZS, 1: 50.000; *Julijske Alpe, zahodni del*, PZS, 1: 50.000

Vzpon: Od Koče pri Savici v Dolino Triglavskih jezer se povzpemo čez Komarčo (glej opis za Zelnarice). Od Koče pri Triglavskih jezerih, 1685 m, nadaljujemo po zahodni obali Dvojnega jezera proti Domu na Komni. Pot se nad jezerom prečno vzpne na neizrazit greben, s katerega zavije desno, nakar se v redkem gozdu začne spuščati proti planini Lopučnici. Na razpotju se z udobne poti na Komno odcepimo desno proti Planini Za Skalo. Ko prečimo planino Lopučnica,

Rušnata glava, 1899 m

Verigo vrhov vzhodno nad Dolino Triglavskih jezer v grebenu od Zelnarice za Tičaricami prekinja preval Štapce, zaključuje ga poraščena Rušnata glava. Za njim se razprostira prostrano območje pašnih pla-

nin, med katerimi nekatere še živijo. Obiščemo jih lahko v krožni turi. Enodnevna tura je prijetna in z izjemo zgornjega dela Komarče ter prehoda čez Štapce nezahtevna, primerna tudi za manj izkušene.

Razgledna planina Viševnik na sestapu Foto Franci Horvat

Zahtevnost: Zahtevna označena pot

Oprema: Običajna planinska oprema

Višinska razlika: Pribl. 1300 m

Izhodišče: Koča pri Savici, 653 m. Do sem se pripeljemo mimo Bohinjskega jezera skozi Ukanc in naprej še štiri kilometre po asfaltirani cesti do parkirišča, ki je plačljivo.

WGS84: N 46,289813°, E 13,802399°

Koči: Koča pri Triglavskih jezerih, 1685 m, telefon +386 40 620 783; Bregarjevo zavetišče na planini Viševnik, 1625 m, telefon +386 31 270 884

Časi: Izhodišče–Koča pri Triglavskih jezerih 2.45 h

Koča pri Triglavskih jezerih–Rušnata glava 1 h

Rušnata glava–Planina Ovčarija 1 h

Planina Ovčarija–Planina Viševnik 1 h

Planina Viševnik–Črno jezero 1 h

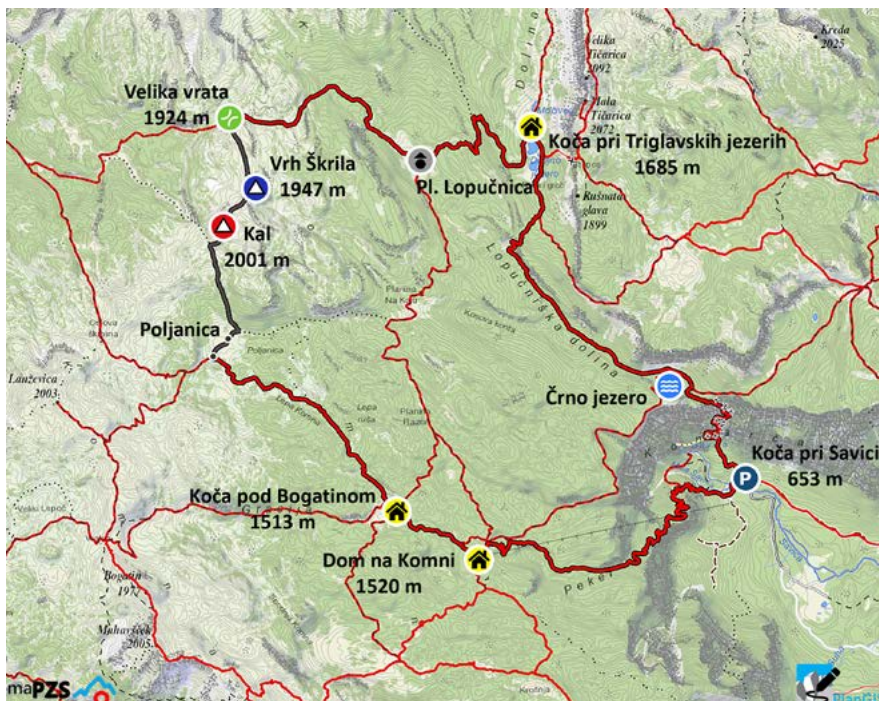
Črno jezero–izhodišče 1 h

Skupaj 7.45 h

Sezona: Kopna sezona

Vodnik: Roman Tratar: *Julijske Alpe, osrednji del*. Planinska založba, 2019.

Zemljevidi: *Bohinj*, PZS, 1: 25000;

se po slabo uhojeni stezi začnemo vzpenjati med redkim gozdom in rušjem, nakar se skozi ozek žleb povzpne- mo na nenavadno ravno ploščad, polno škrapelj. Za nami se odpre pogled proti

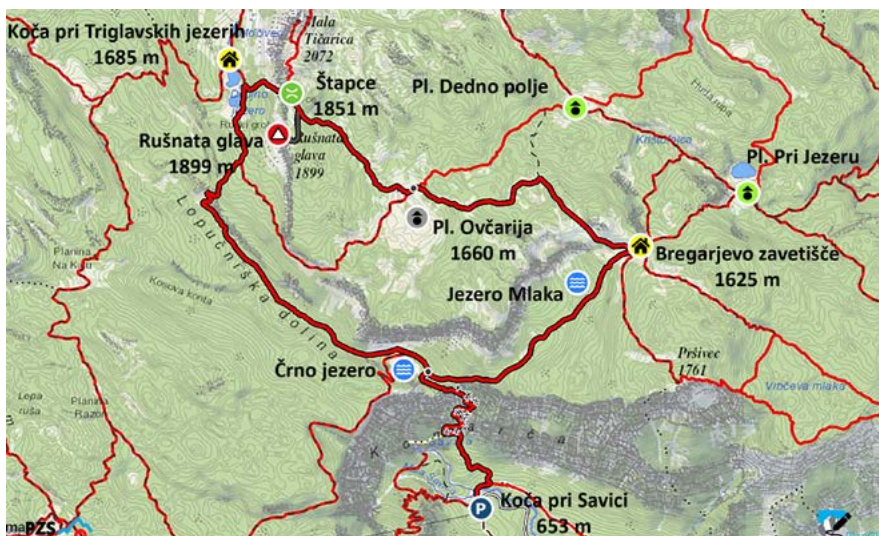
goram nad Dolino Triglavskih jezer, nadaljujemo pa z zložnim vzponom po odprtem škrapljastem svetu. Tu je kljub markacijam v megli orientacija lahko težavna. Blag vzpon nas pripelje na

preval Velika vrata, 1924 m, ki ga označuje mejnik rapalske meje. S prevala krenemo po brezpotju levo proti Kalu. V zmerno zahtevnem plezanju premagujemo skalne pragove, se povzpne- mo na ploščad pred Kalom, pot in prehode pa izbiramo po občutku. Splezamo po levem delu vrha skozi ozko grapo na sedlo med Vrhom Škrila, 1947 m, in Kalom, 2001 m. Na koncu se po strmih travah povzpne- mo na vršno ploščad, s katere se odpre pano- ramski razgled nad celotno Komno.

Sestop: Z vrha sestopimo južno na nasprotno stran na Mala vrata, 1855 m, z iskanjem strmih travnatih prehodov. Južno se spustimo skozi rušje na Poljanico (severno Dol za Bajarjem), kjer se po neoznačeni stezi desno priključimo markirani poti proti planini na Kraju. Kočo pod Bogatinom, 1513 m, dosežemo v slabe tričetrt ure po ravnin- skem sprehodu po mulatjeri čez Lepo Komno in s sestopom s Turskih vratc. Mimo Doma na Komni, 1520 m, sledi še dolg, a udoben sestop na izhodišče.

Roman Tratar

Rušnata glava, 1899 m

Bohinj, Sidarta, 1 : 25.000; Triglavski narodni park, PZS, 1 : 50.000; Julijske Alpe, zahodni del, PZS, 1 : 50.000

Vzpon: Od Koče pri Savici v Dolino Triglavskih jezer se povzpne- mo čez Komarčo (glej opis za Zelnarice). Nad vzhodno obalo Dvojnega jezera je odcep proti Štapcam in Planini pri Jezeru. Sprva je pot precej zložna skozi

pas gozda in rušja, nato se v enakomernem vzponu čez delno travnato melišče povzpne- mo v ozko grapo, ki nas dvigne na preval Štapce, 1851 m. Prehod ni pretirano izpostavljen, opremljen je z leseno lestvijo in jeklenicami. Na razpotju s Štapc nadaljujemo desno (levo Mala Tičarica) in že po nekaj deset metrih med rušjem

poiščemo stezico na Rušnato glavo, 1899 m, ki jo dosežemo v nekaj minutah. Poraščen vrh sicer ponuja zadnji pogled na Dvojno jezero in gore na nasprotni strani doline.

Sestop: Z vrha sestopimo na razpotje in v slabi uri zmerne- ga sestopa prispemo na rob podolgovate opuščene planine Ovcarije, 1660 m. Na razpotju (levo Dedno polje, desno pot Čez prode v Dolino Triglavskih jezer) nadaljujemo čez planino na vzhod in mimo njenih staj proti planini Viševnik. Pot se za nekaj časa umakne v gozd, po levi obide večjo kotanjo in se povzpne pod vzpetino Griva, 1757 m, da za njo sestopimo na živahno in razgledno planino Viševnik, 1620 m. Tu je pomembno razpotje več poti: južno Pršivec, severovzhodno Planina pri Jezeru, ... Na izhodišče se vrnemo zahodno, in sicer se najprej spustimo v Dol pod Stadorjem mimo jezera Mlaka, skozi gozd pridemo do Črnega jezera in naprej čez Komarčo na izhodišče.

Roman Tratar

Tik pred olimpijskimi igrami

Pogovor z Mio Krampf

Pred odhodom naših športnih plezalk, trikratne svetovne prvakinja Janje Garnbret (Šaleški AO) in svetovne podprvakinja v težavnosti Mie Krampf (AO PD Kranj) skupaj z ostalimi udeleženci poletnih olimpijskih iger (OI) v Tokio smo Mii Krampf postavili še zadnja vprašanja in jima zaželeli srečo na njihovih prvih OI.

Poletne olimpijske igre bodo potekale v Tokiu na Japonskem od 23. julija do 8. avgusta 2021. OI bi se sicer morale po običajnem razporedu odvijati med 24. julijem in 9. avgustom leta 2020, a so bile zaradi pandemije koronavirusa prestavljene za eno leto.

Mia Krampf, ki nam je posredovala svoje odgovore, je prejemnica Bloudkove plakete leta 2019 in bo tik pred začetkom OI, 21. julija, dopolnila 21 let. Nedavno je zmagala tudi na prvi letošnji tekmi v težavnostnem plezanju za državno prvenstvo; premagala je drugouvrščeno Katjo Debevec (PK Scena) in tretjo Janjo Garnbret.

Zaradi pandemije koronavirusa so lani odpadle številne tekme svetovnega pokala in seveda glavni cilj sezone – olimpijske igre (OI). Kako težko ti je bilo to sprejeti kot športnici, saj si bila lani na vrhuncu svojih moči? So ti odrezali krila? Seveda, ni bilo lahko in verjamem, da nisem bila edina, ki je pogrešala tekmovanja. A težje kot to mi je bilo dejstvo, da smo tekme imeli na sporedu, pa nismo vedeli, ali bodo izpeljane ali ne. Cilji, med njimi tudi OI, so se kar prestavljali. In to, da ne vem, kaj je moj naslednji cilj in za kaj treniram, mi je bilo težje, kot pa imeti cilj, ki je še daleč stran. Ko so zagotovili, da bodo OI leta 2021, sva s trenerjem spremenila načrt, ga podaljšala za eno leto in motivacija je bila spet nazaj. Cilj je bil znan!

Se je bilo po premoru težko motivirati ter se vrniti k treningom in mislim za svetovni pokal in olimpijske igre?

Po več kot letu dni brez tekmovanja je bila to najboljša stvar, ki se je v zadnjem času zgodila. Težko pričakovana sezona se je končno začela, zato je bilo vse skupaj vse prej kot pa težko. Tekme, sotekmovalec in celotno vzdušje nasploh sem že komaj čakala!

Poletne olimpijske igre v Tokiu bodo na sporedu med 23. julijem in 8. avgustom 2021. Gotovo si že v obdobju zelo intenzivnih priprav pred OI.

Kako potekajo tvoji zadnji treningi? Ali trenirata z Janjo skupaj? Na kaj se osredotočaš?

Trenutno so moji zadnji treningi usmerjeni bolj celostno na vse tri discipline, kot so bili prej. Prej sem imela vedno poudarek na eni ali dveh disciplinah, poleg plezanja smo delali tudi vaje za moč, sedaj se forma le vzdržuje, zato treningi niso več tako fizično zahtevni. Enkrat tedensko treniram hitrost, enkrat balvane, ostali treningi pa so usmerjeni v težavnost. Z Janjo ne trenirava zelo pogosto, saj imava drugačne načrte za trening in drugega trenerja. Skupaj sva le na reprezentančnih treningih, kakršnih smo imeli pred začetkom sezone kar nekaj.

Mia Krampf
Foto Grega
Valančič / Sportida

Športno plezanje na olimpijskih igrah bo kombinacija vseh treh disciplin – balvanskega, težavnostnega in hitrostnega plezanja. Kako treniraš po disciplinah? Imaš ustrezne pogoje v Sloveniji (če ja – kje) ali treniraš v tujini (če ja – kje)?

Prejšnje leto in v začetku leta 2021 sem trenirala predvsem balvane in pa hitrost. V teh dveh disciplinah sem imela in še vedno imam veliko prostora za napredek, zato sva se s trenerjem Anžetom Štremfljem odločila, da jima posvetim več časa in res izkoristim to dodatno leto (ko so se OI prestavile). V marcu pa sem začela s vzdržljivostnimi treningi in še vedno je moj poudarek na treningih težavnosti.

Pogoji v Sloveniji so veliko boljši, kot so bili pred leti, in ni se za pritoževati. Večino treningov naredim na klubski steni FA v Kranju. Za treninge hitrosti pa sem se morala vsak teden voziti v Celje, saj je trenutno tam edina prava *speed* stena v Sloveniji. Na priprave v tujini nismo zahajali pogosto, saj je bilo med korono v večini centrov dovoljeno trenirati le reprezentancam. Sem pa v maju naredila dva dvodnevna *training camp*a v Innsbrucku, kjer bo tudi naslednja tekma svetovnega pokala.

Ali plezanje kombiniraš še z drugimi vajami, veščinami in morda še s katerim drugim športom?

Do lanskega leta poleg plezanja nisem trenirala nič, doma sem občasno naredila kakšen krajši *stretching* ali jogo. Lani pa sem se odločila, da zaradi

olimpijske kombinacije, predvsem zaradi hitrosti, treningom plezanja dodam še atletske treninge, pri katerih delam na eksplozivnosti in moči nog. Na stadionu sem enkrat do dvakrat na teden in rezultat ni viden le pri hitrosti, ampak tudi pri balvanskem plezanju.

Vidimo, da so plezalko zelo vitke postave. Ali imaš kakšno posebno prehrano? Se čemu izogibaš oz. česa ne ješ, da bi bilo dovolj energije, moči? Kaj pa sedaj pred samimi OI, imaš še kakšen poseben režim prehrane?

Res je. Plezanje je precej povezano s postavo, zato je večina tekmovalcev močnih, a vitkih. Še vedno pa je najpomembnejše, da mišice dobijo zadosten vir energije. Sama nikoli nisem imela določene diete, se česa izogibala in tudi sedaj pred olimpijskimi igrami je tako. Res je, da imam malo sreče z geni in se mi ni treba preveč paziti, da ohranjam svojo težo. Predvsem pa je problem pri dietah, da preveč časa premišluješ, kaj lahko in česa ne smeš, koliko lahko poješ itd., kar povzroči samo dodaten stres in na koncu ni več pravega fokusa na tisto, kar je ključnega pomena – na samo plezanje in treninge.

Številni športniki so znani, da veliko časa ob treningih posvetijo tudi psihični pripravi, meditaciji in vizualizaciji poteka tekme. Kako je pri tebi – ali tudi ti namenjaš čas in energijo temu?

Sama se ne posvečam preveč sproščanjem, vizualizacijam in podobnim psihičnim pripravam. Sodelujem s psihologinjo in delava na nekaterih vrstah sproščanja in preusmerjanja misli, a nikoli nisem imela prevelikih težav z glavo na tekmi, zato svoji psihološki pripravi ne posvečam veliko časa.

Udeležba na olimpijskih igrah je za marsikateriga športnika prelomna točka v njegovi karieri. Izpolniti normo za uvrstitev na OI pa je prav tako stopnica, ki jo prestopijo le redki. Se ti zdi, da je bil večji pritisk zaradi izpolnitev norme kot sedaj pred OI?

Vsaka tekma je zame zelo pomembna in nočem delati razlik, ali je to svetovni pokal ali pa so to olimpijske igre. Uvrstitev na OI res ni bila lahka pot. Ko sem se v Toulousu uvrstila v finale, sem vedela, da sem korak bližje olimpijski vozovnici, a drugi del je bil psihično veliko težji, saj sem tekmovala proti svoji prijateljici Lučki Rakovec in že od začetka finala se je vedelo: ali ona ali jaz. Tekmovati proti tako dobri prijateljici, strastni plezalki s tako veliko željo po OI, zraven pa se boriti zase in za svojo željo do vozovnice je bilo mentalno veliko težje, kot sem pričakovala. Na koncu sem končala na tretjem mestu in vozovnica je bila moja. Komaj čakam, da se vse skupaj končno začne in da tudi sama podoživim svoje sanje.

Slovenska javnost upravičeno pričakuje prvo olimpijsko medaljo v športnem plezanju. In to

Mia Kramp. Skupaj z Janjo Garnbret sta naši prvi športni plezalki, udeleženci olimpijskih iger. Foto Luka Fonda

na prvih OI, kjer je plezanje uradni olimpijski šport. Kakšne cilje pa imaš na OI ti osebno?

Za tako tekmo si nisem hotela ustvarjati previsokih ciljev in pričakovanj, saj bi to lahko povzročilo samo dodaten stres v moji glavi. Moj cilj je le odplezati, kot znam, in dati 300 odstotkov iz sebe v taki formi, kot jo bom imela na tisti dan. Kombinacija je v plezanju precej nepredvidljiva, sama pa vem, česa sem zmožna, če mi bo res uspelo pokazati svoje najboljše plezanje.

Katera disciplina se ti zdi, bo pri tebi odločala za najboljše možno uvrstitev na OI?

Težko je reči, saj se rezultati vseh treh množijo in ima vsaka disciplina enako velik pomen. Svoje upe polagam v dober rezultat v težavnosti, ki je nekako moja dominantna disciplina.

Si mlada športnica. Športno plezanje pa je kot OI šport potrjen tudi za OI v Parizu leta 2024. Bi si želela nastopiti tudi tam?

Seveda! V Sloveniji imamo veliko dobrih plezalk in bitka za vozovnico bo po mojem mnenju še težja, kot je bila za Tokio 2020. Še vedno pa to ostaja eden glavnih ciljev za naslednjih nekaj let.

Kdo vse gre z vama v slovenski športnoplezalni ekipi na OI?

Poleg naju z Janjo gresta še najina osebna trenerja Anže Štremfelj in Roman Krajnik, reprezentančna

selektor Gorazd Hren in trener Luka Fonda ter fizioterapevt Peter Hribar.

Kaj pa družabno življenje – ali ostane kaj časa za to, ali si lahko za druženje vzameš čas pred večjimi tekmovanji?

Časa za prijatelje in družino je včasih manj, kot bi si ga želela, a zato vsak trenutek s svojimi bližnjimi toliko bolj cenim. Seveda si tudi pred pomembnimi tekmami vzamem čas za druženje, saj vsak rabi malo sprostitve, da odplava stran od misli na treninge in tekme.

Kdo je tvoj vzor pri plezanju in kdo sicer v življenju? In zakaj?

Hm, nimam posebne vzornice v plezanju. Rada pa spremljam plezanje ostalih tekmovalk in se od njih učim, saj ima vsaka svoje talente, kakršne bi si želela tudi sama. Trenutno me še vedno najbolj navdihuje Janja, ker je preprosto vsestranska in brezkompromisna. Pravi užitek jo je gledati, ko je v svojem elementu.

Za življenje pa ne bi rekla, da imam koga, ki bi mi bil vzor. Ljudje smo si tako različni in se mi zdi preprosto butasto, da bi hotel biti kot nekdo drug. Bolj smiselno mi je, da stremimo k temu, da bi sami sebi postali vzor in da vedno iščemo najboljšo različico sebe, ne pa kopijo našega vzornika. ●

*Mia Kramp med plezanjem
Foto Luka Fonda*

Pogled z vrha
Skutnika na greben
Polovnika, v ozadju
Krn s Sačo
Foto Olga Kolenc

Krožna pot za dušo

Skutnik/Monte Guarda

V zadnjem obdobju sem si že večkrat želela na Skutnik, a vsak načrt za podvig se je vselej izjalovil. Enkrat je bilo prevroče, drugič mraz, tretjič ni bilo prave družbe. Tudi prvi naskok iz Učje se je iz povsem objektivnih razlogov končal tik pod grebenom. Vrh, ki kraljuje v senci izstopajočih kaninskih vrhov, me je nato še močneje vabil.

Skutnik/Monte Guarda je s svojimi 1721 metri najvišji vrh grebena, ki se vleče zahodno izpod Male Babe. Lepo je viden s ceste Kobarid–Bovec, saj njegova južna, z gozdovi porasla pobočja padajo vse do doline. Območje spada v Julijski predalpski naravni park/Parco naturale delle Prealpi Giulie, čez vrh pa poteka meja med Slovenijo in Italijo. Na severni strani se preveša v slikovito dolino Rezijo/Val Resia. Poleg Skutnika na grebenu izstopajo še Vrh Planje/Monte Plagne, Na Baneri/Monte Banera in Vratca/Monte Urazza. Dostopi z južne strani so zlasti v poletnem času zaradi vročine naporni, najboljši čas za obisk pa sta slikoviti pomlad in jesen. Na Skutnik se najhitreje povzpne z odmaknjene planine Kot/Coot, do kateri vodi sicer ozka, a asfaltirana cesta.

Planina Kot/Malga Coot

Planina leži v samem osrčju Julijskega predalpskega naravnega parka v Reziji/Alta Val Resia. Velja za enega izmed najpomembnejših krajev na tem območju. Obenem se lahko pohvali z eno najstarejših planinskih postojank, ki je izhodišče za številne ture. Na planini, ki se razteza na nadmorski višini od 1100 do 1500 metrov, sta mlekarna in center za predelavo mleka. Poleg tradicionalne gostinske ponudbe imajo na voljo tudi nekaj prenočišč.

Iz opisnih virov izvemo, da je območje, ki je prežeto z bogato podeželsko zgodovino, zajeto v projekt prenov. Z njim jim je uspelo povezati v celoto ekološka, gospodarska, krajinska, spominska in izobraževalna področja. Obnova poteka z največjim spoštovanjem

naravnega okolja, v katerem imajo prednost avtohtone živalske in rastlinske vrste. Širše okolje tako ostaja, kljub prisotnosti človeka, idealno bivališče tudi za številne divje živali in značilno alpsko rastlinstvo. V bližini planine poteka urejena učna pot, ki je opremljena z informativnimi tablami.

A kako priti do te čudovite in zakotne planine, do izhodišča? Dostopom, ki s primorske strani vodijo v Rezijo, bi po stari frazi lahko upravičeno rekli, da gremo "okoli riti v varžet". Ali pa, da se skriva "bogu za hrptom". Cesta, ki ji sledimo z Mednarodnega mejnega prehoda Učja, za majhnim zaselkom Učja v Italiji postane razgibana in ozka. Žive duše ni bilo nikjer in nama z Natalijo se še sanjalo ni, kam bova prispeli. Logično je, da v tej divjini brez signala odpove vsa sodobna navigacija. Ob prihodu do zaselka Carnizza na sedlu Karnica/Sella Carnizza se svet končno odpre, do doline Rezije pa nas čaka še kar precej vožnje. Ob cesti opazimo več lepo označenih izhodišč, ki nas vabijo na številne okoliške vrhove.

Planina naju je pričakala v blagodejni svetlobi še malce zaspanega jutra. Od parkirišča do izhodišča – do planšarije na planini, od koder poteka na Skutnik najkrajši pristop, nas loči le deset minut ogrevalne hoje. Posledice epidemije so segle tudi v ta konec, ki je postal še bolj osamljen in tih. Oddaljeni kravji zvonci so

bili edini zvoki, ki so posegali v prostor. Z gozdovi porasla pobočja pod vršaci so v začetku septembra počasi izgubljala svojo poletno svežino.

Skutnik/Monte Guarda

Po obveznem jutranjem kapučinu sva sledili oznaki za Skutnik, ki jo najdemo tik za kočo. Pot se v zmernem vzponu dviga čez pašnik, na višini okoli 1400 metrov pa zavije v gozd. V preteklosti je ta pot predstavljala pomembno vez med Rezijani in prebivalci na slovenski strani gorske pregrade. Njihov najbolj razširjeni posel je bilo trgovanje z ovci.

Levo nad nami izstopa zahodni del kaninskega pogorja z najvišjimi vrhovi, kot so Črni Vogel, Vrh Laške Planje, Vrh Žlebi ter Velika in Mala Baba.

Vreme se je v prvih septembrskih dneh umirilo in čisto ozračje je omogočalo širše razglede. Počasi se je odstirala skrivnostna dolina Rezije, ki jo v prvem delu poti vztrajno zakriva okoliško gričevje. Zaradi geografske lege in orografske odrezanosti od Slovenije so Rezijani razvili eno izmed starodavnih različic slovenskega jezika, ki se razlikuje celo od vasi do vasi. Dolina je po zaslugi bogatega rezijanskega ljudskega izročila in mitologije danes prava zakladnica kulture. Rezijansčina, ki jo je UNESCO uvrstil na seznam ogroženih jezikov, pa žal vse bolj izumira.

Po dveh urah prijetne hoje sva dosegli rob prevala Forcella Predolina, ki Skutnik poveže z Malo Babo. Razgledi presežejo vsa naša pričakovanja. Globoko pod seboj uzremo Soško dolino in del reke Soče, ki južno kmalu ponikne v zelene gube predgorij. Na jugovzhodni strani se na obzorju izriše del Julijskih Alp s Triglavom, s svojo značilno držo pa izstopa tudi Krn. Od tu pa do vrha Skutnika je še samo raztežaj. Zahodno v grebenu že lahko prepoznamo vrhove, kot so Vrh Planje, Na Baneri in Vratca. V mehkih poskokih rišejo mejo, ki sever loči od juga. Gola, le s travo porasla južna pobočja so bila videti gladka kot po poletni košnji, severna pa so vse do roba porasčena z gozdovi. Končno se odpre razgled na razgibana predgorja in vrhove gora v sosednji Italiji.

Na vrhu Skutnika nas pričaka miniaturna različica Aljaževega stolpa in ob pogledu nanj se počutimo kot doma. Kmalu se je nabralo še nekaj mladih pohodnikov, ki so, tako kot so prišli, tudi kmalu odšli in ostali sva sami. Iz doline Učje ni bilo obiskovalcev; očitno je bilo, da dolgi in vroči pristop v poznem poletju nikomur ni bil zanimiv. Pomislila sem na jesen, na barve, ki jih na teh prostranstvih prinaša njen mimohod. Vzhodno od Skutnika se v povsem novi držki samozavestno dvigajo Mala in Velika Baba ter Veliki in Mali Babanski Skedenj. Lepo je vidna pot, ki poteka do našinega naslednjega cilja, bivaka Constantini.

Bivak Constantini pod Mulcem

Stezo, ki se od prevala Predolina nadaljuje čez severozahodna pobočja Male Babe, so mestoma odnesli plazovi. Sledilo je nekaj kočljivih prehodov, ki so bili zaradi izpostavljenosti lege nevarni za zdrs. Pot je skoraj

*Mali rdeči biviak
Constantini, v ozadju
Velika Baba
Foto Olga Kolenc*

položna, zgornji del Skutnika si sedaj ogledamo tudi s severne strani. Pod nami je planina Kot, desno nad nami pa se širijo razgledi na zadnje najvišje kaninske očake. Ob vznožju Velike Babe, na višini 1690 metrov, opazimo rdeč kovinski biviak Constantini. Umeščen je pod velikim balvanom, nad katerim se dviga okoli 114 metrov visoka stena skalnega izrastka z imenom Mulc/Torrione Mulaz.

*Rezija
Foto Olga Kolenc*

Pregreti od zgodnjega popoldanskega sonca sva prišli do biviaka. Zaradi epidemije je bil uradno zaprt,

a odprt za potrebe zračenja in sušenja vlage, ki je v takšnih pogojih ne manjka. Pogradi so opremljeni z vzmetnicami in odejami, na voljo je tudi nekaj osnovne kuhinjske opreme. Ogrevanje ni možno, največji minus pa je ta, da v bližini ni vode. Levo nad nami se odpira širok in strm predah, ki Vrh Žlebi ločuje od Velike Babe. Po njem se povzpemo do sedla Med Baban, od koder poteka označen pristop na Veliko Babo.

Kako varno je biviak umeščen pod skalni masiv, vidimo šele iz neposredne bližine. Zavarovan je pred plazovi in pred ostalimi vremenskimi ujami. Na zgornji strani Mulca se stena prevesi v mehak lok. Na njem se je zadržalo ravno dovolj prsti, ki poskrbi za nemoteno rast prečudovitih alpskih cvetlic, ki pa so v začetku septembra že odcvetele. Kraj je idealno izhodišče za pohodnike, turne smučarje in alpiniste. Že sam vzpon do biviaka se nam bogato poplača, kajti razgledi so osupljivo lepi, tišina pa neizmerljiva.

Planina Zgornje Brdo/Berdo di Sopra

Napočil je čas za vrnitev v dolino. Pod biviakom steza obrne v grapo, ki jo je zasul skalni podor. V labirintu skal je dovolj oznak, da se ne izgubimo. Kmalu sva prišli do studenčka, ki je igrivo poskakoval med belimi kamni. Sezuli sva si gozdarje in si blagodejno osvežili stopala. Dan je bil še dovolj dolg, da sva se lahko predajali kratkim, a neprecenljivo lepim trenutkom.

V spodnjem delu strmina popusti, steza pa se je po najinem občutku nadaljevala preveč v desno, stran od planine Kot. Na planini Zgornje Brdo sva prišli do številnih smerokazov in najini dvomi so se razblinili.

Okoliški prebivalci ta kraj, ki velja za enega izmed najzanimivejših starih naselbin v Reziji, enostavno imenujejo Brdo. Te naselbine s svojo značilno strukturo kmečkih prostorov, ki imajo zgodovinski in arhitektonski pomen, žal prepogosto izginjajo v času. Na srečo obstajajo volja, pogum in ideje, kako vsaj del teh neprecenljivih vrednot ohraniti tudi zanamcem. S planine zavijemo ostro na levo proti planini Kot. Senčna, z gozdom porasla pobočja se kmalu odprejo s še zadnjim osupljivo lepim pogledom na Veliko

Babo in njeno bližnjo okolico. Bivak Constantini je videti le še kot mala rdeča pika, podobna markaciji. Po prihodu na planino sva si zaman želeli okušati njihove tradicionalne kmečke dobrote. Kuhinja je bila zaprta, imeli so namreč poroko. Simpatičen novopečeni par je bil oblečen malo v planinskem, malo pa v poročnem stilu, tako da sta se prav lepo umestila v to prekrasno naravno okolje. ●

*Zahodno od Skutnika se vije lep in lahek greben Vrha Planje, Banere in Vratc.
Foto Olga Kolenc*

Informacije

Skutnik/Monte Guarda, 1721 m, Zahodne Julijske Alpe

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot. Pri prečanju pobočij pod Malo Babo in pod bivakom Constantini je na posameznih mestih potrebna previdnost.

Oprema: Običajna planinska oprema, priporočljive palice in zaščita pred soncem. V zimskih mesecih je obvezna popolna zimska oprema.

Višinska razlika: 441 m

Izhodišče: Planina Kot/Malga Coot, 1190 m, v Reziji.

Koča in bivak: Planšarija Kot/Agriturismo Casera Coot, 1190 m; bivak Franco Constantini, 1690 m

Časi: Planina Kot–Skutnik 2 h

Skutnik–bivak Constantini pod Mulcem 30 min

Bivak Constantini–planina Kot 1.30 h

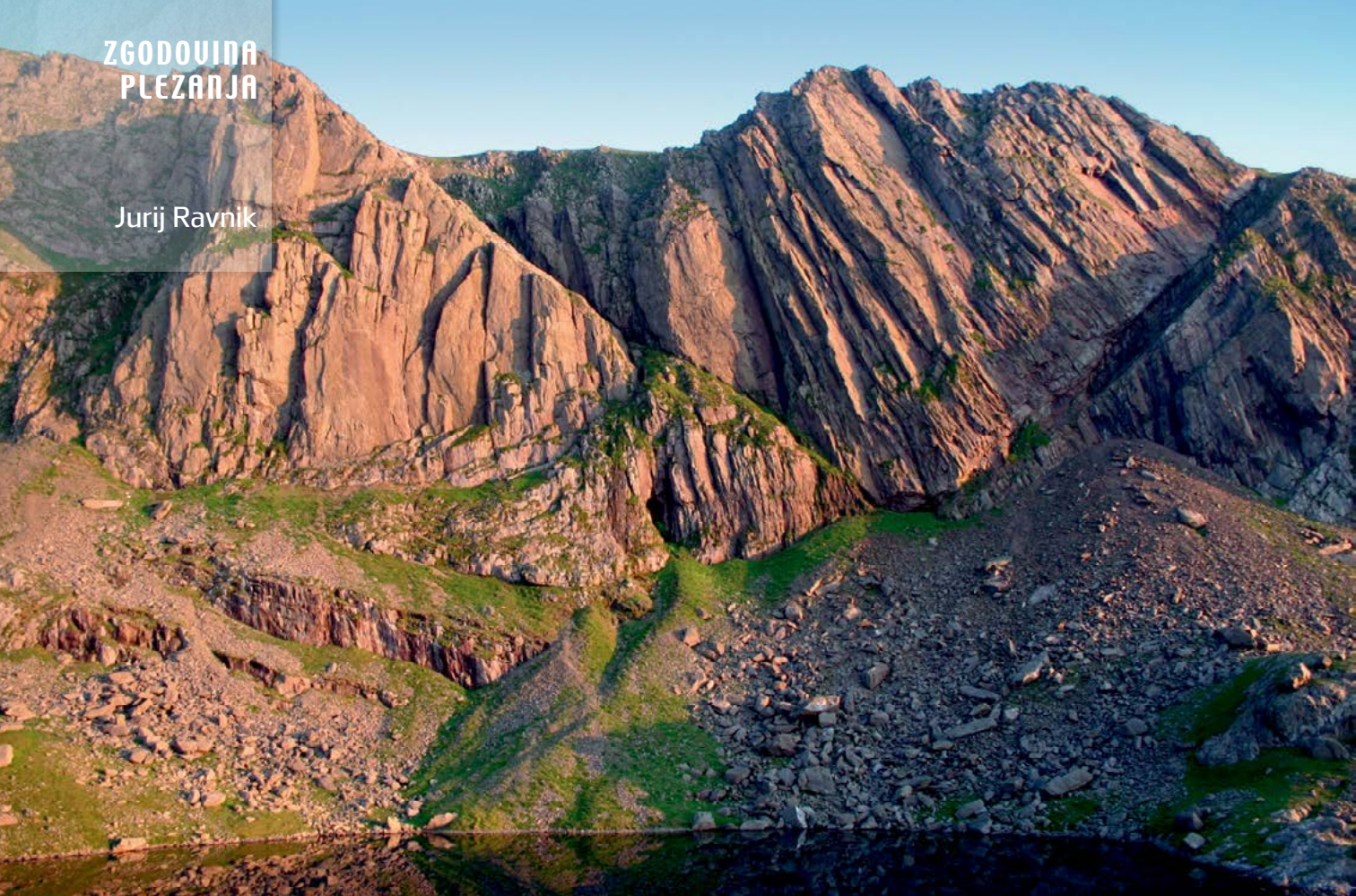
Skupaj 4 h

Sezona: Kopni letni časi

Vodnika: Klemen Janša: *Zahodne Julijske Alpe*. PZS, 2015; Tine Mihelič: *Julijske Alpe*. PZS, 2009.

Zemljevid: *Canin - Val Resia, Parco Naturale Prealpi Giulie, Tabacco 027, 1: 25.000*

Vzpon: Na krožni poti sledimo oznakam za Skutnik/Monte Guarda (CAI 741)–bivak Constantini pod Mulcem–Planina Zgornje Brdo (CAI 731) in Planina Kot (CAI 642).

Clogwyn du'r Arddu
Vir footlesscrow.
blogspot.com

Spet na Otok

Dokumentarni podlistek o zgodovini plezanja, 10. del

Ker smo že globoko v povojnem obdobju, moramo na hitro skočiti še v Anglijo in si pogledati njihovo dokončno transformacijo v *trad*. Ta bo kmalu pomembno vplival tudi na Ameriko, in prav je, da si pripravimo informativno podlago.

Zlikovec Don in baron Joe

Angleži so ves čas, ko smo se ukvarjali z drugimi narodi, v miru in izolaciji razvijali svoj način plezanja po peščenjaku. In tako smo prišli v petdeseta, ko je na sceno butnila največja angleška plezalna naveza (čeprav bi o tem imela kaj povedati Ben in Jerry,¹ pa tudi oznaka "največja" ima močan pridih ironije, kot boste izvedeli v kratkem), Joe "The Baron" Brown in Don "The Villain" Whillans. Bila sta kolega in rivala, ki sta veliko plezala skupaj po sili razmer – nihče drug namreč ni bil dovolj dober za njun nivo. Revolucija, ki sta jo sprožila, je bila tudi družbena – oba sta bila revna predstavnika delavskega razreda s težkim otroštvom in heroja preprostega ljudstva. Joe je bil gradbinec, Don pa vodovodar. Oba sta bila iz Manchestra in oba sta imela le nekaj centimetrov več kot meter in pol. Ljubkovalno so ju imenovali tudi "plezalska Pigmejca iz Manchestra".

Brown je bil nekaj let starejši in je bil že uveljavljen plezalec. Še danes velja za največjega pionirja angleškega plezanja in enega najbolj vsestranskih in dostopnih plezalcev na Otoku. Whillans je bil pravo nasprotje. Bil je muhast, hitro užaljen, agresiven in naporen, pozneje pa tudi nekoliko nadut in zvezdniški. Mnogi soplezalci ga preprosto niso marali. Veljal je za najbolj nardarjenega plezalca svojega časa – bil je genij v skali in idiot v družbi. Znan kot pijanec, strasten kadilec, plezalski klošar, ki si je stalno izposojal denar, pretepač in *zajebant*. A ljudje imajo od nekdaj radi anti-heroje in okrog Whillansa se je zgradil pretiran, monumentalen mit *zajebanca*, ki je v mnogo pogledih presegal resnično osebo. Žal je zgodbo kupil tudi sam in z veseljem igral to vlogo do konca življenja (predvsem v svojo škodo). Soplezalec Greg Child ga je nekoč opisal kot "ovco v volčji preobleki". Tudi Brown je veljal za hudičevo dobrega, le da je bila njegova samopromocija subtilnejša – recimo, da je sredi detajla kar med plezanjem prižgal cigareto. Kmalu se ga je prijel vzdevek "The Master".

QR koda: Plezanje Dona Whillansa in Chrisa Boningtona v smeri Dovedale Groove El 5b, Dove Crag, Dovedale. (1984)

¹ Ben Moon in Jerry Moffatt, ki ju bomo spoznali pozneje.

Z Brownom se je Whillans dobro ujel, ker sta se malo družila in sta pretežno plezala. Ustanovila sta svoj klub, Rock and Ice, in po severnem Walesu ustvarjala dediščino po plezališčih, kot so Stanage, Clogwyn D'ur Arddu ali Dinas Cromlech. V zadnjem je Brown leta 1952 ustvaril epski Cenotaph Corner E1 5c (okrog 6a+) z dolgimi razdaljami med varovali. Naj vas ne zavede nizka ocena. Gre za zelo fotogenično smer, ki poteka po razpoki sredi pravokotnega kota, ki je videti kot gigantska odprta knjiga. Smer je pred tem izpljunila marsikaterega plezalca, ki je imel v žepu že na videz težje vzpone. Pa saj veste, kako gre to v plezanju. Ocena ne pove nujno vsega. Pogosto so smeri v Angliji zaguljene in pogosto ne zaradi majhnih *grifov* in tehnično zahtevnih gibov, ampak predvsem zaradi psihičnega dejavnika. Leto prej sta Joe in Don preplezala še eno legendarno smer, Cemetery Gates (E1 5b), zelo navpično plezarijo po slabi skali, nekaj let pozneje pa je Brown ustvaril tudi klasični The Dangler in Quietus (E2 5c). S svojimi vzponi morda nista toliko dvignila težavnosti, a izstopala sta predvsem po količini smeri, ki so bile (za razliko od mnogih težjih) dolge, kakovostne in preplezane brezhibno. Marsikatera smer je tako ostala nedokončana zaradi stroge etike. Brown se je kar sam omejil z največ dvema klinoma na *cug*² in nikakršnim *abzajlanjem*.³ Tako je začel ustvarjati tudi Great Wall v Cloggyju, eno slavnějšíh angleških sten, kjer se bo kmalu pisala zgodovina težkega *trada* – a zaradi omejitev, ki si jih je postavil, smeri nikoli ni dokončal.

Prvič sta šla Don in Joe v Alpe leta 1954. Lotila sta se kar najtežje smeri v vodničku, zahodne stene Aiguille de Blaitiere, in dodala Britansko smer (6b). Potem sta se preselila pod Grand Capucin in šla plezat na Petit Dru. Pred njima je plezala francoska naveza, ki sta jo stalno lovila, dokler jima ni vse skupaj presedlo, in sta se vrnila v dolino. Tam sta pila pivo in pojarmala oskrbniku:

"Bemti, ste počasi, vi Francozi. Saj ne moreva normalno plezati na Dru, če se pred nama vlečeta dva špageta."

Ta ju je debelo pogledal: "Kako, prosim? To sta naša najhitrejša plezalca, ki bosta pravkar opravila rekordno hiter vzpon."

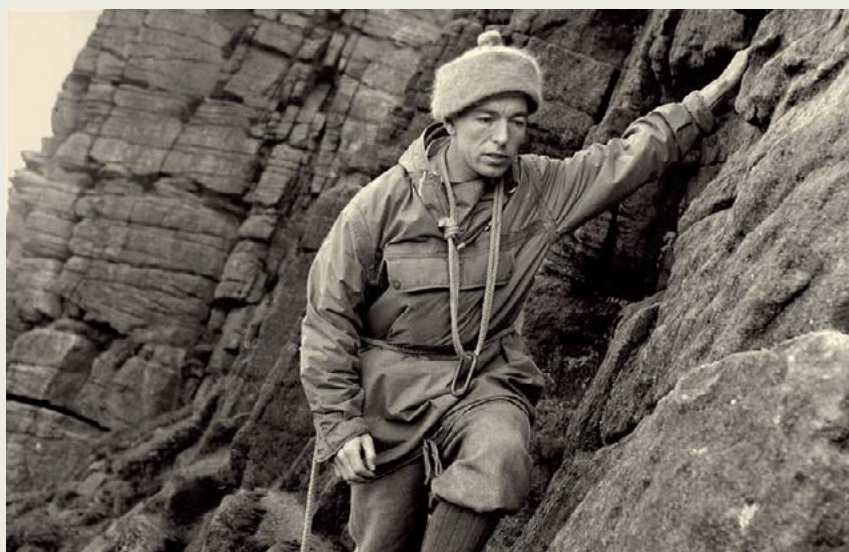
"Hm. Primi malo najino pivo," sta mu odvrnila in postavila nov rekord – v dveh dnevih. Ko sta se vrnila, se je vest že razširila in postala sta v trenutku znana.

"Pa saj zadeva ni tako težka, sploh glede na to, kar plezamo po našem gritu ..." je dejal Joe. "In zanimivo, da je Chamonix poln pok, pa jih Francozi sploh ne znate plezati," je pridal Don.

Ko sta se vrnila domov, je Browna v nabiralniku čakala pošta, svečano vabilo na odpravo na Kangčendzeno. Whillans pa je našel le račun za elektriko. Regiral je, kot je znal – zavistno in užaljeno. Od takrat naprej sta le redko plezala skupaj. Brown je bil malo

Joe "The Baron" Brown in Don "The Villain" Whillans Vir ukc2.com

Joe Brown med plezanjem leta 1963 Vir manchestereveningnews.co.uk

pozneje prvi človek, ki je stal na vrhu Kangčendzenge – skoraj. Iz spoštovanja do svete gore se je ustavil korak pred vrhom in dejal:

"Stanje na vrhu mi ne pomeni ničesar. Na gore plezam zaradi ljubezni do plezanja."

Dve leti pozneje je osvojil še grozljivi stolp Muztagh Tower v Karakorumu.

Whillans se je kujal doma. Leta 1958 je preplezal Goliath E4 6a (okrog 6c+), obupno poko, ki pa ni ravno dolga, in jo je preprosto posoliral. Že kmalu bomo za podoben, le malce težji dosežek na vsa usta hvalili Johna Gilla v Ameriki. A prav mogoče je, da so bili Angleži v tem trenutku najboljši na svetu. Potem je Don našel novega plezalnega partnerja, Chrisa Boningtona, ki je bil tretji velikan tega obdobja. Ko ga je naučil vsega, kar je znal, se je skregal še z njim, potem ko je Chris sam preplezal severno steno Eigerja. Vseeno ga je Bonington povabil na odpravo v južno steno Anapurne, kjer je tudi Don Whillans dočakal svoj trenutek slave. Kot prvi Zemljan je osvojil njen vrh – po takrat verjetno najtežji himalajski smeri. A ko si na vrhu, gre lahko le še navzdol. In šlo je v hitri,

QR koda: Zadnji vzpon Dona Whillansa (1985)

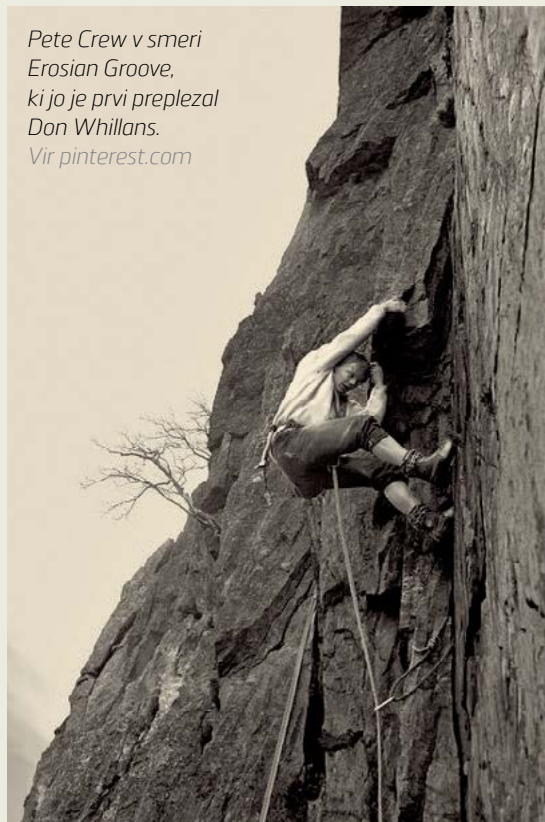
² Raztežaj.

³ Spustom po vrvi.

Chris Bonington (levo) in Don Whillans se z motorjem odpravljata iz Anglije proti Grindelvaldu pod Eigerjem. Vir pinterest.com

Pete Crew v smeri Erosian Groove, ki jo je prvi preplezal Don Whillans. Vir pinterest.com

neustavljivi, ostri spirali, s popivanjem, kajenjem in splošno samodestrukcijo. Postal je debel in zamorjen. Ko so mu že skoraj podelili angleški red za zasluge, se je mrtvo pijan usedel za volan, se stebel s tremi policiisti in plemeniti naziv je splaval po vodi – ga je pa pozneje dobil Brown. Whillans je imel pregovorno oster jezik. Ko je spoznal Margaret Thatcher, svojo junakinjo, je imel na sprejemu odpeto zadrgo na hlačah. Ko so ga opozorili na to, je odvrnil:

"Ne skrbite, mrtvi ptiči ne morejo pasti iz gnezda." Nekega vodjo odprave je ocenil, da "ne bi znal organizirati niti *jebanja* v bordel", o sebi pa je povedal tole: "Pravijo, da sem iz delavskega razreda, ampak toliko da veste, že dvanajst let ne delam ničesar."

Še najbolj pa smo mu lahko hvaležni za to, da je v sedemdesetih zasnoval prvi moderni plezalni pas, ki ga je opisal kot "pripravo za transport debeluhov na velike višine".

Bonington je potem leta 1966 s prijatelji v petih raztezajih splezal na Old Man of Hoy na škotskem Orkneyju. 137-metrski stolp iz rdečega peščenjaka se dviga v nebo naravnost iz morja. Ime bi bilo težko bolj zgrešeno – stolp je star le 250 let in je na tem, da se vsak čas podre. Vzpon je Bonington ponovil v TV-prenosu naslednje leto, pri čemer je tri naveze pri plezanju spremljalo kar petnajst milijonov gledalcev. Noro! Od najboljših Otočanov je manjkal le Whillans – verjetno je bil v kakšni beznici. Prišli pa so Bonington in Brown, Pete Crew in najboljši Škot Dougal Haston, plezalec-poet Tom Patey in TV-osebnost Ian McNaught-Davis. Plezanje je bilo naenkrat stvar nacionalnega ponosa, posebej ker so pred dobrim desetletjem na angleški odpravi osvojili tudi Mount Everest (pa

čeprav je to uspelo Novozelancu Hillaryju in domačemu šerpi Norgayu).

Whillans je le občasno še kaj poplezal, tako z Boningtonom kot Brownom, z zadnjim je po 33 letih ponovno preplezal Cemetery Gates. A bil je le razvalina nekdanjega atleta. Nekaj mesecev po tem vzponu ga je v spanju odnesel infarkt. Star je bil 52 let. Brown je resno plezal še dolgo in se z zlatimi črkami zapisal v zgodovino angleškega plezanja. V prostem času je tudi *skejtal* in veslal s kajakom. Bil je tako slaven, da so mu pošto oboževalci pošiljali kar na njegov vzdevek: Človek-muha, Velika Britanija.

Rojstvo pravega trad plezanja

Brown je aktivno delal na revoluciji odstranljivih varoval ter jih v šestdesetih tudi izdeloval in prodajal. Če se še spomnite, so v Angliji že od leta 1927 za varovanje razvijali uporabo prevrtanih kamenčkov, matic in vozlov iz vrvi. Ti novi pripomočki bodo v prihodnosti močno zaznamovali plezanje na Otoku in tudi širše. *Jebice*⁴ so v začetni fazi močno dvignile tveganje pri plezanju v primerjavi s klinom ali svedrovcem, a to je bilo Otočanom zelo všeč, saj v steno ni bilo treba

⁴ *Jebica* (nut, stopper, chockstone), knjižno zatič, je običajno kovinski pripomoček nepravilne oblike s pritrjeno zanko, ki je uporaben za tlačjenje v najrazličnejše razpoke. Ker so razpoke neenakomerne, se *jebica* v njih zatakne, kar nam služi za varovanje pri plezanju, je kot nekakšen odstranljiv svedrovec ali klin. *Jebice* so temelj za moderno *trad* plezanje, ki pa je po svetu različno priljubljeno, seveda najbolj odvisno od razpoložljive in primerno razpokane skale. Ker so razpoke različno široke, obstaja veliko tipov *jebic*, ki vsaka služi svojemu namenu, od zelo majhnih do ogromnih, od aluminijastih do bakrenih, od preprostih (pasivnih) do mehanskih (aktivnih).

Prvi zatič. Vir pinterest.com

Doma narejeni zatiči. Vir heavywhalley.wordpress.com

več vlačiti težkega kladiva, pa še skale so ostale bistveno manj poškodovane. V šestdesetih je lokalni kovač John Brailsford nadomestil takrat priljubljene, doma narejene železniške matice z *acorn* iz umetne mase in *MOACi* iz aluminija. Prve komercialne *jebice* so bile rojene in s tem tudi pravi angleški *trad*. Zdaj so se lahko začeli bolj osredotočati na proste vzpone smeri, pri čemer so plezalci ohranjali tradicijo plezanja od spodaj in nobenega študija smeri ob visenju na opremi (so pa dopuščali inšpekcijo z *abzajlanjem*⁵). Ko si padel, si šel takoj nazaj na tla, brez debate. Nobena gukanja na naslednje *grife*. Ko so smeri postale težke, si lahko do padca nameščeno opremo in vrv pustil v smeri in tisti del preplezal na *top rope* ter od tam spet naprej v neznanu. Tega sloga se je oprijelo ime yoyo in bo bolj izpostavljen nekoliko pozneje.

Kot sem že večkrat omenil, pogoji za plezanje na Otoku niso ravno sanjski. Čeprav se dobro plezanje da najti povsod, so pa stene na splošno bedne, relativno nizke, podrte in travnate. Niso vse skale enake in grit je naporen, grob in erodiran od vetra (ima pa vsaj dobro trenje). Plezališč je na stotine, če ne na tisoče, je pa odvisno, ali ste pristaš kvalitete ali kvantitete. Ob tem čudovito angleško vreme pomeni, da je edina res dobra sezona poletje, pa še ta zato, ker vas takrat dež še najmanj moti, saj vas vsaj ne bo zeblo. Ja, res je, za kakšen *bolder* je tudi Anglija lahko solidna, še bolj res pa je, kar bodo tudi sami priznali, da v športnem plezanju sicer niso v špici, imajo pa najboljši *trad* na svetu.

Tule je še nekaj herojev in njihovih smeri: leta 1962 je Pete Crew preplezal Great Wall E4 6a (okrog 6c+).

Pete je bil še en lik, ki je bil nekoliko ekstremen (morda ne toliko za angleške razmere) – skoraj nikoli ni treniral, namesto tega je toliko bolj popival in kadil ter se švercal na pogum in naravni talent. Takrat se je to še dalo. Se je pa kar hitro *prekuril* in tudi Great Wall je resnici na ljubo preplezal nekoliko sporno, kot ga Brown ni želel: na *abzajl* si je vstavil *jebice* in se po njih nekajkrat tudi potegnil. A ker je bila smer še vedno hud zalogaj in je do takrat imela že skoraj mitološki status, se z detajli nihče ni preveč obremenjeval. Prvi prosti vzpon je doživela šele leta 1975, ko jo je preplezal Joe Allen. Je pa smer odprla možnosti za prihodnost in na njeni desni sta pozneje nastali Master's Wall in Indian Face, dve najbolj zlovesči smeri angleške plezarije.

Enake ocene kot Great Wall, a *splezано* malce bolj korektno, je bil tudi The Medlar Martina Boysena iz leta 1964. Leta 1967 je Tom Proctor preplezal Our Father E4 6b, ki bi bila, prevedena v 7a, ena prvih na svetu. Ocena se zdi celo nekoliko nizka glede na to, da štart smeri predstavlja 6C *bolder* problem. Ob vsem tem je treba reči tudi, da so bile za strogo etiko in *trad* rezervirane lepe, dolge, tradicionalne stene, medtem ko so previsnejši apnenec jemali bolj za trening in so tam dopuščali kakšen klin ali svedrovec. Čeprav jim še vedno ni bilo všeč. Sploh pa so z vsem tem Angleži že nekoliko nadležni in za skok naprej v razvoju si rajši pogledjmo podobne okoliščine v ameriškem *rimejku*: bistveno bolj dramatično, pompozno in filmsko. ●

S tem delom zaključujemo podlistek v Planinskem vestniku. Celotna zgodovina plezanja bo objavljena v knjigi, ki bo izšla pri Planinski založbi.

Old Man of Hoy na škotskem Orkneyju
Vir
briewaterholidays.com

⁵ Spuščanjem po vrvi.

Koča Gnifetti
Foto Vid Legradić

Proti soncu

Piramida Vincent

V Cerknem smo se ob 23. uri zbrali "trije mušketirji". V kratkih rokavih, japonkah, z nasmehi na obrazu in z določeno mero hudovanja na slabo vreme, ki je po vseh mogočih napovedih prihajalo nad nas. Toda vzpon na Vincent Piramide, 4215 m, vrh v južnem delu pogorja Monte Rose, smo predolgo načrtovali. Če ne drugega, gremo na izlet, smo sklenili in se v družbi vrvi ter derez podali na osemurno nočno vožnjo skozi Italijo.

Jutranja zarja nas je ujela v trenutku, ko smo zapeljali v iztek doline Aosta. Cesta se je postavila pokonci in nato je šlo samo še navzgor. Naš cilj je bila gondola v gorski vasi Staffal, s katero smo se namestili povzpeli na za začetek udobnih tri tisoč metrov nad morjem. Skoraj točno ob osmih smo bili tam, ob vznožju kamnitih velikanov, parkirani, malo zaspani, a polni elana. Japonke in kavbojke so ostale v avtu, pred nami je bilo le še modro nebo.

Predvideni čas vzpona na vrh Vincent Piramide je bil dva dni. Eno prenočevanje je bilo rezervirano v koči Gnifetti na nadmorski višini 3647 metrov. Prenočitev je bila pomembna predvsem zaradi aklimatizacije. Vendar je naš načrt ogrožala prihajajoča sprememba vremena. Dan je bil lep, popolnoma drugačen od tistega, ki naj bi mu sledil. Zato smo se ob goltanju aspirina dogovorili, da osvojimo vrh kar v enem dnevu. Bili smo dokaj dobro pripravljene in nobeden od nas ni čutil znakov, povezanih z višinsko boleznijo. Odločitev je bila sprejta: proti soncu!

Po polurnem postanku in globokem dihanju smo gondolo pustili za seboj ter končno zagrizli v hrib. Skale so bile razsute vsenaokoli – posledica delovanja ledenika, ki je nekoč s svojo težo lomil goro. Temno kamenje, večinoma gnajs in ponekod skrilavec, se je bleščalo v soncu. Še danes je v tistih koncih to tradicionalna kritina v dolini. Prestopili smo nekaj snežnih potočkov in s pomočjo lažje ferate premagali daljši skalni skok, ki je popestril hojo do našega prvega odmora ob poti. Med krepčanjem smo ugovajali, ali koga od nas pesti glavobol. Na srečo ga ni bilo. Zato smo odrinili naprej, čez skale ter grušč v sneg in užili prve razglede s predgorja Monte Rose. V bližini je bilo tudi nekaj smaragdnih jezer, ki so žarela v razgretem poletnem dnevu.

Pri gorski koči Gnifetti se je snežna odeja že lepo utrdila. To je bila "naša" koča, zavetišče, kjer bi po prvotnem načrtu užili preostanek dneva in noč. Toda spremenjen načrt je posedanje prestavil na naslednji dan. Pri oskrbniku smo se le prijavi, nekaj prigriznili

in uporabili toaleta. In to kakšno! Zaradi "tehnologije štrbunk" vonj ni bil ravno kraljevski, kar pa ni veljalo za razgled. Rekel bi, da je bilo to stranišče z najboljšim razgledom daleč naokoli. Vsaj za moški del populacije. Nad pisoarjem je bilo namreč okno, skozi katero je uporabnik stranišča lahko občudoval ledene sklade in večni led ledenika Lys, ki je počasi drsel mimo kočice in se lomil v dolino.

Kmalu smo kot tričlanska ekipa v navezi stali nad prvimi ledeniškim razpokami. Naš piramidasti cilj se je že videl na drugi strani nagubanega polja. Prvi koraki

po večnem ledu so bili kratki in previdni. Kljub višini je sonce gredo. Ledeni velikan se je topil. S strašljivim pokom se je vsake toliko časa ledena gmeta pomaknila proti dolini. Zaradi fizikalnih lasnosti se ledenik nekoliko hitreje pomika v svojem spodnjem delu, po skali. Zaradi takšnega drsečega zamika nastajajo na njegovi površini ledeniške raze. Ledenec, po katerem smo hodili, je bil prepreden z njimi. Globoke in velike razpoke, ocenjeno "na oko", so bile globoke tudi petdeset metrov in več. Temno modra barva se je kazala pod našimi nogami, ko smo jih prestopali.

*Obvezna naveza za hojo po ledeniku
Foto Vid Legradič*

*Razgled z vrha Piramide Vincent proti sosednjem Lyskammu, 4527 metrov
Foto Vid Legradič*

Pogled na ledenik Lys, gornike in Piramido Vincent Foto Vid Legradič

Z VRHA SE VIDI

BOLJE!

#GETMOVIN

www.hervis.si

Čez noč napihan sneg se je k sreči hitro topil, zato so bile pasti nebeških barv vidne. Kljub temu se te igre ne bi drznili igrati brez naveze.

Razpoke in nagrmađeni ledeniški skladi so z našim napredovanjem počasi izginjali. Na 3800 metrih smo končno zagrizli v nekoliko bolj zaresno strmino. Šlo je bolj počasi, okušati smo začeli višino. Malce špikanja v glavi, malce utrujenosti. "Dihaj, Vid," sem si govoril med uživanjem gorske pravlјice in se trudil popiti čim več tekočine. Srečali smo nekaj skupin planincev, ki so se vračali v kočo. To so bili tisti, ki so se na vrh odpravili zjutraj. Tako kot se to običajno počne. Z zadnjim pozdravom "salve" smo štiri tisoč metrov visoko ugotovili, da smo ostali sami. Le mi smo bili tisti, ki smo se namenili osvojiti vrh tisti dan popoldne. Zapihal je mrzel veter, znanilec skorajšnje spremembe vremena, ki je naše napredovanje še dodatno otežil. Petnajst korakov in počitek. O kakšni drznejši hoji ni bilo govora. In je šlo. Pobočje se je počasi uravnalo in zaključilo z majhno planoto.

"Katja in Vid, na vrhu smo. Čestitke!" je oznanil Matej. Veselje je bilo veliko, razgledi sanjski. Kaj bi človek sploh še potreboval?

Stati na vrhu je kot droga, ki te zadene, šele ko se začneš vračati. Tudi mi smo se hitro obrnili. Predvsem veter je bil premrzal za zganjanje romantike. Od nekod so se prikradli neprijetno temni oblaki. Naš sestop je potekal po isti poti. Čez led in razpoke smo

počasi začeli loviti čas večerje v koči. Zmaga! Makaroni in steklenica vina – bi kombinacija lahko bila še bolj italijanska? – še nikoli niso tako teknili. Kako ne bi, ko pa smo med srebanjem ugotovili, da smo se v enem dnevu, vključujoč avto in gondolo, povzpeli več kot štiri tisoč metrov visoko. Utrujenost je prišla za nami, pred deveto smo ob udarjanju sodre ob okno že spali kot pokošeni. Najlepša uspavanka v naročju gora.

Iz sladkega spanca so me prebudili kovinski zvoki varoval in derez. Bila je še tema. Koraki planincev so doneli na hodniku in se mešali z debato o vremenu. Nekdo ni našel dekleta z imenom Laura, zato je njeno ime klical vsenaokrog. Se je morda skrila? Laura, pojavi se, sicer bo gospod prebudil vso kočo, sem si mislil in pogledal na uro. Štiri zjutraj je kazala, čas, ko se je običajno treba odpraviti osvajat vrh Vincenta. Toda to ni veljalo za nas. Mi smo to naredili včeraj. Z enim očesom sem s pograda pogledal proti oknu ... Sama belina. Megla je objemala kočo, škrebļjal je dež. Uh, še dobro, da nam ni treba vstati! V dremežu sem še naprej poslušal zvoke planincev s hodnika. Prisežem, nekaj romantičnega je bilo v tem. Pozneje smo naspani vstali in v miru pojedli zajtrk. Večina iz koč je kljub slabemu vremenu odšla na vrh. Mi pa smo še malo posedeli, se naužili miru in se v dežju in snegu počasi spustili v dolino. ●

BODITE NEUSTAVLJIVI

www.magnezijkrka.si

Prehransko dopolnilo ni nadomestilo za uravnoteženo in raznovrstno prehrano. Skrbite tudi za zdrav življenjski slog.

KRKA

Veronika Hladnik
Zakotnik¹

Izjemna snežna sezona v visokogorju

Na Kredarici ima letos sneg mlade

Fotografije snega so na družbenih medijih med najbolj všečkanimi. Veliko je ljudi, ki imajo sneg radi; nekateri gore obiskujejo v snežni sezoni zaradi turnega smučanja, drugi iščejo mir v neskončnih poljih beline. A žal sneg skriva tudi pasti in povzroča nevšečnosti. V letošnji sezoni so se januarja prožili obsežni snežni plazovi, ki so ponekod segli vse do dolin. Snežni plazovi so žal prinesli tudi človeške žrtve.

Če za hip pozabimo na negativne posledice, ne moremo mimo tega, da je bila letošnja snežna sezona, ki se ob pisanju tega prispevka pravzaprav še ni zares končala, izjemna! Padla sta vsaj dva rekorda, in sicer rekord v skupni količini novozapadlega snega in rekord v višini snežne odeje za konec maja. V času, ko berete prispevek, je že jasno, ali je morda padel še kateri izmed drugih rekordov, recimo najdaljši niz s strnjeno snežno odejo ali najpoznejši zadnji dan s strnjeno snežno odejo. Če ne, pa nič ne de. Ne glede na podnebne spremembe, ki v nižine prinašajo vsako leto manj snega, je bila letošnja snežna sezona v visokogorju več kot izjemna.

Koledarsko leto se začne z januarjem in konča z decembrom. Znotraj enega leta se zvrstijo štirje letni

časi: zima, pomlad, poletje in jesen. V vseh letnih časih v visokogorju lahko sneži, so pa snežne padavine seveda pogostejše v hladnejši polovici leta.

Poglejmo podrobneje podatke za Kredarico, kjer že od leta 1956 merimo snežno odejo. Na Kredarici se še nikoli doslej ni zgodilo, da bi se sneg obdržal vseh 365 oziroma 366 dni. Poleti je bilo vsako leto vsaj kakšen mesec ali dva kopno. Največ časa, 307 dni, se je sneg obdržal leta 1972, ko je bil zadnji dan s strnjeno snežno odejo 8. julij, nov sneg pa je zapadel 11. septembra. Sneg na Kredarici torej večinoma skopni do konca julija, nov sneg, ki se tudi obdrži dalj časa, pa se začne nabirati septembra. Do zdaj je najzgodnejši sneg, ki se je obdržal še mesece, na Kredarici zapadel 11. septembra leta 1972, najdlje pa je vztrajal leta

Posnetek s spletne kamere na Kredarici 26. maja 2021, ob 13:10. Pogled proti Kamniško-Savinjskim Alpam. Snežna odeja je bila visoka 520 cm, kar je tudi letošnja najvišja vrednost. Vir: ARSO

Agencija RS za okolje www.meteo.si

Kredarica h=2514m CAM 1/4

26.05.2021 11:10 UTC

¹ Agencija Republike Slovenije za okolje.

1978, do 25. julija. (Letos se ob pisanju prispevka snežna sezona na Kredarici še ni zaključila.)

Snežna sezona je v klimatologiji definirana kot obdobje med 1. avgustom preteklega leta in 31. julijem tekočega leta. V vseh 65 snežnih sezonah od leta 1956 se je le trikrat zgodilo, da je bilo najdaljše zaporedno število dni s strnjeno snežno odejo krajše od 200 dni. 180 zaporednih dni se je snežna odeja na Kredarici obdržala med 7. decembrom 2006 in 4. junijem 2007, 172 zaporednih dni pa med 6. januarjem in 25. junijem leta 2016. Tretje leto, ko se je snežna odeja na Kredarici obdržala manj kot 200 dni, pa izstopa še po eni posebnosti: za sedem dni se je zaporedni niz dni s snežno odejo pretrgal sredi februarja. Sneg je zapadel 1. decembra 1988 in zdržal le 77 zaporednih dni, do 15. februarja 1989. Po sedmih dneh se je začel drugi niz zaporednih dni s snežno odejo, ki je trajal do 29. junija, kar znese skupaj 127 dni.

Med "najboljše tri" snežne sezone po številu zaporednih dni s snežno odejo se uvrščajo sezone 1974/75, 1972/73 ter 1964/65. V snežni sezoni 1974/75 je bilo na Kredarici kar 286 zaporednih dni s snežno odejo, ta je vztrajala od 23. septembra pa vse do 5. julija. 281 zaporednih dni je bilo v sezoni 1972/1973 (od 11. septembra do 18. junija), 277 dni pa v sezoni 1964/65 (od 9. oktobra do 12. julija).

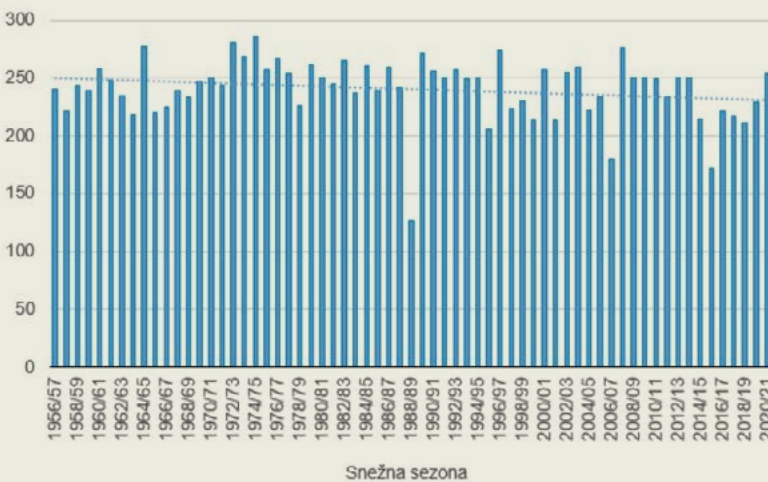
Čeprav najzgodnejši začetek s strnjeno snežno odejo v sezoni pripada septembru, se je v zadnjih 65 letih to zgodilo le sedemkrat, in sicer 11. septembra 1972, 23. septembra 1974, 28. septembra 1989, 19. septembra 1996, 23. septembra 2002, 27. septembra 2007 in 26. septembra 2020. Največkrat, 33-krat, je ta "čas" pripadla oktobru, 22-krat pa novembru. Leta 1988 in leta 2006 se je niz zaporednih dni s snežno odejo začel šele decembra (1. in 7.), v sezoni 2015/2016 pa šele 6. januarja 2016.

Zadnji dan niza zaporednih dni s strnjeno snežno odejo je običajno junija, to se je v 65 letih zgodilo 42-krat. 21-krat je sneg na Kredarici vztrajal še nekaj dni v juliju, do konca maja pa ga je pobralo le leta 1958, ko je bil zadnji dan s strnjeno snežno odejo 29. maj.

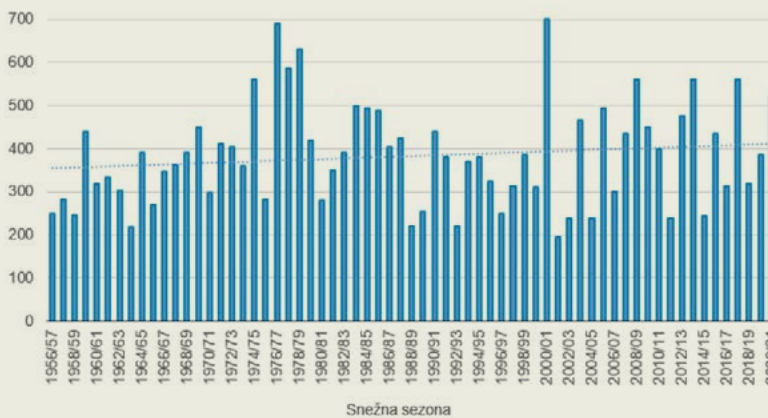
Ni pa edini zanimiv podatek s Kredarice število zaporednih dni s snežno odejo. Vsekakor je zanimivo pogledati tudi vrednosti najvišje snežne odeje, ki je bila izmerjena v posamezni sezoni. Najvišja in najnižja vrednost sta si sledili v dveh zaporednih sezonah. Največ snega, kar 700 cm, smo izmerili 22. aprila leta 2001, najmanj pa 25. aprila leta 2002, le 195 cm. 16-krat je bila najvišja snežna odeja v sezoni med 200 in 300 cm, največkrat (21-krat) med 300 in 400 cm, še vedno velikokrat (17-krat) med 400 in 500 cm ter 7-krat med 500 in 600 cm. Med 600 in 700 cm smo najvišjo snežno odejo na Kredarici izmerili v dveh snežnih sezonah, in sicer 6. maja 1979 (630 cm) in 11. aprila 1977 (690 cm).

Najvišja snežna odeja v sezoni je bila na Kredarici največkrat izmerjena aprila, kar v 37 snežnih sezonah, sledita ji marec z 12 sezonami in maj z 9, po dva- oziroma trikrat pa je bila najvišja snežna odeja v sezoni

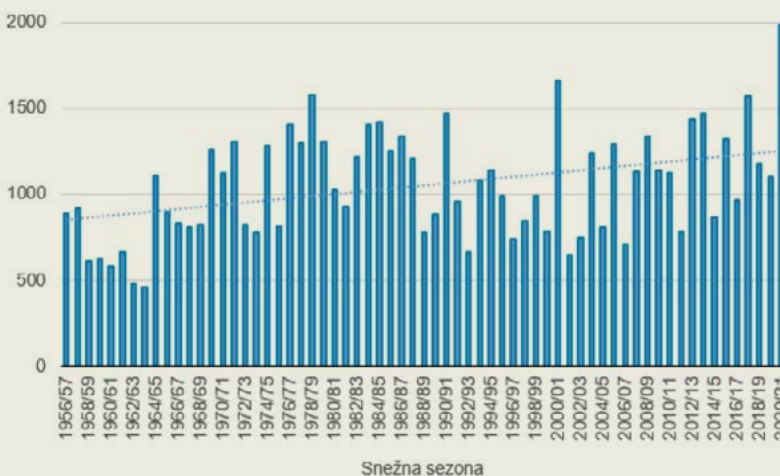
Število zaporednih dni s snežno odejo na Kredarici po snežnih sezonah (za sezono 2020/21 so upoštevani podatki do 3. junija). Linearni trend nakazuje, da število zaporednih dni s snežno odejo pada. Podoben trend je zaradi postopnega segrevanja podnebja, ki bo prineslo toplejše jeseni in pomladi, pričakovan tudi v prihodnjih desetletjih. Vir: ARSO

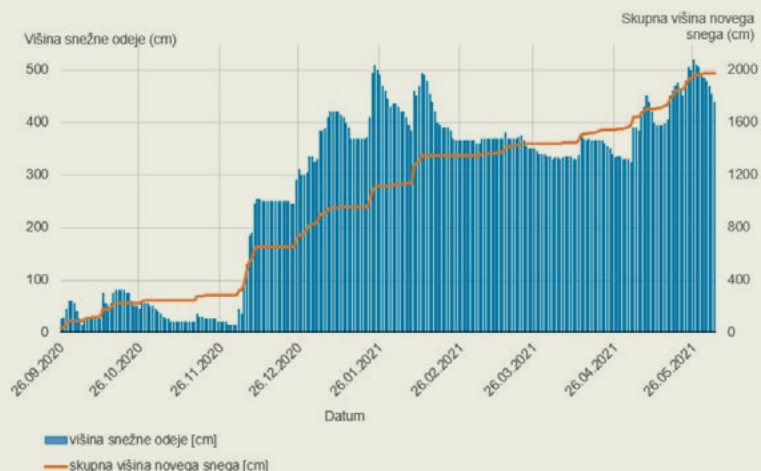
Najvišja snežna odeja na Kredarici po snežnih sezonah. Linearni trend nakazuje, da najvišja snežna odeja narašča. Podoben trend je zaradi podnebnih sprememb, ki bodo v naših krajih prinesle povečanje padavin v hladnejši polovici leta – na Kredarici še vedno v obliki snega, pričakovan tudi v prihodnjih desetletjih. Vir: ARSO

Vsota novozapadlega snega na Kredarici po snežnih sezonah (za sezono 2020/21 so upoštevani podatki do 3. junija). Linearni trend nakazuje, da vsota novozapadlega snega narašča. Podoben trend je zaradi podnebnih sprememb, ki bodo v naših krajih prinesle povečanje padavin v hladnejši polovici leta – na Kredarici še vedno v obliki snega, pričakovan tudi v prihodnjih desetletjih. Vir: ARSO

Višina snežne odeje in skupna višina novega snega na Kredarici med 26. 9. 2020 in 3. 6. 2021. Letos je skupno na Kredarici zapadlo skoraj 20 metrov snega, zabeležili smo tudi rekord v višini snežne odeje za konec maja, in sicer 26. maja 520 cm. Vir: ARSO

Višina snežne odeje in skupna višina novega snega na Kredarici med 31. 10. 2000 in 14. 7. 2001. Najvišja snežna odeja je bila na Kredarici izmerjena 22. aprila 2001, in sicer 700 cm. Vir: ARSO

Višina snežne odeje in skupna višina novega snega na Kredarici med 23. 9. 1974 in 5. 7. 1975. Niz zaporednih dni s snežno odejo je bil 286 dni. Vir: ARSO

zabeležena že v decembru, januarju in februarju. Najzgodnejši maksimum v višini snežne odeje na Kredarici smo izmerili 10. decembra leta 1992, sicer samo 220 cm, a snežna odeja je takrat vseeno ležala kar 257 dni. Najpoznejši maksimum pa smo izmerili 31. maja 2019, 320 cm.

Še vsaj eno od količin, ki jih opazovalci na Kredarici vsakodnevno odčitavajo in zapisujejo v klimatološke dnevnike, je vredno omeniti. To je količina novozapadlega snega. Če seštejemo vse dnevne vrednosti v eni snežni sezoni, dobimo skupno količino novozapadlega snega v sezoni. Tega je bilo največ prav letos, kljub temu da se ob pisanju prispevka snežna sezona še ni zaključila. Do 3. junija je namreč skupno zapadlo kar 1979 cm snega, kar je več kot tri metre snega več kot v sezoni, ki se je je prej držal rekordni sloves. 1662 cm snega je namreč zapadlo skupno v sezoni 2000/01. Tretje mesto pa pripada sezoni 1978/79 s skupno količino 1582 cm. Niso pa bile vse zime tako bogate s snegom, snega je v nekaterih sezonah padlo tudi več kot 4-krat manj kot letos. S snegom na Kredarici so bile najbolj borne sezone 1963/64 s skupno 462 cm novozapadlega snega, 1962/63 s 482 cm in snežna sezona 1960/61 z vsoto novozapadlega snega 582 cm. Kot vidimo, so se najvišje snežne odeje pojavljale prav v vseh mesecih. Potek višine snežne odeje torej ni pričakovan. Snežna odeja ne narašča postopoma, doseže vrh in nato postopoma upada. Možni so številni vrhovi in doline znotraj sezonskega poteka. Zato si pogledjmo še nekaj potekov. Za primerjavo vzemimo letošnjo sezono, snežno sezono 2000/01 z najvišjo doslej izmerjeno višino snežne odeje na Kredarici ter sezono 1974/75, ko je snežna odeja na Kredarici ležala največ zaporednih dni, in sicer 286.

Letos je na Kredarici večkrat obilno snežilo. Več kot pol metra snega je zapadlo kar 11-krat. 8. februarja se

Velika količina snega pri Bivaku pod Skuto
Foto Zdenka Mihelič

Posnetek spletne kamere na Kredarici 26. maja 2021, ob 19:10. Pogled proti Malemu Triglavu.
Vir: ARSO

je snežna odeja na Kredarici odebelila kar za 130 cm, za 88 cm se je odebelila 7. decembra 2020, za 85 cm pa 23. januarja letos. Iz grafa višine snežne odeje in skupne višine novega snega na Kredarici med 26. 9. 2020 in 3. 6. 2021 so lepo razvidni trije letošnji maksimumi višine snežne odeje, prvi 24. januarja, drugi 11. februarja in tretji 26. maja. Snežna odeja se sprva ni nič kaj prida debelila, prvič je presegla 100 cm šele 6. decembra 2020, 200 cm pa že čez 3 dni, in sicer 9. decembra. Tri metre je presegla 26. decembra 2020 in se od takrat ni spustila pod to višino.

V obeh primerjanih sezonah nismo bili priča tolikšnim dnevnim odebelitvam snežne odeje kot letos, pravzaprav se je snežna odeja v njih le dvakrat povečala za več kot pol metra. V sezoni 2000/01 se je snežna odeja največ odebelila 7. novembra 2000 za 73 cm, 5. marca 2001 pa za 53 cm. V sezoni 1974/75 pa 18. marca 1974 za 71 cm in 29. marca 1975 za 59 cm. Potek višine

snežne odeje v visokogorju nima nobenega pravila. Graf višine snežne odeje je imel v sezoni 2000/01 na primer obliko hriba, sprva položen vzpon z manjšimi vzponi in spusti na poti, po dosegu vrha pa strmější spust, saj je nato sneg večinoma le pobiralo. V snežni sezoni 1974/75 pa je bil prvi manjši vrh dosežen že 29. novembra 1974, nato je snežna odeja od 16. januarja 1975 v večji meri naraščala ter po dosegi najvišje višine v sezoni, 10. aprila 1975, ob spustu še dvakrat nekoliko porasla. Če se je letošnja snežna sezona obotavljala in smo pozno presegli višino snežne odeje 100 cm, pa v sezoni 2000/01 ni bilo tako. Že 5. novembra 2000 je bila vrednost presežena, 21. novembra 2000 pa je bila presežena tudi vrednost 200 cm. Vsaj tri metre snega je bilo v zaporednem nizu dni med 8. januarjem in 10. junijem 2001. Podobno je bila vrednost 100 cm na Kredarici dosežena že 9. oktobra 1974, nad 200 cm pa je bilo snega le dobrih 100 zaporednih dni. Podnebne spremembe je čutiti na vsakem koraku, najbolj opazne so v pogostosti ekstremnih dogodkov in hitrih temperaturnih preskokov – velikokrat gremo iz enega letnega časa v drugega skorajda čez noč. Po nižinah je snežna odeja pozimi velikokrat že skorajda izjema kot pravilo, saj se ozračje postopno, a vztrajno segreva. Kako pa bodo podnebne spremembe vplivale na sneg v visokogorju? Podnebne projekcije poleg dviga temperatur napovedujejo tudi povečanje količine padavin pozimi, kar bi prineslo v visokogorje še več snega kot doslej. Zaradi toplejših jeseni in pomladi pa se bo snežna sezona skrajšala. Oba trenda sta lepo vidna tudi na grafih najvišje snežne odeje po sezonah ter grafih števila zaporednih dni s strnjeno snežno odejo na Kredarici. Torej čeprav so zime s snegom po nižinah vse bolj skope, si lahko dobre snežne sezone še kar nekaj let obetamo v visokogorju in zato tudi na Kredarici. ●

V času pisanja prispevka se letošnja snežna sezona na Kredarici še ni zaključila, prav tako se še ni zaključil najdaljši niz s strnjeno snežno odejo, je pa bila dosežena najvišja vrednost snežne odeje v sezoni.

V koče le s potrdilom PCT

Najvišje cene nočitev ostajajo enake

Slovenska planinska društva upravljajo 179 planinskih koč, zavetišč in bivakov. Poletna planinska sezona se je začela in koče so odprle svoja vrata tudi v visokogorju, čeprav letos zaradi obilne snežne odeje nekoliko pozneje.

Lansko poletje je koronavirus močno zaznamoval turizem na vseh ravneh, tudi na planinskem. Podatki Statističnega urada Republike Slovenije kažejo, da je bilo skupno število nočitev v planinskih kočah v letu 2020 88.545, kar je približno 30 odstotkov nočitev manj kot v letu 2019. "Od tega je bilo zgolj 23 odstotkov tujcev in kar 77 odstotkov Slovencev. Kar pomeni, da so lansko sezono v planinskih kočah reševali domači gostje," pravi strokovni sodelavec Gospodarske komisije PZS Dušan Prašnikar. Najbolj obiskane so bile koče v okolici Triglava, tam so Slovenci v poletni sezoni unovčili tudi največ turističnih bonov. "Oskrbniki koč so opazili več enodnevnih gostov in nekoliko večje trošenje za pijačo in hrano. Slovenski gost običajno poleg spanja porabi precej manj denarja v kočah v primerjavi s tujcem, lani pa so bili v kočah tudi domači gostje precej bolj zapravljivi, k čemur naj bi vplivala možnost unovčenja turističnih bonov," je opažanja oskrbnikov strnil Prašnikar.

*Pogačnikov dom na
Kriških podih
Foto Zdenka Mihelič*

Visokogorske koče so letos začele delati pozneje, saj je bilo v visokogorju sredi junija, ko se običajno odprejo, še obilo snega. Med zadnjimi kočami so prvega julija odprle vrata Vodnikov dom na Velem polju, Dom Planika pod Triglavom, Koča na Doliču in Dom Valentina Staniča pod Triglavom. Aktualno stanje o odprtosti koč spremljajte na <https://www.pzs.si/koce.php>.

Cene nočitev in hrane

Priporočljive cene nočitev in osnovne oskrbe v planinskih kočah ostajajo nespremenjene. Tako velja na primer v kočah I. kategorije v sobah z dvema posteljama priporočena cena na ležišče s 30-odstotnim popustom 19,95 evra za člane (28,50 evra za nečlane), na skupnih ležiščih s sedmimi do dvanajstimi posteljami pa 12 evrov (24 evrov za nečlane). Na skupnih ležiščih z več kot dvanajstimi posteljami je nova cena za člane v kočah I. kategorije 11 evrov (za nečlane 22 evrov). V kočah II. kategorije še vedno velja

50-odstotni popust pri prenočevanju tako v sobah kot na skupnih ležiščih ne glede na število ležišč. V vseh planinskih kočah v cene ni vključena uporaba posteljnine. Za družine še vedno velja ugodnost, da imajo ob nočitvi dveh odraslih oseb otroci do sedmega leta starosti nočitev brezplačno.

PZS določa pri prehrani le cene osnovne oskrbe, enolončnice z mesom, čaja in vode v veliki plastenki (1,5 litra). Enolončnica z mesom bo tudi vnaprej v kočah I. kategorije imela najvišjo ceno 6,8 evra, v kočah II. kategorije pa 5,3 evra. Za čaj naj bi odšteli priporočeni 1,8 evra, v kočah II. kategorije pa 1,5 evra. Za vodo v liter in pol veliki plastenki v kočah I. kategorije cena znaša 4,4 evra, v kočah II. kategorije pa 2,5 evra. Koče seveda lahko ponudijo te dobrine tudi po nižjih cenah, cene ostalih priboljškov v obliki hrane ali pijače pa določajo same. Več o priporočenih cenah osnovne hrane in pijače ter nočitev najdete na spletni povezavi <https://www.pzs.si/vsebina.php?pid=17>.

Boni in ukrepi zaradi koronavirusa

Pred nami je visoka poletna sezona, čas dopustov, ki ga bodo mnogi preživeli v gorah in v planinskih kočah. Tudi letos je v planinskih kočah mogoče unovčiti turistične bone, dodatne ugodnosti pa imajo obiskovalci, če so člani planinskih društev.

Kot je povedal Prašnikar, sta obisk planinskih koč in postrežba na terasah dostopna vsem. "Po trenutno veljavnih ukrepih velja za postrežbo v notranjosti planinskih koč in za prenočevanje (kot za vse ostale gostinsko-nastanitvene objekte) pogoj PCT, kar pomeni preboleli, cepljeni, testirani." Zato je pomembno, da to upoštevate že pri načrtovanju svojih pohodov. O sistemu prenočevanja in razpoložljivosti prenočišč pa je Prašnikar obrazložil: "Za prenočevanje velja podobno pravilo kot v lanskem letu, in sicer izvajalec storitve s prilagoditvami in ponudbo zagotavlja eno ali dvoposteljne sobe, v nastanitvenih enotah z več posteljami so lahko le gosti iz istega gospodinjstva ali gosti, ki potujejo skupaj in so v tesnem stiku. Ob tem goste planinskih koč prosimo, da se držijo splošnih ukrepov NIJZ, predvsem o nošenju mask v notranjosti, razkuževanju rok in ohranjanju medsebojne razdalje." Trenutno veljavne ukrepe v planinskih kočah spremljajte v rubriki Novi koronavirus na spletni povezavi <https://www.pzs.si/vsebina.php?pid=253>

Rezervacijski sistem

Lani je bilo v rezervacijski sistem vključenih šest naših koč, letos je v sistem vstopilo še osem novih. Gotovo so k temu pripomogli dobri odzivi oskrbnikov prvih šestih koč. "Odzivi oskrbnikov koč so bili zelo dobri. Trenutno je v rezervacijski sistem vključenih štirinajst slovenskih planinskih koč, skoraj vse iz osrednjega dela Julijskih Alp in dve koči iz Kamniško-Savinjskih Alp," zadovoljno pove strokovni sodelavec GK PZS. V sistemu so letos Aljažev dom v Vratih, Cojzova koča na Kokrskem sedlu, Dom na Komni, Dom Planika, Kamniška koča na Kamniškem sedlu,

Koča na Doliču, Koča na Planini pri Jezeru, Koča pod Bogatinom, Koča pri Triglavskih jezerih, Pogačnikov dom na Kriških podih, Poštarski dom na Vršiču, Triglavski dom na Kredarici, Vodnikov dom na Velem polju in Zasavska koča na Prehodavcih.

Prašnikar glede na dobre izkušnje upravičeno pričakuje vključitev še več slovenskih koč v rezervacijski sistem, obrazloži pa tudi o letošnji novosti: "Nadejamo se, da se bo v prihodnosti pridružilo še več koč, ki beležijo večje število nočitev. Letošnja novost je, da je za izvedbo rezervacije v večini koč treba vnesti podatke o kreditni kartici. Uporaba kreditne kartice je zgolj varovalka in ni plačilno sredstvo za nočitev v koči. Plačilo za nočitev še vedno izvedete

neposredno v koči. Uporaba kreditne kartice oskrbnikom koč omogoča zaračunavanje enajstih evrov v primeru neprihoda ob rezerviranih ležiščih." Obiskovalec ležišča rezervira prek spletne povezave, ki je zapisana ob posamezni koči na spletni strani PZS ali neposredno prek spletne strani <https://www.pzs.si/vsebina.php?pid=268>.

Požarna varnost

V zadnjih letih so pogorele tri planinske kočice – Kobekov dom na Korošici leta 2017, Frischaufov dom na Okrešlju novembra 2019 in letošnjega februarja Mozirska koča na Golteh. Gospodarska komisija je pristopila k problematiki požarov v planinskih kočah konstruktivno in zavzeto: "Na področju požarne varnosti smo od ustanovitve Svetovalne pisarne PZS dali večji poudarek kot v preteklosti. Pri obiskih koč smo pregledovali stanje požarne varnosti v kočah in spodbujali društva ne samo po zakonsko zahtevanih dokumentih, ampak tudi dejanskih ukrepih v kočah. Po požaru na Korošici smo požarno varnost vključili v okvir letnih usposabljanj za oskrbnike planinskih koč, v seminarje za gospodarje in v letne konference planinskega gospodarstva." Poleg tega je PZS s pomočjo Zavarovalnice Triglav v letu 2020 razdelila dvainpetdesetim kočam 152 protipožarnih ampul, ki so

*Roblekov dom na Begunjščici
Foto Zdenka Mihelič*

Dušica Kunaver in
Metod Ferbar

Zakleta grajska deklica

Ne navadna odkritja na gradu Smlednik

V občini Medvode na levem obrežju Save so v vasi Smlednik na slikovitem hribu, ki ga domačini imenujejo Stari grad, še danes ohranjeni in dobro vidni ostanki ruševin srednjeveškega gradu.

V doslej znanih pisnih virih se je ime vasi Smlednik prvič pojavilo leta 1118 v zvezi s podeljeno pravico krščevanja in pokopov v kapelah Smlednika in v sosednjih Hrašah. O izvoru imena Smlednik v literaturi najdemo več različnih razlag, od katerih se zdi najbolj sprejemljiva izpeljanka iz stare slovenske besede *mled*, kar pomeni redek listnati gozd. Pomembnost gradu se kaže v dobri in razgledni legi, ki zagotavlja dober pregled nad dogajanjem v bližnji in daljni okolici. To naravno danost so odkrili že prazgodovinski prebivalci teh krajev, ki so na bližnjem griču – na Brecljevem hribu, v 6. in 7. stoletju zgradili utrjeno gradišče, ki pa žal arheološko še ni raziskano.

Grad, ki je stal že v 11. stoletju, so njegovi različni lastniki obnavljali in dozidavali. Ob koncu 17. stoletja so se preselili v novozgrajeni dvorec v vasi Valburga, stari grad na hribu pa je začel propadati. Grad Smlednik je bil v lasti trdosrčnih graščakov. Tlačani v okoliških vaseh so zelo trpeli pod grajskim jarmom, kar potrjuje petnajst kmečkih puntov v Smledniku. Odgovori na vprašanja o življenju na gradu in o dogajanju za grajskimi zidovi pa se skrivajo tudi v ustnih izročilih, ki so se stoletja prenašala iz roda v rod. Ena teh pripovedi govori o graščaku kockarju.¹

¹ Rudolf Badjura: *Sto izletov po Gorenjskem, Dolenjskem in Notranjskem*. Ljubljana, 1930.

namenjene gašenju začetnih požarov, letos bo ampu-
le prejelo še trideset planinskih koč. Z Gasilsko zve-
zo Slovenije in v sodelovanju z Zavarovalnico Triglav
načrtujejo tudi izvedbo gasilske vaje, in sicer predvi-
doma 16. oktobra v Domu pod Storžičem.

Sicer pa je PZS uspešna tudi na državnem nivoju.
"V razgovorih z Ministrstvom za gospodarski razvoj
in tehnologijo (MGRT) nam je na za razpisu za plan-
inske koč uspelo doseči, da so med upravičene
ukrepe tega razpisa vključili tudi področje požarne
varnosti (sanacija dimnikov, zamenjava električnih
inštalacij, požarni izhodi ...)," predstavi strokovni so-
delavec Prašnikar večplastnost problematike koč in
požarne varnosti.

Vodnikov dom na
Velem polju
Foto Zdenka Mihelič

O gradnji novih treh koč

Gradnja novega doma na Okrešlju se je začela lansko poletje, do konca lanskega leta pa so uspešno prišli do faze pritlične pozidave. "Trenutno potekajo zadnje priprave za začetek nadaljevanja gradnje. V letošnjem letu je v načrtu izvedba do zunaj zaprtega objekta (leseni del, kritina in stavbno pohištvo), inštalacijska dela in groba zunanja ureditev," o načrtih nove kočice na Okrešlju pove Prašnikar, o oskrbi ob nekdanjem Kocbekovem domu na Korošici pa doda: "Na Korošici je pri pogoreli koči urejen prostor z bivalniki, ki ponujajo skupno devetnajst ležišč in zgolj osnovno oskrbo. Letos bodo urejene sanitarije in fotovoltaika. Kdaj bo začetek gradnje na Korošici, nimamo podatka, a zagotovo ne prej, dokler Frischaufov dom na Okrešlju ne bo uradno odprt."

Mozirsko kočico je leta 1984 prevzelo PD Mozirje in jo temeljito obnovilo ter posodobljeno odprlo ob 90-letnici Mozirske kočice 6. septembra 1986. V letu 2011 je bila kočica temeljito obnovljena, žal pa je letos februarja pogorela. "Za novo Mozirsko kočico na Golteh so se začela ureditvena dela za lažji dostop do kočice, za sam začetek gradnje pa društvo čaka na rezultat vloge na razpisu MGRT za planinske kočice," je sklenil Prašnikar. ●

Nekdaj je tu živel vitez, ki je bil strašno vdan igri s kockami. Tako srečo je imel, da je dobil vsako stavo. Ko že nihče več ni upal igrati z njim, je poklical samega hudobca, da bi mu delal tovarišijo pri igri. Tako sta igrala vso noč. Tedaj pa se je sreča obrnila: vitez je izgubljal vsoto za vsoto in zaigral ves svoj imetek. Toda strast mu še ni dala miru. Zastavil je svojo najmlajšo hčerko in slednjič še svojo dušo. Pa je izgubil tudi to igro. Strašen vihar je razsajal tisto noč okoli gradu. Drugo jutro so zaman iskali graščaka in hčer. Naposled so viteza našli v neki izbi; bil je mrtev, obraz mu je bil ves opaljen. Hčere pa ni bilo moč najti nikjer. Ko so stikali za njo, so zagledali le ostudno kačo, ki se je plazila z gradu. Ko so hoteli mrliča pokopati, so začuli v rakvi čudno rožljanje. Brž so sneli pokrov, toda v rakvi so našli samo še vitezove čevlje, vse drugo je že vrag vzela. O zakleti vitezovi hčerki pa pripovedujejo, da na tem gradu še vedno čuva neizmerne zaklade, ki so povezani v tri rjuhe. Neki pastirček, ki se je vsak dan umival v bistrem potočku nad starim gradom, je nekega dne na ta opravke pozabil. Prav ta dan pa je zagledal čudno, veliko kačo pri gradu, ki mu je žalostno zaklicala: "Če bi se tudi danes umil, bi me rešil in bi smel zdajle seči v polne rjuhe cekinov. Tako pa si zapravljal mojo in svojo srečo." Tedaj je kača izginila in nihče je ni več videl.

Kamnita kača
Foto Janez Strojjan

dvorišča. Je kamnita kača morda grajska deklica, ki je za vedno ostala na gradu? Ali torej še vedno čuva skriti zaklad, rjuhe, polne cekinov, čeprav je njen grad že dolgo v razvalinah?

Ob najdbi kamnite kače smo prišli še do novih, presenetljivih spoznanj. V stoletjih obstoja gradu je res nenavadno, da nihče ni opazil prisotnih, a doslej nevidnih nekdanjih grajskih prebivalcev graščaka kockarja in njegove hčere. Amaterskemu fotografu je pred nekaj leti, v predbožičnem času, uspelo ujeti igro žarkov zahajajočega sonca na grajskih ruševinah. Fotografija kaže podobo glave z rameni, ki je prav neverjetno podobna liku mlade deklice. S prostim očesom te podobe ni videl.

Tudi ta posnetek nam zastavlja nova vprašanja. Nas je deklica obiskala prvič, je obisk enkrat ali se njeni obiski ponavljajo, so morda obiski vezani na točno določen čas? Vemo le to, da fotograf naslednji dan deklice v steni grajskega stolpa ni več našel.

Na podoben način kot sliko deklice je na kamniti steni zidu, pod katerim leži kača, fotograf odkril tudi obraz brkača. Obiskovalec, ki kljub pozornemu gledanju s prostim očesom v kamnitem zidu ne opazi ničesar, pa nejeverno ostrmi ob pogledu na fotografijo istega mesta na zidu in ne more verjeti samemu sebi. Je to obraz dekličinega očeta, graščaka kockarja?

Dragocenost ljudskih pripovedi je vedno v sporočilu, ki ga posamezna pripoved prinaša. Kakšno je sporočilo smledniške pripovedi o zakleti grajski deklici? Grabežljivi graščak je plačal račun za svoj pohlep in nenasitnost – odnesel ga je vrag! Njegovo hčer, ki ni bila nič kriva za očetove zmete, pa je doletela milejša kazen. Spremenila se je v kačo, ki na ruševinah gradu Smlednik morda še danes čuva zaklad in čaka pastirčka, ki bi jo rešil prekletstva. ●

Je to obraz dekličinega očeta, graščaka kockarja?
Foto Egon Cokan

Kako pa je danes?

Ob petdesetletnici Turističnega društva Smlednik smo ob čiščenju zidnih okruškov s skalnih brežin pod gradom prišli do zanimivega odkritja. V neposredni bližini grajskega obzidja smo našli ogromno kamnito kačo, ležečo na skali. Kača je tako dovršeno oblikovana, kot da bi jo izklesal kak mojster. Ker leži precej visoko v kamniti strmini, so jo obiskovalci težko opazili. Da bi rešili ta problem, smo kačo pobarvali s "kačjimi" barvami, tako da je sedaj vidna z grajskega

Med gostoljubnimi izseljenci

Podkev z Aconcague – 4. del

V Mendozi v hotelu Aragon so se dogajale pravljice: sveže postelje, tuši, ogledala, v katerih smo se komaj prepoznali, šele po britju smo si bili nekam znani. Šest kilogramov sem pustil na gori. Zjutraj so prišla dekleta in nas peljala na potepanje, nakupovanje spominkov, razglednic in podobne štorije. Popoldne so prišli starejši izseljenci, čestitali so nam in nas povabili zvečer na piknik. Naložili so nas v avtomobile in nas vseh dvanajst odpeljali nekaj kilometrov iz mesta. Tih poletni večer, vila z velikim vrtom, bazen, lampijončki po grmovju, nekaj polk, nekaj tanga, argentinska večerja z argentinskim vinom ... Gledate ameriške filme? No, ravno tako je bilo. Sto sedemdeset Slovencev se nas je zbralo. Vse smo si povedali, peli, jokali, se vračali v Ihan in Rakek, domovina je bila tako blizu. Nenadoma so zadišali žganci, krvavice, kislo mleko, cviček, dolga topla slovenska noč.

U vinograd in med sode

Drugi dan, ah, drugi dan sem obtolčen sedel na verandi pred hotelom in kot izpuščen arestant zijal v nožice v visokih petah, ki so pekemale po pločniku. Ranjeno je srce moje. Hrib mi je zapustil štiri kapitalne žulje in črne nohte na nogah. Gora je še vedno z menoj. Dopoldne smo si ogledali eno najstarejših

vinarn v Mendozi, kajti ta provinca je center vinarstva v Argentini in med največjimi proizvajalci vina na svetu. Slovenec ostane Slovenec, kam pa drugam kot v vinsko klet. Milijone litrov vina je čakalo, da dozori in steče po grlih. Vinarna, imenovana Arizu, je med manjšimi, kakšne so šele večje. Ustanovljena je bila leta 1888. Potarnali so nad vinsko krizo,

*Še zadnji pogled
proti gori*

Arhiv Toneta Burgarja

predvsem nad ekonomsko politiko, ki jo vlada v Buenos Airesu vodi do vinorodne Mendoze. Od tu namreč v cisternah vozijo v Buenos Aires čisto, neomažeivano, kvalitetno vino, kjer ga ustekleničijo. Ko pride na trg, ne veste, kaj je v steklenicah, pravijo. Zakaj bi primerjal z nami, pri nas je vse v redu. Odpeljali so nas v predmestje k Bajdovim, ki imajo veliko tovarno parketa. Kakšne čudovite vrste lesa iz vse južne Amerike! Pri nas poznamo smreko, bukev, hrast in morda še kaj, tam pa barve in imena, o katerih še slutili nismo, da obstajajo. Vsa velika družina Bajdovih se ukvarja z lesom, tudi sode za vinarne delajo. Zanimivo, da najboljši parket naredijo iz starih sodov. In na koncu se je zgodilo, česar v februarju ne bi pričakovali. Z gospodarjem smo šli v senčen vinograd in se nabrali grozdja in breskev do onemoglosti. Grozdi so bili ogromni, sočni, ravno dozoreli. Potem je v hotelu prišla noč dozorevajočega mošta. Vsi mestni avtobusi so vozili prek mojega trebuha, v glavi so se mi vrtinčile bele in črne grozdne jagode in za posladek so prišli še vražji poslanci – komarji. Leva ubiješ, komarja zgrešiš. Ne, niso me opikali, obžrli so me. Vsak kvadratni centimeter kože si rezervira eno brneče bitje. Opletaš levo, desno, preklinjaš vse od Amazonke do Kolpe, čas noči pa nikamor.

17. februar. Zjutraj sem se zahvalil vsem prekletim komarjem na tem svetu za besno noč. Ta dan smo poleteli v Buenos Aires. Ob 16. uri so prišli izseljenci in nas s prtljago zapeljali na letališče. Jože je bil že šestnajst ur zaljubljen v lepotico, ki bi takoj po pristanku na Brnik lahko postala miss Jugoslavije, pa še kakšno državo bi lahko dodali. Laura-Maria, kot teran temna, črni, težki lasje, zamolkla polt, bele oprijete hlače, bela bluza – kontrast, ženske znajo ... Ah, saj ni važno, to je treba videti. Dveurni polet do Dobrega zraka (Buenos Aires), kjer so nas pričakali naši triglavci. Odpeljali so nas k domu, kjer smo se v bazenu okopali, se v domači restavraciji izdatno najedli ter zvečer imeli prijateljsko srečanje. Tu se je skupina zopet sestavila na prvotnih 29 članov. Zvečer smo hribovci dobili priznanja, knjige, značke, zastavice ... Tudi mi smo imeli zanje darila, poklonili smo jim kapice in klobučke, ki jih je darovalo turistično društvo Kamnik. Nekateri od nas smo se na zabavi spoznali z mlajšimi domačinkami. Meni so podtaknili gospodično Floro, staro devetnajst let, potomko hrvaških izseljencev. Več vam ne bom povedal, kaj vas briga. Preživel sem enkratno, čudovito noč, polno ognja – ne z gospodično Floro, s komarji. Tukaj ob široki, krvavi reki Rio dela Plata so komarji ljudožerci. Tako nore noči pa še ne. Če sem zlezal v vrečo, nisem mogel dihati, zunaj je bilo + 32 °C, v vreči pa še enkrat toliko. Samo nos sem pomolil iz vreče in golazen se me je lotila kot dobro izurjena armada. Pa vendar sem preživel, iz krvave bitke sem se zjutraj izvlekel iz kupa komarjevih trupel. Franek me je napolnil s tabletami proti malariji, proti rumeni mrzlici smo se cepili že v Ljubljani, celo neke injekcije je omenjal. Hvala Franek, kar sebi jo daj, tudi tebe so oklali.

Južnoameriške ulice vrvijo od življenja Arhiv Toneta Burgarja

Toplice v Puentu so bile premajhne za vse Arhiv Toneta Burgarja

Končno domov

Adijo prijatelji, adijo Argentina. Dober večer Rio de Janeiro. Karneval – kakšna magična beseda! Ženske, ritmi, hrup, eksplozija gibov, glasbe, barv, tukaj je svet postavljen na glavo. Obžrt od komarjev in poln tablet se v Riu nisem premaknil z letališča. Če sem stopil iz hlajene stavbe v tropsko vročino 38 °C, se mi je zavrtelo. Nisem videl karnevala, zato ne morem vedeti, koliko in kaj sem zamudil. Vsi, ki so si karneval ogledali in se k sreči živi vrnili, so si bili enotni: "norišnica", kriminal, prostitucija – in to traja ves teden. Ne, to ni svet za nas; kje si, moj mali tihi Kamnik, dovolj mi je sveta, rad bi šel na Veliko Planino.

Vso noč sem dežural pri gori prtljage – tudi to je delo, nekdo je pač moral – in čakal večerno uro, da se zberemo in odletimo čez vodo do Lizbone. Ob desetih smo se z Varigovim boeingom povzpeli nad nočni Rio. Mesto je neskončno, luči so trepetale pod nami, le morski zalivi so umirjali svetlobo. Barve, avenije, reklame – le nad favelami revežev je bila tema. Zakrožili smo nad Riom ter se z vso močjo motorjev pognali nad nočni Atlantik. Krila so zatrepetala kot srce ptice, ki leti v svoje gnezdo. Film v letalu – Sylvester Stallone, zakaj nisi šel z nami na goro, tam bi pokazal svoje mišice. Pet kanalov, muzika, pusta, brezokusna hrana. Stevardese ti s posiljenim smehljajem dajo čutiti, da bi bile raje v pilotovem naročju kot stregle povlajanem Balkancem.

Slani del puščave Atacama je najbolj suha puščava na svetu ...
Arhiv Toneta Burgarja

Zjutraj letimo nad maroško Saharo. Lijake ugaslih vulkanov vidimo med strganimi oblaki na tleh Afrike. Iz žrel se ne kadi, Polisario miruje. Zgoraj in spodaj letajo letala, zelo neugledno bi bilo, če bi se trdo srečali. Zelo močno bi počilo, sicer pa to je problem pilotov. Pristali smo v Lizboni, deževalo je, Evropa je pokazala svoje lice. Na portugalska tla nisem stopil, kajti v pol

... na drugem koncu puščave Atacama pa brbotanje, bobnenje, žvižganje gejzirjev ...
Arhiv Toneta Burgarja

ure dežele ne moreš doživeti. Nervozni smo postajali, radi bi prestopili prag domače kuhinje, objeli domače in se tisti hip zaradi nepomembne besede sprli. Na stari tir bi radi prišli. Med poletom čez Biskajski zaliv zaznam v morju ledene gore. Kako neverjetno majhen je svet; v eni uri poleta 8000 m visoko smo leteli čez zaprte bradavice vulkanov in prek ledenih gora, ki so svoji smrti naproti potovale čez ocean. V eni uri vulkani, severni led in megleni vlažni London.

Čakajoč na pristanek na letališču Heathrow v Londonu, smo leteli na višini gnilih, angleških oblakov. Z dovoljenjem radarja smo padli v smrdečo, sivo smetano Londona. Več smo pričakovali od tega mesta. Sprejeli sta nas sivina in draginja. Metro nas je pripeljal do hotela, kjer sta gospodarili dve Sarajevčanki. Ljudje, kakšno Angležinjo sem videl na vlaku: vitko, nežno, prozorno, ki mi je z dvoumnimi pogledi dala vedeti, da sem zaželen in nezaželen hkrati. V Londonu smo zapravili zadnje funte. Z letališča smo telefonirali domov. Polet iz Anglije do Zagreba je potekal v ocenjevanju inteligence naših carinikov, kajti pobrali so nam le tisto, kar so potrebovali.

Del zgodbe v mojem življenju prihaja h koncu. Pri Bregani smo začutili Slovenijo. Fantje, doma smo. Ali se je res vse srečno končalo? Ali smo res postali prijatelji? V Ljubljani so nas pričakali sorodniki in znanci. Nismo jim mogli vsega naenkrat povedati. Razšli smo se po domovih. Mnogo neizrečenih besed je ostalo med nami. Vse, kar je bilo lepega, nosimo v sebi. Mor-da je vmes nekaj pelina, ker nas ni več prišlo na vrh. Vsi smo samo ljudje z negativnimi in pozitivnimi valovi. Dogodki in spomini se počasi umirjajo, izčistijo, ostanejo samo še slike, besede in stisk roke prijatelja, če ga srečaš na ulici.

Podkev iz Aconcague sem prinesel domov. ○

Planinsko društvo Planja iz Ljubljane z neutrudnim Mišem Stanišičem na čelu se je lotilo velikega dela. Po obisku turškega Ararata in vzponu na afriški Kilimandžaro se je želja po višini povečala. Aconcagua, 7000 m? Zakaj ne! Člani odprave so bili Stane Belak, Rado Ridl, Roman Herlec, Jože Cedilnik, Franc Klemenc, Milan Gladek, Tomaž Sturm, Mitja Jesenovec, Filip Bizjak, Dragoje Čikić, Ivan Stojić in Miša Stanišič.

Od vzhoda do vzhoda

Jutro najdaljšega dne na Šmarni gori

Sončev obrat ali solsticij je tisti trenutek v letu, ko je Sonce ob poldnevu navidezno najseverneje ali najjužneje na nebu, oziroma je najvišje ali najnižje nad nebesnim ekvatorjem. Poletni Sončev obrat (poletni solsticij), ko se začne poletje in je dan najdaljši, je običajno med 20. in 22. junijem. Ker koledar ne odraža natančno vrtenja Zemlje, se natančen čas vsako leto nekoliko premakne.

Najdaljši dan leta 2021 na naši polobli je bil v ponedeljek, 21. junija. Takrat se je ob 5. uri na vrhu Šmarne gore zbrala množica pohodnikov, ki so se pridružili projektu Od vzhoda do vzhoda. Pred šestimi leti sta pohod prvič organizirali Betka Šuhel Mikolič in Metka Albreht, ki sta si že pred tem za cilj zadali hojo na Šmarno goro in z nje od vzhoda do vzhoda. Zdaj je že šesto leto, ne glede na dan v tednu, poletni solsticij rezerviran za jutranjo rekreacijo s pohodom na Šmarno goro. Letos se je ob peti uri začel tudi enourni zabavni program z Vilijem Resnikom. Izziv 24-urnega osvajanja Šmarne gore, ki je bil na začetku del projekta, zdaj pa je postranskega pomena, sta letos sprejela rekreativna tekača Borut Rojc in Simon Simončič. Vseh 24 ur je vztrajal Bojan in se na vrh po različno dolgih poteh povzpел petnajstkrat (68 km, 5100 višinskih metrov).

Betka Šuhel Mikolič, glavna pobudnica in organizatorica projekta, ki se je razširil tudi drugod po Sloveniji, pravi, da je njena želja organizirati sedem takšnih prireditev, le da naj bi sedma naslednje leto trajala ves dan: "Da, naslednje leto načrtujemo štiriindvajseturno dogajanje in celodnevni zabavni program. Pred šestimi leti smo začeli v torek in naslednje leto bomo v torek projekt zaključili. Ali se bo to tradicionalno nadaljevalo, ne vem, na začetku sem se namreč odločila, da bomo to naredili sedemkrat v sedmih

slovenskih pokrajinah. Potem pa so drugi kar sami začeli sodelovati in organizirati pohode na druge vrhove po Sloveniji."

21. junija zjutraj me je število jutranjih obiskovalcev Šmarne gore kljub pričakovanju množice vseeno presenetilo. Zakaj je ta pohod na šmarnogorski sončni vzhod tako zelo priljubljen? Betka Šuhel Mikolič: "To tudi mene zanima. Verjetno zato, ker z zgledom in na spontan način vabi ljudi h gibanju in jih z zabavno noto motivira brez kakršne koli obveznosti. Mislim, da je ravno to tisto, kar je bilo ljudem tako všeč že prvo leto." Šmarna gora je tudi sicer zelo priljubljen hrib, ki skupaj z Grmado kraljuje nad Ljubljano. O tem, kaj je tako privlačnega na njej, da ima obiskovalce ob vsakem vremenu in ob vseh urah dneva, je razmišljal Miha Ledinek, lastnik Gostilne Ledinek, ki se je na vrh Šmarne gore z ženo in prvo hčerko preselil leta 1974: "Že oblika gore s svojima vrhovoma je zelo zanimiva in lepa ter zato mikavna, ko je prišla v modo rekreacija oziroma ko je potreba po njej postajala vedno večja, pa je Šmarna gora postala pravi poligon za rekreativce. Naša gora je ravno prav visoka za povprečno strukturo ljudi, ravno prav je postavljena v mesto, da je vsem na dosegu roke, njene poti so pestre in raznolike – sprehajalne, plezalne, razgibane, zahtevne in lahke ... Mislim, da so to bistvene stvari, ki Šmarno goro delajo tako privlačno." ●

*Del množice na Šmarni gori ob poletnem solsticiju
Foto Marta Krejan Čokl*

Rimska cesta nad Prisojnikom

V aprilskih dneh sva s sinom končno le ujela lepo jasno noč (s petka na soboto, 16.–17. april 2021), ki je kar vabila pod zvezdnato nebo. Po temeljitnem pregledu vremenskih kart sva se odločila, da odrineva na Vršič. V avto sva naložila časovni stroj (teleskop) in fotografsko opremo. Okoli pol enajstih zvečer sva prišla na Vršič, 1611 m, objela naju je tišina, nad nama se je bohotila krasna jasna noč. Sam sem s svojim časovnim strojem ostal na parkirišču, sin se je s fotografsko opremo namenil na vrh Vršiča, 1737 m, da ujame lepote neba.

*Rimska cesta nad
Prisojnikom, 16.–17.
april 2021
Foto Samo Kham*

Pripravil sem si opazovalno bazo, da bom od-potoval v globoko veselje, ampak najprej sem se razgle-dal po nebesnem svodu ... Nad Trento je kraljeval kralj živali, ozvezdje Leva. Nad Kranjsko Goro sta se dvigo-vali ozvezdji Laboda in Lire in za seboj pripeljali Rim-sko cesto, ki je bila na začetku nekoliko medla, oko-li polnoči pa že lepo razpotegnjena nad Prisojnikom.

Očarala me je s svetlostjo, opazil sem se njeno razgi-banost in temne predele. V njej so se kot raznoliki bi-seri svetile tisočere zvezde v različnih odtenkih in barvah. Take Rimske ceste sredi aprila še nisem videl, prava poslastica je bila. Pozorno sem jo opazoval in se ob tem zamislil: v tej ovalni galaksiji stanujemo mi s svojim osončjem; okoli jedra galaksije potujemo na

oddaljenosti 28.000 svetlobnih let, to je 264.880 bilijonov km in s hitrostjo 226 km/s oziroma 813.600 km/h. Ozvezdje Škorpiona je kraljevalo nad Tičarjevim domom. Visoko nad prelazom je prijazno lajalo ozvezdje Lovski psi. Desno od Mojstrovke, nekako nad dolino Planice se je bohotalo ozvezdje Velikega medveda, v katerem je žarelo tudi ozvezdje Velikega voza in vabilo, da prisedem in se popeljem po Rimski cesti v neskončnost vesolja. Pogled v nebo je bil veličasten, zvezde so se lesketale kot raznobarvni biseri. Lepo se je v Volarju v oranžni barvi svetil Arktur, pa rdečkasti Antres je bil v Škorpionu, pa belo-modra Vega v Liri ...

To noč sem se odločil, da se pogovorim z Lovskimi psi, kaj lepega skrivajo, saj so bili visoko na nebu. Začel sem s Spiralno galaksijo Vrtinec (M 51), ki je bila na višini 820. Jedro je bilo svetlo, z lahkoto sem opazil vrtničasto strukturo in spremljevalko galaksijo NGC 5195 in tanko meglico kot pajčolan, ki se je povezoval z Vetrnico. Gledal sem okoli 37 milijonov let v preteklost. Nato pa sem se povzpел še nekoliko više, na 840, in občudoval spiralno galaksijo M 63. Pri njej sem si zapisal:

odlična elipsasta galaksija s svetlim jedrom, okoli pa so opazne spiralne strukture. Je kakor ovalen hlebec, ki ima v skorji temnejše zareze. Veličasten pogled. Od klasične naj omenim še okroglasto kopico M 3. To lepotic sem opazoval dalj časa, ker me je potegnila s svetlim okroglim jedrom. Pokril sem se s črno krpo in jo proučeval, "razbijal" sem jo z 22 mm in z 10 mm okularjem. Pokazalo se je, kako je bogata z zvezdami, v njej domuje okoli 45.000 zvezd; na robu jedra sem opazil rahle loke posameznih zvezd, zdela se mi je kot neizrazita vetrnica. Gledal sem 33.900 svetlobnih let v preteklost, toliko časa namreč njena svetloba potuje do nas. Nato sem šel v goste k spiralni, zelo razpotegnjeni galaksiji NGC 4244, ki je bila 710 visoko in je tudi v ozvezdju Lovski psi. Pogled nanjo je spominjal na kopje, na sredi odebeljeno in svetlo, na konceh pa ostro, proti koncema svetlost pojenja in prekinjajo jo tanke proge. Pokukal sem v katalog, ki sem ga imel s seboj, in odkril, da sem gledal 14 milijonov svetlobnih let v preteklost in da se oddaljuje s hitrostjo 244 km/s. Tako bi lahko našteval še ostale galaksije, a naj bo dovolj, da nas vznemiri in navduši za opazovanje noči.

Potovati med galaksijami in občudovati nočno nebo je zanimivo, ker lahko začutimo neskončne daljave, spoznamo, da se vesolje pospešeno širi, da se vse giblje in razvija po čudovitem načrtu (naravnih zakonih) in te zakonitosti odkriva človek skozi čas z natančnim opazovanjem. Narava je veličastna, lepa in smotrna! Le ozreti se moramo okoli sebe.

Za zaključek spodbuda: ko hodimo v gore, ustavimo korak in se ozrimo kdaj pa kdaj v zvezdnato nebo ali občudujemo sončni vzhod ali zahod. Ne potrebujemo teleskopa, dovolj je prosto oko in morda daljnogled 10 x 50 ali kaj podobnega ter dobra volja, da si vzamemo čas. Obilno bomo poplačani.

Slike zvezd nad Mojstrovko in Rimске ceste pa naj vas prepričajo o lepoti nočnega neba. ◉

*Poti zvezd nad
Prisojnikom,
16.-17. april 2021
Foto Samo Kham*

V korziških gorah ni težko najti božanskega tolmana za namakanje.
Foto Mojca Stritar Kučuk

Čez Korziko brez hlač

Spoznala sva se pred kočo pod enim od najlepših vrhov na Korziki. Dominic je bil sivolas odvetnik iz Pariza in pravi gospod stare šole, ob katerem so mi ves čas po glavi švigale vzporednice s Hansom Lando. Če ste gledali Tarantinove *Neslavne barabe*, se gotovo spomnite karizmatičnega esesovskega oficirja v nepozabni utelesitvi Christopha Waltza ... Oba sva bila na poti čez divji mediteranski otok po še bolj divji poti GR 20, jaz od severozahoda proti jugovzhodu, Dominic pa ravno obratno.

Od dolgotrajne hoje sem bila tako sestradana, da sem brez oklevanja pogoltnila celo koščke klobase, ki jih je v enolončnico navrgel oskrbnik kočice Refuge de Ciottulu di i Mori (zapomnite si to, če morete!). S stalnim čikom v ustih, kvazi vojaško uniformo in renčečimi odgovori izključno v francoščini je bil, kot bi ga skopirali naravnost iz Asterixa. Ker je bil pogovor z molčečim Belgijcem, ki je bil tretji pri omizju, približno tako razburljiv kot gledati skozi okno na vlaku prek njegove domovine, sva se pač kratkočasila z Dominicom, pa čeprav ne znam francosko, on je bil pa bolj švohoten v katerem od mojih jezikov. A v mešanici različnih

romanskih jezikov in nemščine nama je nekako šlo. In tako je navsezadnje omenil, da je brez hlač. Vljudna kot sem, prej seveda nisem kukala pod mizo, zdaj pa sem se prepričala, da je imel na sebi samo jopico iz flisa, pod njo pa hlamudračaste kopalke in nekakšno brisačo.

Brez hlač

"Kaj se je zgodilo?" me je zanimalo. Razložil je, da je kot vsi garači, ki se lotijo GR 20 poleti, z glavnino dnevne etape hoje zaključil opoldne, najhujšo vročino pa je preстал uživaje v enem od tolmunov v dolini. V korziških gorah pač ni težko najti božanskega

bazenčka za namakanje, in to s precej "užitnejšo" temperaturo kot v alpskih ledenicah. Dominic je hlače odložil na skalo, po kopianju pa si je zadnji del poti vzel kar v kopalkah, ker je bilo tako ali tako vroče. Šele pri koči je ugotovil, da so hlače ostale ob vodi. Ker je treba na GR 20 večino stvari tovoriti v nahrbtniku in mora biti prtljaga čim bolj asketska, drugih hlač ni imel s sabo, ampak do potoka ni bilo čisto blizu, mraza pa tako ali tako ni bilo, zato je sklenil: "Hlače bom šel iskat zjutraj."

Kmalu zatem sem, še preden se je sploh stemnilo, kot ubita zaspala v svojem šotorčku, postavljenem pod kočo. Za mano je bilo že kar nekaj dvatisočakov, med drugim najvišji – in še zdaleč ne najlepši – Monte Cintu, pa famozna Paglia Orba in še marsikateri manj razvpiti vršič, pred mano pa še kup nekoliko manj nabrušenih, a toliko bolj dolgih etap do Conce na vzhodni strani Korzike. Ker sem se že prvi dan trekinga na krut način naučila, da v soncu na žgočih poteh nimam kaj iskati, sem kot pridna punca vstala v temi in s prvo svetlobo že korakala navzdol po dolini očarljivega potoka Golo. V mraku sem zglajene granitne tolmine in borovce fantazijskih oblik bolj slutila kot zares videla.

Hlače

In tedaj sem ga spet srečala. Tudi Dominic je bil zgoden, ker se je že vračal po dolini od tolmana, kjer se je dan prej kopal. Še vedno je bil v kopalkah! "Kje pa imate hlače?"

"Ni jih bilo več. Očitno bom moral do konca GR 20 kar v kopalkah."

Takrat me je prešinilo – v nahrbtniku s sabo prenašam čisto tanke dežne hlače. S sabo sem jih vzela za vsak primer, a ob stabilnem pozno poletnem vremenu se ni zdelo prav verjetno, da bi jih v naslednjih dneh potrebovala; bolj so kot odvečno breme uničevale moje boke, ki jih je pas težkega nahrbtnika že ožulil do krvi. Zato sem jih ponudila Dominicu: "Imam rezervne hlače, ki jih ne bom potrebovala. Niso prav lepe, ampak zaščita pa so. Lahko vam jih dam."

Dominic ni bil neumen ali pretirano ponosen. Dobro se je zavedal, da ima do konca GR 20, ki jo je delal v obratni smeri kot jaz, še kar nekaj etap nad višino 2000 metrov, in lotevati se jih brez hlač bi bilo nespametno celo v trenutni vročini. Jesen je bila pred vrati. Torej se je branil le kratek čas in le zaradi lepšega, potem pa je hlače hvaležno sprejel.

"Kako vam jih bom pa vrnil?" ga je zaskrbelo.

"Kar imejte jih." S prijaznostjo neznancev je pač tako, da je ne moreš vrniti, lahko jo samo predaš naprej, ko na to nanese priložnost. Očitno sem ga iskreno razveselila, kajti prislužila sem si dva poljubčka, potem pa sva odpekotala vsak v svoj sončni vzhod, on z vsaj nekakšnimi, pa čeprav plastičnimi hlačami, jaz pa za nekaj ključnih gramov manj obtežena.

Zakaj zdaj

V desetletju, ki je minilo od takrat, se je v mojem življenju obrnilo kar nekaj poglavij in na zgodbo o gospodu brez hlač sem že čisto pozabila. Oni dan pa sem pripravljala nahrbtnik in hotela vanj spraviti tudi zaščito pred dežjem. Najprej vetrovka, potem sem se pa spravila iskat svoje lahke, čisto tanke dežne hlače. Le kje so? Ker smo se v vmesnem času selili, je bilo vse skupaj še bolj skrivnostno. Odprla sem vse predale, pogledala v škatle in splezala celo na lestev, da sem dosegla do najvišjih nadstropij omare.

Capu Tafunatu, hrib z luknjo oziroma znameniti "brat" Paglie Orbe
Foto Mojca Stritar Kučuk

Vse zaman, hlač ni bilo. Kar nekaj časa sem brskala, preden se je zavesa v moji glavi dvignila – pa saj jih sploh nimam več! Pred leti sem jih na Korziki ja podarila šarmantnemu gospodu, ki se je namenil otok prehoditi v gatah. ●

Koča Refuge de Ciottulu di i Mori, zadaj Paglia Orba od blizu
Foto Mojca Stritar Kučuk

Tina Medved¹

Mala vilinska čarovnica Agata

Bilo je nekoč v deključini sobi. Agata je svoje drobno telesce vztrajno vrtela po postelji levo in desno. Pokrivala si je obraz z odejo, igrala se je s prstki roke in na stene sobe risala sence živali. Zabavale so jo. Zdele so se ji prave male pošasti. Želela je priklicati spanec in si tiho zapela pesem.

Ni se zavedala, kdaj se je potopila v svoje sanje in se v njih znašla v čudovitem gozdu. Oblečena je bila v dolgo vijolično oblekico z velikim črnim klobukom na glavi. V roki je držala zlato palico. Potresla je z njo levo in desno in izgovorila abrakadabra. Iz palice so prileteli drobni metulji. Bili so čudoviti, pisanih vzorcev in živih barv. Nasmehnila se je. Postala je to, kar si je že dolgo časa želela. Čisto prava mala vilinska čarovnica. Ko je previdno stopala po gozdni poti, je zaslišala nežno hlipanje. Slutila je, da je nekdo v stiski in da potrebuje njeno pomoč. Odgrnila je visoko praprot in zagledala ljubko veverico, kako si briše velike solze. Vzela jo je v naročje in jo vprašala: "Zakaj pa jokaš, veverica?"

Veverica ji je hitela pripovedovati zgodbo o tem, kako so v gozd prišli ljudje, si ogledovali visoka košata drevesa in jih začeli podirati.

Ptice, ki so v krošnjah dreves imele svoj dom, so od groze obnemele, je pripovedovala veverica. Odletele so stran, vendar so v krošnjah dreves ostala gnezda in v njih mlad ptičji rod. Mlade ptice so bile šibke. Njihove perutke premajhne, da bi jih lahko ponesle iz gnezd in bi sledile svojim staršem. Drevesa so druga za drugo padala na tla. Tudi veverica je bivala v enem izmed podrtih dreves. V njenem deblu si je naredila svoj dom in vanj pridno shranjevala lešnike za prihajajočo zimo.

"Pomagala ti bom," jo je v svojem toplem objemu potolažila Agata, jo nežno stisnila k sebi in skupaj sta se podali na kraj, kjer so ležala drevesa. V njihovih krošnjah so v gnezdih mlade ptice klicale svoje starše.

Na poti po gozdu sta srečali jelena. Njegovo rogovje je bilo mogočno in Agata se je hitro domislila in

rekla: "Dragi jelen, bi ti v svoje veliko rogovje sprejel gnezda ptic in jim dal nov dom? Pri tebi se bodo počutile varne in zagotovo jim bo lepo."

Jelen se je nasmehnil in z radostjo sprejel predlog mlade čarovnice. Nadel si je gnezda ptic in drobne ptice so mu vrnilo njegovo dobroto z nežnim petjem in radostjo. Zdaj je bilo njegovo rogovje še mogočnejše in lepše.

Odrasle ptice so počasi priletele nazaj in poiskale svoja gnezda z mladiči. Zahvalile so se jelenu in skupaj z njim nadaljevale pot po gozdni jasi. Žvrgolele so pesem vsem živalim, ki so jih srečale na poti. Počutile so se varno.

"Kaj pa jaz, tudi jaz sem ostala brez svojega doma?" žalostno reče ljubka veverica.

Mimo je pritekel zajec. Bil je radoveden, kaj se v gozdu dogaja. "Pridi k meni," ji je ponudil zajec. "Razkažem ti vse svoje rove in poti in lahko ostaneš pri meni, če ti bo všeč." Mali veverici so se od veselja zaiskrile oči.

"Živali so našle svoj novi dom. Kaj pa podrta drevesa?" je tiho premišljevala Agata. Tudi drevesa bi si želela rasti in širiti veje proti soncu.

Razmišljala je o tem, kako naj reši težavo. Naenkrat pa: "Saj sem vendar čarovnica, s čisto pravo čarobno palico! Abrakadabra, naj se zgodi!" ... in iz palice so poleteli metulji, bilo jih je mnogo. Obkrožili so podrta drevesa in kar naenkrat so se drevesa postavila pokonci. Spet so razširila svoje veje in zašelestela z listki. Zapihal je prijeten veter in ustvaril v krošnjah čudovito pesem. Agata je zažarela od sreče. Njena čarovnija je uspela. Nenadoma so se iz daljave zaslišali glasovi. Vse bližje in bližje so prihajali ljudje, prav tisti, ki so podirali drevesa.

Brez razmišljanja je zamahnila s palico in izrekla abrakadabra, ki je močno odmeval skozi gozd. Ljudje so obstali. Zagledali so drobno Agato,

¹ PD Tolmin

kako vrti svojo palico in jo usmerja proti njim in slišali nežen glas, ki je govoril: "Naj se v srca ljudi naseli ljubezen!" Takrat je iz palice priletela jata metuljev. Pisanih, prelepih oblik in barv. Obkrožili so ljudi in jih napolnili z ljubeznijo.

Metulji so odleteli, ljudje pa z žarom v očeh občudovali prelepa drevesa, se jih dotikali in prisluhnili ptičjemu petju. Začutili so neizmerno srečo in radost in skupaj s pticami so zapeli pesem. Vrnili so se domov, ne vedoč, da od tega trenutka dalje v njihovih srcih prebiva samo še ljubezen.

Tudi Agata je v svojem srcu začutila ljubezen. Njena čarovniška naloga je bila opravljena. Pticam je povrnila dom, drevesa so ponovno rasla in mala veverica je lahko spet skakala z veje na vejo in nabirala hrano za dolge zimske dni.

Tudi jelen in zajec sta žarela od sreče. Ponuditi dom nekemu, ki je v stiski, je plemenito dejanje. Agata se jima je zahvalila s tem, da je tudi zanj zavrtela svojo palico: zajec je imel pred seboj velik šop korenja, jelen pa kup sladkih jabolk.

Agata je plesala z metulji, veverica je skakala z veje na vejo in ptice so žvrgolele čudovito pesem.

"Agata, zbudi se, princesa moja," je Agata zaslišala nežen očkov glas.

Odrpala je oči. Ležala je v topli postelji in na sebi imela krasno rožnato pižamico. Čarovniške oblekice, klobuka in palice ni bilo nikjer. Nič več ni bila mala vilinska čarovnica. Ponovno je bila mala očkova princesa.

Nasmehnila se je sanjam in svojo dogodivščino hitela razlagati očetju, medtem ko si je krtačila svoje dolge lase. Očka jo je z radovednostjo poslušal in jo nežno privil k sebi.

"Naredila si pogumno dejanje, mala vilinska čarovnica. Ne pozabi, ljubezen je lepa in diši tako zelo močno, kot so dišali tvoji metulji in kot ti dišiš meni, ko te takole vzamem v naročje." Agata se je nežno privila v očkov objem, ga poljubila na lice in hitro stekla v nov dan, poln prelepих dogodivščin, obdanih z ljubeznijo. ●

Agata, še pred nekaj trenutki v sanjah mala vilinska čarovnica, zdaj pa spet očkova princesa, mu je hitela razlagati svojo dogodivščino, medtem ko si je krtačila svoje dolge lase.

*Ilustracija
Jernej Myint.*

Dvojna zanimivost

Miši in zlatice

Moja potepanja po hribih so zadnjih deset let vedno povezana s prepoznavanjem vnaprej določene rastline. Sredi letošnjega maja pa sem opustil zadano nalogo zaradi nenavadnega pojava. Ne verjamem, da se z merjenjem cvetov lahko določi rastlinsko vrsto, pa vseeno poklekнем v debelo plast žira in suhega listja pred zelenocvetočim telohom. Sklonim se k večjemu cvetu in skoraj odskočim. Tik pred očmi mi izpod šumečega listja pokuka lepo rejena miš. Radovedno me pogleda, pomiga s smrkčkom in v hipu izgine. Na levi strani za trenutek ponovno zagledam glavo z živahnimi očmi in zaokroženimi ušesi, le nekaj metrov naprej huškne med skale nekoliko večje kosmato telesce, tik pred menoj vzvalovi listje in tam v senci nekaj temnega šine pod kup suhih vej.

Vstanem in se zaprepadeno zazrem v glodalce, švigajoče v vse smeri. Takega vrvenja na gozdnih tleh še nisem videl. Pomislim na domačega mačka. Ta bi po uprizorjenem ubijalskem nastopu utrujen nemočno obsedel sredi vsega tega živžava, potem pa bi si poiskal kakšen miren kotiček za počitek, ker ne bi več prenesel pogleda na tako številno, vablivo migetajočo hrano. Prehoditi pa bi moral vso pot do travnatega pobočja, kamor sem se pred glodalci umaknil tudi sam, ker ti lahko prenašajo marsikatero, meni nepoznano bolezen.

Višina sonca nakazuje sredino dopoldneva, zato stopim še do razglednega vršiča, kjer rastejo koroške zlatice. Zame je izziv najti rastlino na območju, ki sicer ni poznano kot njeno rastišče. Med take rastline spada tudi gorska zlatica, ki sem jo na Primorskem našel že na nadmorski višini osemsto metrov. Za obe omenjeni vrsti je značilno, da imajo lahko cvetovi tudi podvojene ali potrojene venčne liste. Namesto običajnih petih, redkeje šestih venčnih listov jih imajo lahko tudi dvakrat ali trikrat toliko. Pogostost tega pojava, ki ga pri drugih zlatihah nisem opazil, lahko hitro ocenim, saj je vesina vsa v cvetu. Na sto cvetov jih ima največ pet podvojene ali potrojene venčne liste.

Roži prepoznam že na prvi pogled, zato jima v bodoče ne bom več posvečal kakšne večje pozornosti. Spominjal se ju bom kot rastlinski vrsti z več po videzu različnimi cvetovi. Nadomestile ju bodo nove, meni še neznane in težje prepoznavne rastline. Ne bo mi dolgčas.

V dolino sestopam skozi smrekov gozd. Na tleh vlada popoln mir. ●

*Cvet koroške zlatice s
potrojenimi venčnimi listi
Foto Ivan Premrl*

Maj je bil večinoma deževen in hladen. Druga polovica je prinesla nekaj dobrih razmer predvsem za alpinistično smučanje. Po kakovosti tur je zato v tem obdobju prednjačilo alpinistično smučanje. Plezalnih vzponov v kopni skali je bilo še vedno malo. V visokogorskih južnih stenah je še vedno ležal sneg ali pa so bile mokre. V prvi polovici junija so bile nekajkrat obiskane, vendar precej manj kot v preteklih letih. Pogosti so bili odhodi v Dalmacijo. Tako tam kot v naših stenah pa je prevladovalo športno plezanje.

Smučanje

Velike količine snega so letos omogočale spuste po smereh, ki le vsakih nekaj let dobijo dovolj snega, zaradi težavnosti pa je treba biti ob pravem času na pravem mestu in v pravi formi. Maj in junij sta pogosto idealna za takšne podvige in tudi letos je bilo tako. Ena takšnih smeri je bila presmučana v severni steni Skute. Po njej sta 26. maja Primož Vrhovnik in Klemen Šafar smučala s samega vrha gore. Šlo je za zračen smučarski spust po naklonini, ki se je ves čas gibala med 50 in 55°, ponekod tudi več. K težavnosti ture je svoje prispevala še zahtevna orientacija. Prehodi so bili smučarsko ves čas ugodni, večjo težavo je predstavljal petmetrski strm prehod, kjer se je njuna smer priključila Smeri ob stebri. Tam sta v roke vzela cepin in bočno štampala po skalno-snežni podlagi. Novo smer sta poimenovala **Hangover** (VI+, 300 m). Skupaj s spodnjim delom stene (V, 400 m) je smer dolga 700 m. Smer ob stebri je Primož leta 2013 presmučal skupaj s pokojnima Davom Karničarjem in deskarjem Davorinom Goličnikom. Takrat so dosegli višino 2450 m. Primož in Klemen sta po prvenstvenem smučanju v Skuti opravila še en zahteven smučarski spust. Verjetno sta prva ponovila smer **Berginčevi turni** (VI, 450 m) v Travniku v grebenu Špičja. Gre za

najzahtevnejšo smer v ostenju, razmere v njej pa navadno niso ravno dobre. Smučala sta 2. junija, in kot je bilo značilno za tisto obdobje, imela precej "mehke razmere". Najbolj ju je skrbelo prečenje v zgornjem delu stene, ki pa se je izkazalo za neproblematično – sneg se je dovolj dobro držal pobočja, potrebni pa sta seveda bili prilagoditev smučarske tehnike in več naslanjanja na zgornjo smučko. Pozneje sta poskušala smučati z vrha Triglava v območju poti do sedla in od tam na ledenik, vendar brez sezuvanja smučni ni šlo. Smučljivi sta bili smeri **S sedla na ledenik** (IV+, S5) in **Z vrha ob severnem grebenu** (V+). Obe sta bili večkrat presmučani. Delno je bila smučljiva linija z vrha Triglava direktno na ledenik, ki pa zaradi naklona in značilnosti stene verjetno ne bo nikoli v celoti nepretgoma presmučana. 28. maja je smer prvi delno presmučal Drejc Kokelj. V osrednjem delu smeri si je moral namestiti dereze in približno deset metrov nesti smuč. Naklon v smeri se je ves čas gibal nad 55°. Smer je ocenil s VI, S6+ in jo poimenoval **Direktna**.

Presmučane so bile še številne druge smeri. Sredi maja tudi **Zahodna grapa** v Begunjski Vrtači in **Y** v Velikem vrhu Begunjščice. Z Velikega Zvoha je bilo opravljenih več spustov po **Severozahodni grapi** (IV-) in

Pehti (V-). V Dovškem križu se je še sredi junija smučalo po **Jugovi grapi** (IV-), tudi z vrha gore (IV+). V Mali Mojstrovki se je dobro držala **Pozabljena smer** (IV, S5), v Grebencu **Prilagodljiva smer** (III+, S4+). Večkrat je bil presmučan **Jalovčev ozebnik** (III-). Mangart je bil večkrat presmučan po **Zimski smeri** (V), obisk pa je dobila tudi osamljena varianta Zimske smeri **Naravnost navzdol** (S5/S50°, 380 m), ki jo je 5. junija ponovil Andrej Mesner. S Kanjavčevega sosedu Poprovca je znan spust po **Zahodni steni** (IV-). S Prestreljenika se je smučalo po **Vzhodnih** (IV) in **Južnih vesinah** (IV+). V sosednjem Hudem Vršiču je bil večkrat presmučan **Severni žleb**, v katerem so redko dobre razmere. Z Vrha Laške Planje so znani smučarski spusti po **Grapi v južnem pobočju** (III+) in **Centralnem žlebu** (IV, S5).

Plezanje na Švedskem

David Debeljak in Gašper Pintar sta od 16. aprila do 3. maja plezala na Švedskem v provinci Bohuslän. Gre za območje na zahodni obali Švedske, kjer prevladuje čvrst, dobro razčlenjen granit, idealen za plezanje s sprotnim nameščanjem varovanja. Plezalna etika je podobna tisti v Veliki Britaniji, kamor sta sprva nameravala odpotovati, vendar zaradi zapletene vstopa v državo nato spremenila načrte. Smeri v Bohuslänu so

*Smučarska smer
Hangover v severni
steni Skute
Foto Primož Vrhovnik*

Z granitnimi stenami bogata provinca Bohuslän na Švedskem je raj za plezanje v zahtevnih smereh s sprotnim nameščanjem varovanja. Za razliko od britanskih sten je nam območje relativno neznano.

Foto David Debeljak

neopremljene, skala pa omogoča solidno varovanje s premičnimi varovali. Največ sta uporabljala zatiče in metulje ter odvisno od dolžine smeri izbirala med enim do tremi seti posameznih velikosti. Plezala sta le v enoraztežajnih smereh, ki pa od plezalca zahtevajo velik psihični vložek, kar pride najbolj do izraza pri plezanju na pogled, ko so možnosti postavljanja varovanja nejasne in v primeru napak možni padci vse do tal. Smeri na meji svojih zmogljivosti sta si najprej ogledala z vrha navzdol in tako preučila možnosti postavitve varovanja, saj je bilo ob pogledu izpod stene nejasno, kaj vzeti s seboj in kje namestiti varovanje. Obiskala sta plezališča Skälefjäll, Galgeberget, Anhängen, Hallinden, Häller, Brappesberget, Buråsen, Vålseröd, Hallindens Klack. Plezala sta v smereh do 8/8+ po švedski težavnostni lestvici, kar je primerljivo s 7c+ po francoski težavnostni lestvici, na pogled jima je uspelo preplezati smeri, ocenjene do 7+, kar ustreza francoski 7a. Z rdečo piko sta preplezala smeri **Lobotomrad Kalkon** (8/8+), **Abra Kadabra**

Nova smer
Potepuh v steni
Nad Šitom glave
Foto Igor Kremser

"Trad" plezanje v Bohuslänu
Foto David Debeljak

(8/8+), **Rainy Days** (8/8+), **Dynamo** (8), **Veckans Varsting** (8), **Feil Finger i Feil Hull** (8), **Mixing Matrix** (8-) in **Science friction**, (7+). Na pogled sta preplezala smeri **Catch** (7+), **Än Du'rå Hörnet** (7+), **Hassan Chop** (7+), **Tor Line** (7), **Trampoline** (7), **Py-spunka** (7), **Masken** (7), **Cocoloco** (7) in **Granitbiten** (7-).

Potepuh nad Uršičem

V jugovzhodni steni Nad Šitom glave je nastala še ena opremljena smer. Preplezala in opremlila sta jo Matic Košir in Igor Kremser. Idejo za vzpon je dobil Matic med urejanjem podatkov o smereh na spletnem portalu Slovenske stene. 9. junija sta z

Igorjem smer najprej opremlila od spodaj navzgor s svedrovci in klini, 13. junija pa sta se vrnila pod steno in jo še preplezala. Smer ima tri samostojne raztežaje, ki potekajo po čvrsti skali, četrti pa je skupen s sosednjim krušljivim stebrom in posledično je kakovost skale v tem zadnjem raztežaju slabša. Novo smer sta poimenovala **Potepuh** (6b, 120 m). Po raztežajih je ocenjena s 4c, 6a+, 6b in 5a. Za vzpon je potrebnih deset kompletov. Avtorja omenjata, da so svedrovci med seboj bolj oddaljeni kot pri sosednjih smereh, vendar vedno tam, kjer so potrebni. Za vrnitev pod steno so urejena sidrišča za spust. Težavo pri vrnitvi po vrvi predstavlja prvi spust, ki poteka po krušljivem svetu. Možen je tudi hiter sestop, ki se opravi peš.

Novice je pripravil Mitja Filipič.

ŠPORTNOPEZALNE NOVICE

Fantje v devetkah

Poletna vročina je malenkost uspala najboljše plezalce, vseeno pa so zadnje čase *splezali* nekaj zanimivih smeri. Marcellu Bombardiju je tako v Andonnu uspel tretji vzpon v prvi italijanski 9b, Lapsusu. V Margalefu je Alex Megos uspel ponoviti staro smer Mejorando Imagen, ki jo je že leta 2013 splezal Ramon Puigblanque in ocenil z 9a. Španec je bil tisti čas v res vrhunski formi, kot za šalo je zmagoval v svetovnem pokalu, na pogled *splezal* 8c+ in nizal devetke kot po tekočem traku. Očitno je za težavnost čisto izgubil kompas, saj je Megos predlagal dvig ocene kar na 9b. Z njim se je deloma strinjal Jorge Diaz Rullo, ki je prav tako *splezal* omenjeno smer, in meni, da bi bila zanjo primerna ocena 9a+/b. Ob tem je dodal, da "bomo videli, kaj porečejo drugi ponavljalci", kar je postala ustaljena fraza, ki nadomešča "se opravičujem za mnenje". Nekoliko severneje, v Rodellarju, je še en Španec, Jonathan Flor, uspel prvi povezati eno od še ne preplezanih povezav v jami Ali Hulk. Smer z oceno 9b se imenuje Picacho.

9a za dekleta

Pri dekletih najbolj odmeva vzpon Dinare Fakhritdinove v smeri Max Factor blizu Bahčisaraja na Krimu. S tem je postala prva Rusinja s preplezано smerjo z oceno 9a. Podobno oceno v precej bolj legendarni (in po mnenju mnogih nekoliko lažji) 9a, Underground v Arcu, je *splezala* Avstrijka Eva Hammermüller.

Balvani

Na področju balvanskega plezanja se ne dogaja nič posebnega, smo pa dobili dve ponovitvi Fb 8C+ balvanov: Daniel Woods je kot tretji povezal Grand Illusion, ki je bolj smer kot boulder, Giuliano Cameroni pa je ponovil Off the Wagon Sit v Bavoni.

Tekmovanja

Medtem so se tekmovalci preselili v Utah, v Salt Lake City, kjer smo bili

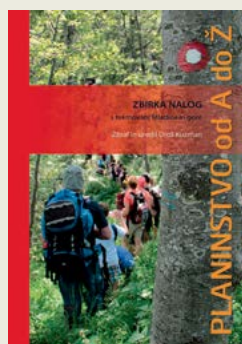
priča dvema tekmama za svetovni pokal v balvanih. Tekme na ameriških tleh tradicionalno zelo ustrezajo domačinom in tudi tokrat ni bilo nič drugače. Dve zmagi je odnesla Natalia Grossman, ki se je v drugo morala za to zelo potruditi, saj je Janjo Garnbret prehitela le tako, da je vse finalne probleme *splezala* v prvo, *na flash*. Obakrat je bila tretja mlada Američanka Brooke Raboutou, le malce zbranosti pa je zmanjkalo Katji Debevc, ki je bila osma in sedma. Po dolgem času in poškodbi je bila v finalu tudi "naša" Staša Gejo. Pri fantih sta na prvi tekmi navdušila Anže Peharc in Gregor Vezonik, ki jima je v finalu vseeno zmanjkalo moči. Ponovno je dominiral Adam Ondra, čigar poškodbo je na drugi tekmi izkoristil domačin Sean Bailey za suvereno zmago. Ostale medalje so odnesli Francozi in Japonci.

Novice je pripravil Jurij Ravnik.

LITERATURA

Planinstvo od A do Ž. Zbirka nalog s tekmovanj Mladina in gore.

Zbral in uredil Uroš Kuzman. Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, 2021. 132 str., 13,90 EUR.

"Tekmovanje Mladina in gore je šolsko športno tekmovanje, namenjeno osnovnošolcem zadnje triade. Štiričlanske ekipe mladih planincev se pomerijo v znanju, veščinah in izkušnjah z vseh področij gorniške dejavnosti," je v uvodu zapisal urednik Uroš Kuzman. Prvo tekmovanje je bilo leta 1988 med planinskimi skupinami pod okriljem Mladinskega odseka PD Domžale. Že naslednje leto je postalo dogodek državnega pomena in

lore] **AGAIN** [Expl
IN [Explore] **AGAIN**
lore] **AGAIN** [Expl

NAHRBTNIKI TEMPEST

www.factorystore.si

Na voljo v trgovinah: Kibuba, Iglu Šport, Annapurna, Extreme Vital, Intersport, Hervis, Action Mama, Enduro, Elan, Amfibija

od takrat naprej se je širilo in razvijalo. Knjiga oz. priročnik je namenjena ne le mentorjem ekip in udeležencem tekmovanj, ampak tudi tistim, ki se ukvarjajo z organizacijo planinskih šol, planinskih taborov in orientacijskih tekmovanj, mentorjem planinskih skupin, mladinskim vodnikom in še komu. Priročnik je razdeljen na tri poglavja. V prvem so vprašanja iz vsebine učbenika *Planinska šola*: kulturne in sociološke osnove planinstva; planinec, bio-psiho-socialno bitje; prva pomoč in reševanje; gorsko okolje; razvedanje; varnost v gorah in gibanje v gorah. Nekateri sklopi vprašanj imajo podpoglavje Dodatni izziv (scenariji nesreč, branje planinske karte, plazovni bilten, izdelovanje vozlov). Nazadnje so rešitve nalog. Drugo poglavje je namenjeno reševanju pismenih testov s preteklih regijskih in državnih tekmovanj Mladina in gore, kjer reševalci lahko preverijo svoje znanje. Bodoči udeleženci tako preskusijo svoje znanje in odkrijejo morebitne luknje v njem. Poglavje zaključuje Dodatni izziv, Planinstvo od A do Ž, in to z vprašanji s petih državnih tekmovanj. Pred vsakim vprašanjem je kratek vsebinski uvod, ki napove temo, na katero se nanaša vprašanje. Na koncu vsakega poglavja so rešitve. *Planinski vestnik* občasno objavlja članke, ki pridejo v poštev kot gradivo za tekmovanje. Tretje poglavje sestavlja planinski kviz s sto vprašanji in odgovori. Žal je na 116. strani odgovor na vprašanje o Slovincu z največ doseženimi osemstisočaki napačen. To ni Viki Grošelj z desetimi, temveč Roman Benet, Slovenec, ki se je rodil in živel v Jugoslaviji. Zaradi mednarodnih političnih iger razmejevanja cone A in cone B se je njihova hiša čez noč znašla v Italiji, čeprav se ni nikamor premaknila, pač pa so prestavili mejo. Je italijanski ter slovenski državljan. Z ženo Ines Meri je stal na vseh štirinajstih osemstisočakah. Tekmovanje je s teoretičnim in praktičnim znanjem, ki ga morajo izkazati udeleženci, brez dvoma odličen način za vzgojo mladih planincev. Lahko samo upamo, da usvojenega znanja ne bodo pozabili in ga bodo v gorah koristno uporabljali.

Mire Steinbuch

Irena Cerar: Pravljične poti brez meja. Družinski izleti. Sidarta, Ljubljana, 2021. 288 str., 31,90 EUR.

Gotovo poznate ljudski rek: Ta pa je vreden(na) svojega denarja. Tudi za četrto knjigo Irene Cerar lahko z gotovostjo rečemo, da je vredna svojega denarja. Sprašujem se, koliko opisanih poti smo že zamudili. Vendar – kdor je tam, kjer mu je prijetno, ni ničesar zamudil. Če misli, da nekaj zamuja, pa naj se preseli v svet kvantne fizike in bo lahko na vsaj dveh mestih hkrati.

Po Pravljičnih poteh Slovenije, Pravljičnih poteh v zgodovino in Kamniških pravljicnih poti brez meja gotovo največji zalogaj za avtorico in za vse, ki so sodelovali pri nastajanju tega dela. Za tokratne pravljicne poti je bilo potrebnih kar sedem let raziskovanja in potepanja po slovenskem zamejstvu oziroma, bolje in lepše rečeno, "po zgodovinskem poselitvenem prostoru Slovencev".

Med uvodnim listanjem po vodniku sem ugotovil, da smo obiskali že vsaj deset lokacij, približno pet načrtovanih pa še ne, ker sta otroka prehitro zrasla. Pravljične poti se bolj kot na same pravljice in bajke nanašajo na pravljico lepoto krajev in vzdušje na opisanih poteh. Delo je s svojimi fotografijami in ilustracijami vrhunski likovno-oblikovalski izdelek. Zdi se mi dobro, da je vključenih več ilustratorjev. Knjiga je enciklopedični vodnik, ki na nevsiljiv način posreduje bogato etnološko, zgodovinsko, kulturno in umetnostno znanje. Drobna, manj znana dejstva popestrijo branje, širijo obzorje poznavanja ljudskega izročila in vnašajo zanimivosti v podrobne opise poti.

Uvodna poglavja so: avtoričin navor Klataško povabilo, Dobrodošlica

v pravljico sosedstvo s podpoglavjem Obrisi slovenskega zamejstva, Zasnova vodnika s podpoglavjem Vodnik po vodniku, Praktični napotki (o vožnji z avtom, izbiri cilja, pripravi na izlet, izvedbi in podoživljanju izleta). Pred vsakim izletom je pravljica ali bajka z območja izbranega izleta. Spoznamo krivopete, škarifiče, škrate vse vrst, žalik žene, murske deklice, velikane ajde in orjake hajde, vile in vilince ter druga skrivnostna bitja.

Opisanih je 50 izletov v Italiji, Avstriji, na Madžarskem in Hrvaškem, v krajih, kjer živijo ali masovno počitničujejo Slovenci. V zadnjem poglavju nas avtorica popelje v Motovun in Grožnjan, kamor se lahko pripeljemo tudi z navadnim *treking* kolesom, čeprav nismo Roglič ali Pogacar. Za dobro mero pa doda še izlet v Oprtalj. Dolžina večine izletov ne presega treh ur, nekaj izjem traja od štiri do šest ur. Skrajna zahodna točka je Terska dolina v Italiji, na vzhodu pa Sveti Martin v Medžimurju na Hrvaškem.

Opis izleta se začne z uvodom, ki čisto poseže v zgodovino. Nato je opisan dostop do izhodišča, zatem pa dovolj natančno še sama pot. Ob straneh so stolpci s podatki: vrsta izleta, najprimernejši čas, odpiralni časi muzejev, etnografskih zbirk, galerij, gradov ipd., čas trajanja izleta, prireditve, gostišča na poti, zanimivosti v bližini in opozorilo na možne nevarnosti na nekaterih poteh, saj Cerarjeva namenja posebno skrb varnosti otrok.

Pri vsakem izletu je zemljevid, ki je predvsem pregledna skica poti, zato morda za vse izlete ne bo zadoščal. Seznam uporabnih zemljevidov je v zaključnem delu knjige, prav tako viri, literatura in stvarne opombe k pripovedkam pred izleti.

Med prebiranjem treh strani zahval ljudem, ki so pomagali avtorici, zaslutimo, kako dolgotrajno, vztrajno in potrpežljivo je bilo nastajanje te knjige. Vodnik po pravljicnih poteh bo dal našim načrtovanim, a še ne-realiziranim izletom nov zagon. Napisan je v duhu, ki odraža ljubezen do naravnih lepote, ljudskih pripovedk, kulturne in zgodovinske dediščine ter željo preživeti s svojimi

otroki prijeten in koristen dan, ki bo ostal v spominu. Prav gotovo bo izlet prijetna sprememba po prisilnem omejevanju gibanja, sedenju doma in učenju na daljavo, buljenju v zaslonne in zaslončke, hkrati pa priložnost, da družina skupaj sproščeno preživi dan ali dva.

Mire Steinbuch

Irena Cerar: Potepuški okruški. Kako sem hodila po robu. Buča, Ljubljana, 2021. 180 str., 19,90 EUR.

Vsestranska ustvarjalka Irena Cerar, ki "se bo vedno znova odločala za

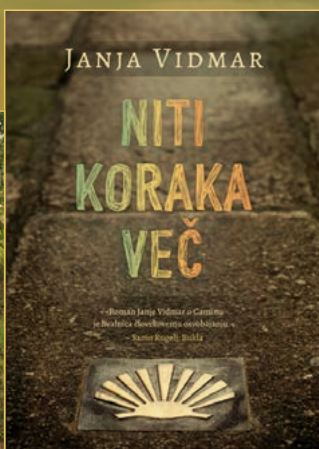
pot Ustvarjalnosti" (edino pravilno!), kot sama pravi v tej drobni, a izredno prijetni knjižici, je hkrati, ko je kar sedem let pripravljala *Pravljične poti brez meja*, drobne spomine ob poteh, ki jih je raziskovala, objavljala na svojem profilu na Facebooku. Te je videl urednik Samo Vadnov in jo povabil k objavi knjige. Tako sta skorajda istočasno, a pri različnih založbah izšli dve knjigi, vodnik in "spremna knjiga vodnika". Zelo zanimiva ideja, da poleg vodnika izidejo tudi osebni spomini ob njem. Njen osebni Camino, pravi sama. Vredno posnemanja.

Kot pravi dolgoletna urednica, ki smo jo do zdaj poznali bolj po vodniškem pisanju, so Potepuški okruški potovanje vase. "So osebno iskanje lepote, stika z ljudmi, sožitja z naravo, svojega mesta v neprestano spreminjajočem se svetu. So tudi iskanje brezmejnosti, notranje in zunanje. Vedno si bom želela, da bi bila svobodna.

Da bi potovala brez meja kot reka, oblaki, ptice in pravljice." Cerarjeva, medtem ko raziskuje etnologijo, arhitekturo, umetnost, zgodovino, antropologijo, botaniko in geografijo krajev, ki jih obiskuje, tako vstopa v preteklost, v starodavnost, v podzemlje, kot v spremni besedi pravi novinarka in pisateljica Irena Štaudohar in poudari najpomembnejšo vedo od vseh – radovednost. Res je zanimivo prebirati osebne vtise ob odkrivanju neznanih krajev in ljudi. A vtise je treba znati tudi zapisati. In Ireni gre to zelo dobro od rok. "Tam gori na gredini imam rada tisti občutek, da stojim na vrhu sveta, ki vse od morja valovi pred mano. Ko se zgodaj spomladi ali pozno jeseni sonce upre v steno, pa postane čisto svoj letni čas. Brezčasje. [...] Ne vem, kaj imam s temi mokrišči. Bolj ko so nedostopna, bolj me vleče noter. Vse to slikovito trstičje, ki valovi v vetru! Ima me, da bi se nekako

Hvalnica človekovemu osvobajanju

Janja Vidmar
NITI KORAKA VEČ

KNJIGA JE
IZŠLA PRI
ZALOŽBI UMco

<https://www.bukla.si/umco/niti-koraka-vec.html>

Niti koraka več je roman postavljen na Camino, svetovno znano romarsko pot, ki je zaznamovala tudi življenja mnogih Slovencev.

»Branje te knjige je enako hoji. Hodimo, da bi svoje življenje videli z razdalje. Hodimo, da bi si odpustili. Hodimo, da bi se oddaljili od težke preteklosti, od smrti ljubljenih. Žulji na nogah polagoma odvezajo duševno bolečino in pot nas vrača domov: v dvojino, bližino, k sebi. Zaceljena duša nas vabi v polno življenje, v lahkotnejši korak.« – Saša Pavček

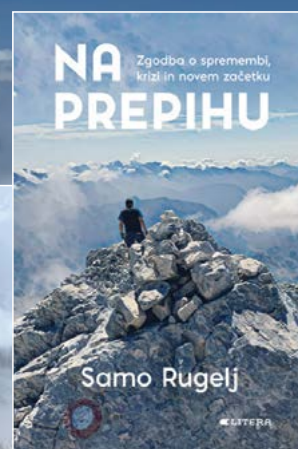
Nova knjiga avtorja Triglavskih poti

Samo Rugelj
NA PREPIHU

Zgodba o spremembi,
krizi in novem začetku

KNJIGA JE IZŠLA PRI
ZALOŽBI LITERA.

<https://www.bukla.si/knjigarna/leposlovje/na-prepihu.html>

»Zgodbo leta 2020 (in tudi naprej) nam je pisal koronavirus. In vendar je Samo Rugelj sklenil, da si bo knjigo o ultimativnem življenjskem prepihu napisal sam. Za dramatične padce – zaprtje knjigarn, bitko za poslovno preživetje in zoprni primer covid-19 – je poskrbel virus. Za vzpone, dejanske in metaforične, je Rugelj poskrbel sam. Tu so pohajkovanja po naravi z najljubšimi sopotniki, izzivi visokogorja, navdihujoča gorniška srečanja in užitki dragocenih trenutkov lahkotnosti, v katerih popusti tesnoba v prsih in misli postanejo spet svetle.«
– Romana Dobnikar Šeruga, popotnica in urednica

- V spletni knjigarni **bukla.si** je poleg knjig založbe UMco na voljo več kot 2000 izbranih knjižnih novosti in uspešnic drugih založb.
- Za ugodnejši nakup pobrsajte po naših akcijah in si izberite knjige po svojem okusu.

knjigarna
www.bukla.si

Naročila: na spletni strani **www.bukla.si** • po telefonu 01/520 18 39 • po e-pošti knjigarna@umco.si

prитihotapila v središče dogajanja. [...] To je bil eden tistih dni, ki jih ne bom nikoli pozabila. Ko si pripuščen pod površino, v samo srčko pokrajine in njenih ljudi. [...] Rada imam občutek, da sem gostja v zapuščenem domu, da hodim po poti reke, ki je kraj že davno zapustila, a je vanjo vtisnila tiho moč vodne vztrajnosti. [...] Včasih se mi zazdi, da na tem svetu ni nobene prave skrivnostnosti, pač pa sama pusta pragmatičnost. Da je vse odkrito, pojasnjeno in utemeljeno. [...] Velikokrat sem se spraševala: je kraj tisti, ki me očara? So to ljudje, s katerimi ga doživim? Je to morda vzdušje, ki se ustvari nekje vmes?"

Kraji, kjer se odvijajo zgodbe, si sledijo enako, kot gre vodnik, z italijanske strani, čez Avstrijo, Madžarsko in Hrvaško. Na poteh spoznamo celo vrsto zanimivih sopotnikov, poznavalcev, tudi družinskih članov in prijateljev. Lepo je brati te zgodbe, ki ljudi povezujejo, ki zmanjšujejo ali odpravljajo razlike med njimi, ki so pozitivne. Cerarjeva je optimistična: *"Zaradi takšnih zgodb še kar pestujem upanje, ki pa bo moralo biti hranjeno s potrpežljivostjo: boljši svet je mogoč. Vsak dan ga lahko gradimo. Vse mu navkljub. [...] Ko to poslušam, se mi zdi, da sem na nekem samostojnem ozemlju, osvobojena nacionalnosti, kjer so ljudje pametnejši od politikov."*

Drobna knjižica, ki nas potegne daleč in globoko, če se bomo le prepustili skrivnostnim krajem in dobrim zgodbam. Kaj naj kot preizkušeni *hribovc* rečem sam ob prebiranju teh zapisov? Priznam, da te kar posrkajo. In to v taki meri, da te potegnejo. Potegnejo v tolikšni meri, da bi si najraje te kraje ogledal sam. Čeprav tam ni prav visokih gor! A ni to eden največjih domotov, ki jih ima lahko knjiga? In tam bi počel vse tako, kot pravi avtorica: *"Noreti, plesati do onemoglosti, izgubiti se v glasbi, postati del nečesa večjega, spojiti se soplesalci, s trenutkom, s sabo, postati eno z univerzumom ... To je jezik, ki ga razumem."*

Vladimir Habjan

90 let bajtarstva na Veliki planini.

Jubilejni zbornik (1930–2020). Planinsko društvo Bajtar Velika planina, Stahovica, 2021. 151 str., 20 EUR.

Zbornik nekoliko povečanega formata A4 začenejo predgovori predsednic PD Bajtar in PD Domžale, Darje Hribar in Helene Kermauner, ter župana kamniške občine Mateja Slaparja in Franceta Malešiča iz PD Kamnik. Nekaj podarkov iz vsebine: zapisi o bajtarstvu kot načinu življenja in menjavi letnih časov na Planini, ko jeseni poletnega pastirja, "kralja na prestolu", zamenja bajtar; o Kavrih (prvih povojnih planincih na planini) in bajtarjih; o prvih šestdesetih letih bajtarstva na Veliki planini; pašnih skupnostih Gojske, Male in Velike planine ter spominih na bajtarstvo Velike in Male planine. V poglavju Planino so nosili v srcu je šest biografij o možeh, ki so svoje življenje uskladili z delom in življenjem na Planini in za Planino (tako so bajtarji poimenovali ljubljeno Veliko planino). Sledi devet zanimivih pogovorov s sedmimi bajtarji in z dvema bajtaricama. Za poglavjem Spomini na bajtarstvo so slikovne priloge fotografij, razdeljene v tri obdobja: do leta 1960, od 1960 do 1989 in od 1989 do 2020. Prevladujejo polstranske fotografije, starejše so črno-bele, nekatere v tonu sepia. V zadnjem razdelku so bajtarske pesnitve. V pesmi Pravila bajtarjev Velike planine je poetično prikazana celotna bajtarska regulativa.

Kaj so pravzaprav bile bajte? Preprosto grajene (nekoč ovalne) skodlaste pastirske kočice, v katerih so prebivali ljudje in živina.

Besedila izžarevajo navezanost na velikoplaninski svet; razkrivajo,

koliko bajta pomeni najemniku, kako je spremenila njegovo življenje in s kakšnim navdušenjem, elanom in vztrajnostjo vzdržuje objekt ter upošteva pisane in nepisane običaje in pravila. Najemniki so postali tesno povezana skupnost, med katero se v novejšem času sem in tja vrine tudi kakšen "bajtar", čigar želja po zaslužku je anahronizem v primerjavi z ostalimi bajtarji.

Bajtam in pašni skupnosti na Veliki planini je koncem petdesetih let grozilo uničenje, ker je tedanja oblast hotela porušiti avtohtone pastirske kočice in postaviti zadružne hleve. Tu je pomembno vlogo odigral arhitekt Vlasto Kopač,¹ takrat referent za spomeniško varstvo pri Okrajnem ljudskem odboru Ljubljana, ki je predlagal, naj se celotna Velika planina razglasi za narodni park, kar se je zgodilo leta 1957.

V šestdesetih letih je oblast zasnovala načrt o gradnji rekreacijsko-turističnega centra na Zelenem robu, na srečo stran od pastirskih stanov. Sledila je gradnja gondole, sistema smučarskih vlečnic, počitniških koč delovnih organizacij in gostišč. Da bi najemniki pastirskih koč ohranili svoj zimski mir, so začutili potrebo po večji medsebojni povezanosti in so se organizirali v skupnost najemnikov bajt; tako je nastal fenomen bajtarstvo. Uvedli so svoje simbole: žig, značko, zastavo, himno, pravila, osebna bajtarska imena. Vpeljali so svoje običaje, npr. koledovanje, bajtarski golaž, predajo ključa, pustni in prvomajski smuk ter majsko čiščenje – tlako – po celotni Veliki planini, med katerim poberejo smeti idr. Postopoma so oblikovali tudi značilen bajtarski slog oblačenja. Bajtarska skupnost je sprva delovala kot sekcija PD Kamnik, nato je ustanovila svoje Planinsko društvo Bajtar Velika planina.

Glavni organ društva je županstvo, predsednik/ca je hkrati tudi župan/nja. Ostali člani so tajnik, blagajnik, kulturnik, gospodar, fajmošter, kanonik, kuhar, policaj, dimnikar,

¹ Več o Veliki planini in njenih posebnostih v Kopačevi knjigi *Iveri z Grintovcev*, Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, 2006.

dohtar, markacist, reševalec, propagandist, zapisnikar (Vir: <http://pdbajtar.si/%C5%BDupanstvo>). Zbornik je zanimivo branje za vse, ki jih zanima, kaj se je skozi daljše časovno obdobje dogajalo na Veliki planini, in edinstvena ovalna arhitektura pastirskih koč, ki je zanimiva tudi za raziskovalce etnologe. Na srečo je Preskarjeva bajta obnovljena, zaščiten kot spomenik arhitekturne in etnološke dediščine ter spremenjena v muzej. Je edina od več kot sto požganih koč, ki so jo po vojni v celoti obnovili. Leta 1945 so namreč Nemci in njihovi slovenski pomagači požgali več kot sto koč, skupaj s kapelo Marije Snežne; njeno obnovo so končali leta 1988.

Mire Steinbuch

Krpelj, št. 26. Glasilo Planinskega društva Tolmin. Tolmin, 2020. 48 str.

Kaže, da je 26. *Krpelj*, ki v kolofonu nosi datum december 2020, upošteval vladni ukrep o omejitvi gibanja in prehajanja regij, saj je do mene prišel šele konec maja 2021. Tudi tokratni zbornik ne razočara. Znano je, da v PD Tolmin gnezdi močna fotografska sekcija, katere mojstri proizvajajo vrhunske fotografije, ki pobirajo medalje in priznanja na raznih mednarodnih natečajih in razstavah. Zato je prebiranje publikacije tudi estetski užitek. Skoraj vsako besedilo je tudi slikovno podprto.

Uvodni članek ne more mimo pandemije in nevidnega virusa, ki je dodobra pretresel človeško vrsto po vsem planetu, oklestil in zminimaliziral društveno življenje ter druženje. Ne pa povsem zatrl, kajti izleti so se dogajali vsemu navkljub. Omenjeni so z besedo in sliko. Posočje je dočakalo svojo prvo

jamsko vodnico Jano Čarga, katere seminarsko nalogo je predstavil Žarko Rovšček. Sledi opis poletne jamarske akcije na Migovcu izpod tipkovnice Jane Čarga, z opisom in skicami dveh jam in nekaj fotografijami. Slepi in slabovidni so se podali na planino Razor. Ana Oražem osvetli, za kaj vse je treba poskrbeti, da tak izlet steče in se dobro konča doda pa še, da je Triglavov več, ne samo eden. Nekateri so ga s pomočjo spremljevalcev, ki so jim "posodili" oči in jim polepšali dan, dosegli že na planini Razor – zaenkrat. Miran Klinkon poroča o delu fotografske skupine v preteklem letu, seznam avtorjev in njihovih priznanj je zasedel celo stran. Milena Brešan je naredila obširen intervju z mednarodnim mojstrom fotografije (AFIAP in EFIAP) Mariom Dariom Simazom, v katerem je nekaj fotografij, nagrajenih na mednarodnih dogodkih. Rafael Podobnik objavlja dve fotografiji in eno stran kratkih pesmi. Tina Medved je poobjavila svojo pravljico o mravljici Ani in njeni dogodivščini, ki ste jo lahko prebrali v 10. številki lanskega *Planinskega vestnika*. Žarko Rovšček poroča o delovanju gorskih reševalcev pod novim vodstvom, ki ga prav tako ponazori z nekaj fotografijami. Za *intermezzo* poskrbi stran fotografij Miljka Lesjaka – gre za skoraj makro posnetke alpskih rož. Veteranka, stara pohodnica Marjuča Volf se PD Tolmin zahvali za "najlepše ure upokojenškega življenja", doda božično voščilo in podari še pesem o Krnu. Dejavnost mladega rodu je fotografsko prikazana na naslednjih dveh straneh. Plezajo, fotografirajo, počivajo na vrhu, pa še malo plezajo ... Cvetka Jug piše o zgodovini Tolminskega zbornika in o letniku 2020, ki je pred nami. Dve črno-beli fotografiji in dva jesenska motiva uokvirijo slovo alpinista in gorskega reševalca Vlada Skubina – Zorana.

Krpelj je več kot zgolj zbornik, poročilo o dejavnosti nekega društva. Je vsebinsko bogata in občuteno napisana publikacija, na katero so ustvarjalci gotovo ponosni.

Mire Steinbuch

PLANINSKA ORGANIZACIJA

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

Upravni odbor Planinske zveze Slovenije (UO PZS) se je na petnajsti seji v mandatnem obdobju 2018–2022 po štirih virtualnih sejah ponovno sestel v živo 10. junija na sedežu PZS v Ljubljani. Člani UO so se med drugim posvetili rebalansu finančnega načrta za leto 2021, se seznanili z delitvijo sredstev Sklada za Korošico in Sklada planinskih koč ter obdelali še druge aktualne teme. Zanimiva je bila predstavitev rezultatov ankete med planinskimi društvi za leto 2020. Anketo je oddalo 62 odstotkov oziroma 180 društev, ki pa imajo skupaj 80 odstotkov članov. Zaradi epidemije je bilo lansko leto v marsičem drugačno od preteklih, še posebej opazen je bil upad dejavnosti z otroki v šolah in vrtcih ter število različnih aktivnosti v društvih, kjer pa so svoje člane na različne načine spodbujali, da so se gibali v naravi.

UO je na podlagi sprejetih sklepov skupščine, sprejetega dogovora med PZS in PD Celje-Matice za obnovo pogorelih Frischaufovega doma na Okrešlju in Kocbekovega doma na Korošici ter na podlagi vloge PD Celje-Matica v letu 2021 iz Sklada planinskih koč Planinskemu društvu Celje-Matica potrdil, da se društvu nameni znesek 110.501 evro, ki ga bo društvo, vezano na dinamiko gradnje (gradnja Kocbekovega doma se še ni začela), namenilo obnovi Frischaufovega doma na Okrešlju. UO je sklenil tudi, da na podlagi vloge PD Mozirje za obnovo pogorele Mozirske kočice na Golteh iz Sklada planinskih koč društvu v letu 2021 nameni 20.000 evrov.

UO je potrdil vpis Planinskega doma na Slivnici v register planinskih objektov PZS, saj je Slivnica pomembna planinska točka. Potrdili so odvzem status planinske kočice Furlanovemu zavetišču pri Abramcu; je pa zavetišče še vedno kontrolna točka na Slovenski planinski poti (žig je na

voljo na polici ob vhodnih vratih turistične kmetije).

V PZS so sprejeli Plezalni klub Sevnica in Plezalni klub Dobre razmere. Za konec je Jože Prah (MDO PD Zasavje) predstavil Evropohod 2021 in povabil nanj.

Z letošnjim aprilom je mesto podpredsednika zapustil Miro Eržen, svoje dolgoletno poznavanje delovanja PZS, dela s kočami in mednarodnega poznavanja bo unovčil v projektni pisarni, ki se bo osredotočala na problematiko in izzive na področju planinskega gospodarstva in sodelovanje z drugimi institucijami.

Vse do konca septembra lahko planinsko članarino poravnate kar na poti. Hitro, priročno in enostavno na vseh bencinskih servisih Petrol v Sloveniji.

Urad Vlade RS za komuniciranje je v sodelovanju s PZS in Slovenskim gorniškim klubom Skala – zvezo gorniških klubov ob 30. obletnici samostojne Slovenije pripravil knjižico z naborem 30 vrhov, v katero odtisnete priložnostni žig in se potegujete za praktične nagrade.

Odbor planinstvo za invalide/osebe s posebnimi potrebami. 28. maja je Državni zbor sprejel ustavni zakon, po katerem bo ustava dopolnjena s pravico do uporabe in razvoja slovenskega znakovnega jezika. Določa tudi, da zakon ureja svobodno uporabo znakovnega jezika in razvoj jezika gluho-slepih. S tem je Slovenija postala peta država v Evropski uniji, ki ima pravico do nacionalnega znakovnega jezika vpisano v ustavo. "Ko smo začeli načrtovati akcijo Gluhi streževo v planinskih kočah (GSPK), smo želeli gluhim omogočiti rabo slovenskega znakovnega jezika in dostopnost le-tega ter hkrati opolnomočiti gluhe, da spoznajo svoje sposobnosti izven cone udobja. Spodbuditi ljudi, da spoznajo gluho skupnost in rabo slovenskega znakovnega jezika. Želeli smo poudariti slovenski znakovni jezik in ga promovirati v času akcije GSPK, ki se je začela leta 2018. To je bil eden izmed naših najpomembnejših ciljev," je ob dopolnjeni ustavi ponosno dejala Daša Peperko iz delovne skupine GSPK.

Z inkluzijskim pohodom na Mirno goro se je 29. maja začela letošnja

vseslovenska akcija Gibalno ovirani gore osvajajo. Inkluzijski pohod akcij Skupaj v hribe, Nevrozračni AMA (avtizem, motnja v duševnem razvoju, ADHD), Gibalno ovirani gore osvajajo (GOGO) in Gluhi streževo v planinskih kočah je 13. junija vse, tudi z mednarodno udeležbo, povezal na planini Razor, 16. junija pa je sledil pohod na Planino nad Vrhniko.

Na prvo junijsko soboto, ki sovpada tudi z mednarodnim tednom slepih, so se slepi in slabovidni planinci s spremljevalci podali na Golico.

Mladinska komisija (MK) je 20. junija v Štanjelu pripravila Kraško planinsko orientacijsko tekmovanje za vse kategorije, katerega namen je predvsem druženje, obnavljanje orientacijskega znanja in motivacija za novo jesensko sezono.

Šolsko športno tekmovanje iz znanja planinstva Mladina in gore je ekipno tekmovanje, namenjeno osnovnošolcem zadnje triade ter ločeno srednješolcem. 32. državno tekmovanje bo potekalo 22. januarja 2022 v Litiiji, osnovnošolci pa se bodo na regijskem tekmovanju pred tem pomerili 6. novembra, in sicer na treh lokacijah: v OŠ Starše, v OŠ Dragomirja Benčiča - Brkina Hrpele ter v OŠ narodnega heroja Maksa Pečarja Črnuče.

MK je objavila javni razpis za izbor izvajalcev za sredstva v letu 2021 iz programa Osnovni in dodatni programi planinske dejavnosti mladih, odobrila sta jo Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS in Urad za mladino Republike Slovenije za planinska taborjenja v skupni višini 7.000 evrov. Rok za oddajo dokumentacije je 21. junij.

Gospodarska komisija. PD Kočevje je iskalo oskrbniški par za oskrbovanje Koče pri Jelenovem studencu na Stojni nad Kočevjem. Oskrbnik Planinskega doma na Kalu potrebuje ob koncih tedna dodatna para pridnih rok za delo v kuhinji in strežbi. PD Križe je za letošnjo poletno planinsko sezono iskalo oskrbnika oziroma oskrbniško ekipo za oskrbovanje Zavešča v Gozdu, PD Rimske Toplice je objavilo razpis za najem Koče na Kopitniku, PD Dol pri Hrastniku je objavilo razpis za zbiranje ponudb za najem Planinskega doma v Gorah,

PD Nova Gorica je iskalo osebe za Dom dr. Klementa Juga v Lepeni, PD Žirovnica pa pomoč za delo v Domu pri izviri Završnice.

PZS je v sodelovanju z Zavarovalnico Triglav in podjetjem Bonpet SY v okviru akcije Očistimo naše gore izvedlo razpis za samodejne gasilne ampule in avtomatske gasilnike za planinske kočice. Med prejemnike je vključenih trideset planinskih koč, ki so bile izbrane na podlagi kriterijev razpisa.

PD Mozirje je v sodelovanju s *stand up* komikom Urošem Kuzmanom in v partnerstvu z Mladinsko komisijo PZS povabilo na spletni kviz Planinstvo od A do Ž, od katerega so sredstva od nakupa vstopnic namenili Mozirski kočici na Golteh, ki je pogorela letos.

V sredogorju so odprte skoraj vse planinske kočice, visokogorske kočice pa se zaradi snežnih razmer odpirajo postopoma, zadnje bodo odprte v začetku julija. Aktualno stanje o odprtosti koč spremljajte na <https://www.pzs.si/koce.php>.

Komisija za planinske poti (KPP). Osmi dan slovenskih markacistov bo tokrat zbral markaciste PZS iz vse Slovenije 3. julija v Pomurju. Organizatorja dogodka sta OPP MDO PD Pomurja in KPP PZS, rok prijavi je 25. junij.

KPP obvešča, da je Tominškova pot na Triglav zaradi podora in poškodovanih varoval do nadaljnjega zaprta. Na Planini Osredok v bližini Kamniškega vrha se bo na območju plazenja od 21. junija izvajala sečnja, in sicer kot preventivni ukrep za zmanjšanje obremenitve terena. Planince, ki se odpravljajo na to pot, prosijo, da upoštevajo navodila in priporočila gozdarjev.

Srečanje, imenovano Eurorando, se je letošnje leto končalo 30. maja sočasno s tednom gozdov. Pod pokroviteljstvom predsednika Republike Slovenije Boruta Pahorja se je pohoda udeležilo več kot dvesto popotnikov.

Komisija za varstvo gorske narave. Terenski del usposabljanja za varuhe gorske narave je potekal 5. junija v dolini Vrata v sodelovanju s Triglavskim narodnim parkom in Zavodom za gozdove Slovenije.

Komisija za alpinizem (KA). Gašper Pintar in David Debeljak sta poročala z aprilsko-majske odprave plezanja *trad* v Bohušlanu na zahodni obali Švedske.

KA je ponovno objavilo razpis za akcije v letošnjem letu, razpis za podporo taborov alpinističnih odsekov in razpis za začetni alpinistični tečaj v kopni skali, ki bo potekal od 7. do 11. julija na Kamniškem sedlu.

V rubriki *Legende slovenskega alpinizma* je KA predstavila 90-letnega Petra Mucka, upokojenega strokovnjaka za vodarstvo, ki je bil v mladih letih odlični alpinist. Hčerke Dese, znane pisateljice in humoristke, mu ni uspelo navdušiti za hribe, vnukinja Zala pa je šla po njegovih stopinjah.

Komisija za športno plezanje (KŠP). V Plezalnem centru Ljubljana so se tekmovalci pomerili na prvem državnem tekmovanju v težavnostnem plezanju v letošnji sezoni. Med članicami je zmagala Mia Kramp, med člani pa Luka Potočar.

KŠP je objavila razpis za zbiranje kandidatur za načelnika in člane KŠP PZS. Volitve bodo potekale na rednem zboru KŠP 8. septembra.

Planinska založba (PZ) je k sodelovanju povabila zainteresirane ljubitelje gora in literature, in sicer za urednika edicij, tehničnega urednika in urednika športnoplezalnih vodnikov.

Preventiva. Ob začetku poletne planinske sezone je PZS 15. junija v Kamniški Bistrici na novinarski konferenci opozorila na varnejše obiskovanje gora. Četudi v dolinah vlada poletje, je slika v visokogorju povsem drugačna. Posamezni deli poti visokogorja so še vedno pokriti s snegom, zato sta potrebni še večja previdnost in dobra priprava na pot. Zaradi epidemioloških ukrepov moramo biti pozorni na določene omejitve, ki veljajo v planinskih kočah, zato je potrebno pred odhodom v gore nujno rezervirati prenočevanje v koči. Zadnja leta je v gorah moč opaziti tudi porast turnih kolesarjev, zato so v PZS pripravili kratke videoprispevke za vse, ki jih tovrstno kolesarstvo zanima in želijo varneje obiskati gorski svet.

PZS je povabila na 15. mednarodni festival alpskega cvetja v Bohinju, ki je potekal v živo in virtualno od 28. maja do 13. junija.

PZS je posredovala vabilo na spominsko slovesnost na Okrešlju. 10. junija 1997 je namreč v steni Turske gore nad Okrešljem potekala vaja reševalcev letalcev, ki se je končala tragično; v nesreči je življenje izgubilo pet gorskih reševalcev.

15. festival gorniškega filma vabi med 28. junijem in 4. julijem v Domžale, kjer ljubitelji gora čaka 33 filmov ter štiri predavanja in trije tematski pogovori.

Mladinski svet Slovenije (MSS) že devetnajstič zapored razpisuje natečaj Prostovoljec leta, v okviru katerega bodo izbirali najboljše prostovoljke, prostovoljce, prostovoljski projekt, naj mladinskega voditelja oz. voditeljico in naj mladinski projekt za preteklo leto.

Zdenka Mihelič

Velik dan za markaciste

Poslanci so 27. maja sprejeli predlog novele zakona o planinskih poteh, s katerim se zagotavljajo stalna sredstva za vzdrževanje in obnovo planinskih poti. Da je ta ureditev v javnem interesu, je pokazala tudi enotnost glasovanja; 73 poslancev je glasovalo za, nihče ni bil proti. Zakon o planinskih poteh je bil sprejet pred štirinajstimi leti. Sčasoma se je izkazalo, da ima zakon veliko

pomanjkljivost, saj v njem ni urejenega sistemsko vira financiranja. Največji prispevek novele je torej dopolnjena določba 20. člena z novim odstavkom, ki določa obveznost ministrstva, pristojnega za turizem, da iz državnega proračuna zagotavlja sredstva za vzdrževanje in označevanje planinskih poti. Ministrstvo, pristojno za turizem, bo na letni ravni za te namene zagotovilo okoli 400.000 evrov. Z novelo zakona se težišče financiranja vzdrževanja in obnove planinskih poti prenaša na ministrstvo, zadolženo za turizem, kar se povezuje tudi s prizadevanji za obnovo planinskih koč.

Generalni sekretar PZS Damjan Omerzu je ob tem dejal: "Z velikim zadovoljstvom in hvaležnostjo za razumevanje pomena planinskih poti za rekreacijo, turizem in tudi tradicijo slovenstva sprejemamo odločitev poslancev. Po drugi strani pa se zavedamo tudi odgovornosti in izziva, da dvignemo raven urejenosti planinskih poti ob vedno večjem obisku, ki smo mu priča v zadnjem času." Predlog je v zakonodajni postopek vložila skupina poslancev s prvopodpisano Matejo Udovč. Po njenem mnenju predlog zagotavlja varnost obiskovalcev gora, ohranjanje narave in čimprejšnje okrevanje turizma.

Vzdrževane in označene planinske poti, ki jih v svoje namene koristi tudi turistična dejavnost, so predpogoj za varnejše gibanje v hribih in gorah.
Foto Zdenka Mihelič

Novela zakona je del uresničevanja programa zelenega gorskega turizma, h kateremu se nagiba slovenska država. Z novelo zakona bo urejeno tudi usposabljanje in licenčno izpolnjevanje markacistov. Markacisti bodo z novim zakonom dobili ustrezno opremljenost za varno delo. Novela zakona se začne uporabljati 1. januarja naslednje leto.

Vzdrževane in označene planinske poti so predpogoj za varnejše gibanje v hribih in gorah.

Urejene poti so nujne tudi zato, da planinci, obiskovalci gora in turisti ne iščejo bližnjic in novih poti, s čimer se spoštuje narava in živali v njej. Za vzdrževanje in urejanje planinskih poti, ki so v dolžini več kot deset tisoč kilometrov razporedene po vsej Sloveniji, skrbijo za to posebej usposobljeni markacisti PZS. Svoje delo opravljajo prostovoljno, rezultat njihovega dela pa je največja mreža športne infrastrukture v Sloveniji, ki se uporablja v profesionalne namene na področju turizma.

*Po sporočilu za medije pripravila
Zdenka Mihelič.*

*Predsednik PZS
Jože Rovani in Srečko
Pungartnik, prijatelj
Ivana Šumljaka, očeta
Slovenske planinske
poti, na odprtju nove
informacijske table
pri Mariborski koči na
Pohorju*

Foto Barbara Kelher

Začetek prenove Slovenske planinske poti

Slovenska planinska pot (SPP), najstarejša, najdaljša in najbolj priljubljena slovenska vezna pot, počasi dobiva novo preobleko, kot smo jo napovedali že v majskem *Planinskem vestniku* v temi meseca.

V letu, ko obeležujemo sedemdeset let od ideje za njeno postavitev, je PZS na dan slovenskih planincev, 12. junija, pri Mariborski koči, prvi koči na tej poti, postavila prvo prenovljeno informacijsko tablo o SPP. S tem se je uradno začela prenove lepote med planinskimi potmi, in sicer z namenom, da na to planinsko potovanje privabi še večje število ljubiteljev narave, gora in slovenske raznovrstnosti.

Pot je med planinci zelo priljubljena, kar dokazujejo številni, ki se na pot podajo v več etapah, več letih ali pa v enem zamahu, prav tako pa tudi število izdanih planinskih dnevnikov. Zanimanje za dnevnike SPP se je lani v korona času še podvojilo. Ker si PZS želi, da bi bila slovenska prva-kinja res slovenska zgodba o uspehu, so se odločili, da jo do leta 2023, ko bo slavila 70-letnico, uredijo do popolnosti. "Spomladi 2020 smo dobili novo grafično podobo SPP. Knafelčeva markacija z enko desno spodaj seveda ostaja, posodobljena pa je oblikovna podoba okoli nje. Novi logotip bo uporabljen predvsem na informacijskih tablah in promocijskih gradivih. Po vzoru sodobnih pohodniških poti, ki nastajajo v tujini in pri nas, bomo postavili informacijske table o SPP na vse ključne točke ob poti. Slovenska planinska pot ima že dolgo svojo spletno stran (www.pzs.si/vsebinska.php?pid=58), ki jo bomo v prihodnje posodobili. SPP smo

pred kratkim dodali tudi slikovit prikaz v maPZS (<https://mapzs.pzs.si/path/32778>), ki nam s pametnim telefonom lahko pomaga celo na terenu med potjo. Vsekakor bomo tudi celotno glavno spletno stran SPP v bližnji prihodnosti prenovili v skladu s sodobnimi trendi za tovrstne spletne strani. Prav tako bomo SPP vključili med pomembne turistične zanimivosti oz. produkte Slovenije, saj se zavedamo, da je trenutno pohodniški turizem v porastu," je še dodal **Andrej Stritar**, urednik kartografije PZS in vodja projekta obnove SPP.

SPP ali transverzala, kot ji še vedno radi rečemo, je dolga 617,4 kilometra, razdeljena je na 43 etap, od Maribora do Debelega rtiča je treba premagati je približno 37.300 metrov vzponov in 37.600 metrov spustov, na njej pa je 80 kontrolnih točk, kjer planinec lahko dobi žig kot potrditev obiska. Z različnimi načini posodobitve in promocije želi PZS tako spodbuditi planince, da se podajo na SPP in ob tem spoznavajo domovino – različne naravne in kulturno-zgodovinske zanimivosti, živalske in rastlinske vrste, kulturno dediščino in kulinariko – ter premagujejo osebne napore in se veselijo lastnih uspehov.

*Po sporočilu za medije pripravila
Zdenka Mihelič.*

Nova turnokolesarska pot

V PD Pohorje Zgornja Polskava smo izjemno ponosni, da se naš mali kraj Zgornja Polskava postavlja na zemljevid turnokolesarskih (TK) poti. V društvu smo strnili vrste in 6. junija z odprtjem TK poti pokazali, da se da vse, le če je volja in sodelovanje in tako nam je uspelo, a ne samo s člani društva, ampak s podporo praktično cele Slovenije. Dokaz za to je bilo tudi veliko število kolesarjev na odprtju in na skupni turi. Predsednica PD Marjana Brezovšek se je v nagovoru med drugim zahvalila vsem članom za pomoč pri izvedbi in organizaciji dogodka ter poudarila, da povezovalje, sodelovanje in podpora dajejo svoj čar, kar društvu res uspeva. Župan Občine Slovenska Bistrica Ivan Žagar je pohvalil delo članov PD in izrazil veselje nad društvom, ki je eno najbolj aktivnih v občini. Predsednik

KS Zg. Polskava Uroš Klajdarič je povedal, da je na društvo, ki za kraj na vseh področjih naredi ogromno, zelo ponosen. Igor Oprešnik, predsednik MDO PD Podravja, je pohvalil sodelovanje društva z ostalimi. Predsednik PZS Jože Rován, katerega smo pozdravili še s posebej velikim veseljem, je bil navdušen, da lahko tako majhno društvo toliko prispeva na štajerskem območju in dodal: "Iz tako majhnega kraja seže glas po vsej Sloveniji, kar nam prinaša izjemno zadovoljstvo."

Ko so predsednica PD Brezovškova, župan občine Žagar, predsednik KS Klajdarič in predsednik PZS Rován prerežali trak, nas je vodja kolesarskega odseka PD Aleš Klínar popeljal po tej prečudoviti poti. Štartali smo izpred oglasne table PD v centru Zg. Polskave. Pot nas je vodila ob reki Polskava, kjer si lahko kolesarji ogledajo Kokolov in Dovníkov mlin, elektrarne na reki Polskava, slap Šum in lepote Polskavskega vintgarja, v nadaljevanju poti pa še druge znamenitosti: cerkev sv. Martina, Marotovo domačijo, skakalnico, grad Gromberg, muzej starin v Kočni ... Pri gostišču Dovník, na najvišji točki te TK poti (803 m) si lahko pritisnemo žig. Razgledi s poti segajo vse do Boča, Donačke gore, Ptujске gore. Pot je lahka do delno zahtevna, primerna za vse generacije, njena dolžina pa je 22,5 kilometra, od tega je asfalta zgolj 1,5 kilometra.

Marjana Brezovšek

GRS

Gorski reševalci tudi na kolesih

Vodilo vseh, ki sodelujejo pri reševanju, je reševanje človeškega življenja oziroma hitra oskrba ponesrečenca. V gorah in na drugih težko dostopnih terenih šteje vsaka minuta. Skupina gorskih reševalcev v Ajdovščini, ki deluje pod okriljem Gorske reševalne službe Tolmin GRZS, je ob letošnji 15. obletnici delovanja predstavila prvo reševalno ekipo gorskih reševalcev

na gorskih kolesih z električnim pogonom. Ocenili so, da bo kar tretjina nesreč na težje dostopnih terenih hitreje obravnavana, kar je izjemnega pomena za boljšo oskrbo ponesrečenca in reševanje življenj. Pilotni projekt, v katerem sodelujeta GRS Tolmin, skupina Ajdovščina, Kolesarski Klub Črn trn – ob pomoči sponzorjev in občine Ajdovščina, bo omogočil ustrezno oceno potreb kolesarske reševalne enote gorskih reševalcev, pokazal, kakšna je njena najboljša uporabnost in kaj vse se še potrebuje za čim večjo učinkovitost pri pomoči vsem, ki se znajdejo v težkih okoliščinah nesreč v gorah in na drugih težko dostopnih terenih.

Kolesarji iz vse Slovenije so se zbrali ob odprtju nove turnokolesarske poti.

Foto: Aleš Majerič

Gorsko kolo z električnim pogonom v pomoč za gorske reševalce

Foto Klavdij Blažko

Pred vrati je poletje in čas, ko se veliko ljudi odloča za obisk hribov in gora. Ker je v visokogorju še vedno veliko snega, ki bo vztrajal še dolgo v poletje, v Gorski reševalni zvezi Slovenije (GRZS) opozarjajo na izredno zahtevne razmere v hribih za obiskovalce, ki bodo v letošnjem poletju obiskovali slovenske gore. Nesreč je bilo letos veliko, samo do začetka junija so posredovali kar 487-krat, posebej zaskrbnjuje je podatek, da je življenje v gorah in na drugih težko dostopnih terenih do takrat izgubilo že 18 oseb. Kot kaže, bo letošnja zima, bogata s snežnimi padavinami, zaradi obilice snega v visokogorju kazala zobe še dolgo v poletje, predvsem na osojnih legah in v grapah, čez katere potekajo planinske poti. Varljiv občutek bo predstavljal nevarnost predvsem za tiste obiskovalce gora, ki bodo kljub poletni vročini v dolini pozabili na opremo za prečenje snežišč (dereze, cepin), zato vse obiskovalce gora opozarjajo, naj posebno pozornost namenijo dobri pripravi na turo.

O turi zberite čim več informacij: zahtevnost poti, trajanje ture in odprtost planinskih koč ob poti. Vremenske razmere preverite na več spletnih straneh, v nahrbtniku pa kljub poletni vročini nikoli ne smejte manjkati topel kos oblačila, kapa, rokavice, svetilka, čelada in telefon s polno baterijo. Zaradi nestanovitnega vremena in poletnih neviht se je treba v hribe odpraviti zgodaj zjutraj. Zelo pomembno pa je tudi, da izberete turo, ki je primerna vašim fizičnim sposobnostim. V zadnjem času v GRZS opažajo tudi povečan obisk ferat. Pogosto je vzrok za nesreče v feratah pomanjkljiva plezalna oprema ali pomanjkanje moči in znanja za gibanje oziroma plezanje. Vse, ki se odpravljate v ferate, opozarjajo na upoštevanje opozorilnih tabel, uporabo primerne plezalne opreme, ustrezno telesno pripravljenost in tehnično zanje. Ugotovitve iz preteklih letih kažejo, da se nesreče v gorah velikokrat zgodijo ravno zaradi slabe priprave na turo, neprimerne obutve, fotografiranja na najbolj nevarnih mestih, hoje po brezpotjih ali iskanja bližnjic in neizkušenosti, včasih pa težavo povzroči tudi nenadna bolezenska stanja.

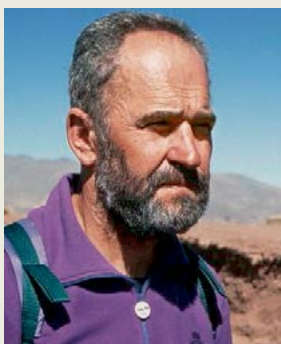
Kljub vsemu pa je dobro vedeti, kaj storiti, ko se zgodi nesreča. Ob nesreči najprej pokličite na številko 112 in povejte: kaj se je zgodilo, kje se je zgodilo, koliko je poškodovanih in kako ste jim pomagali. Povejte svoje podatke in telefonsko številko, na katero bodo reševalci lahko poklicali za dodatne informacije. Vsekakor poškodovanega ne smete zapustiti. Če na pomoč prihaja helikopter s posadko in reševalci, se ob prihodu helikopterja obrnite proti helikopterju in s položajem rok ponazorite sporočilo posadki. Mednarodno znamenje za "YES", ki pomeni "Da, potrebujem pomoč" ponazarjata obe dvignjeni, iztegnjeni in nekoliko razmaknjeni roki.

Vladimir Habjan

U SPOMIN

Marjan Ručigaj

(1948–2021)

Presunila nas je vest, da smo v maju tiho in nenadoma izgubili predanega planinca, alpinista, in gorskega reševalca Marjana Ručigaja. Marjanova planinska, alpinistična in gorskoreševalna pot se je začela konec šestdesetih let prejšnjega stoletja. Že leta 1971 mu je bilo zaupano vodenje alpinističnega odseka Planinskega društva Kranj. Zvesto in dolgo sodelovanje pri odseku je pokazal z obsežnim in podrobnim kronološkim zapisom o zgodovini in delu AO Kranj v jubilejnem zborniku ob praznovanju 25-letnice odseka. V letu 1972 je Marjan sodeloval v jubilejni alpinistično-gorskoreševalni odpravi PD Kranja, ki je bila prva slovensko-jugoslovanska alpinistična odprava v Afriko v gorstvo Kilimandžara in Mawenzija. Tu se je

naveza Ručigaj–Bergant izkazala s preplezavo zahtevno smerjo čez ledenik Ratzel na vrh Kiba Uhuru Peak. Marjan je s Stanetom Bergantom preplezal tudi dve prvenstveni smeri leta 1972 smer v Kalški gori in Košutovo spominsko smer v severni steni Grintovca. V letu 1972 se je udeležil alpinistične odprave AO PD Kranj v Ande.

V sedemdesetih letih prejšnjega stoletja je postal član postaje GRS Kranj pri PD Kranj in nato še odličen inštruktor gorski reševalec. Bil je zanesljiv in kot tak tudi odličen gorski reševalec na smučiščih Kravavca. Svoj aktivni življenjski slog ter planinsko in alpinistično znanje je prenašal na mlade v planinskih šolah, tečajih in taborih. Bil je izjemen teoretik in odličen planinski pedagog. Skrbel je za popularizacijo planinstva in gorništvu z množico predavanj po osnovnih in srednjih šolah, s skrbno pripravljenim gradivom. Zaradi svoje strokovnosti in priljudnosti je bil za izvajanje planinskih usposabljanj zelo iskan.

Marjan pa je bil tudi čuteč planinski mislec in za eno največjih ljubezni si je izbral "učiteljico naravo". Zato ni bilo naključje, da je kot izvrsten razmišljujoč gorski fotograf pripravil več tematskih razstav, kot je bila na primer *Kamniti svet na fotografijah Marjana Ručigaja*. Očarali so ga predvsem kamni nenavadnih oblik in barv, kamniti minerali in fosili. Poseben poudarek je Marjan namenjal lepotam kamnitih pastelnih barv, izrisanih in zapisanih v kamenju. Pri teh prizadevnih iskanjih kamnitih skrivnosti se je Marjan usmerjal v kar največje podrobnosti, odkrival različnosti, nenavadnosti, da se je dokopal do skoraj nezemeljskih prizorov.

Marjan je tudi ves čas dokazoval, da je iskraš; planinci PD Iskra so mu bili vedno dragi in veliki prijatelji, bil pa je tudi njihov cenjeni in spoštovani član. Ravno tako bo tudi Združenje vojaških gornikov Slovenije pogrešalo ustanovnega in predanega člana združenja. Marjan Ručigaj je bil leta 1988 ob 90-letnici PD Kranj za svoje delo in zasluge v planinskem društvu sprejet med zaslužne člane.

Marjana se bomo z veliko hvaležnostjo in spoštovanjem še dolgo spominjali.

Franci Ekar

**POČITNIŠKA
PLEZALNA
ŠOLA**

AKTIVNE IN ZABAVNE POČITNICE | ZA ZAČETNIKE IN IZKUŠENE MLADE PLEZALCE
10 TERMINOV PREKO CELEGA POLETJA | WWW.PLEZALNICENTER.SI

PLEZALNI
CENTER
LJUBLJANA

**U prihodnjih številkah Planinskega
vestnika boste lahko prebrali ...**

TEMA MESECA

40 let TNP

INTERJUJ

Marjeta Keršič Svetel, Marjeta Čič, Tomo Uirk

Z NAMI NA POT

Rockbergi

gorenjska televizija
www.gtv.si

88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,
99,5 MHz, 103,7 MHz,
105,1 MHz in 106,2 MHz.

Primorski val

*Od Trente do Trojan, najbolj poslušana
regionalna radijska mreža na Primorskem.*

POLETNA DOŽIVETJA NARAVE

vsak petek ob 17.05 h

na Radiu Ognjišče

**RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA**

radijska oddaja

ČEZ HRIBE IN DOLINE

vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

SE SLIŠIMO!

**RADIO
UNIVOX**

**99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz**

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si

**RADIO
KRANJ 97.3**

www.radio-kranj.si

GORENJSKI megasrček

f t

gore – ljudje.net

G-1000 LITE ECO

Trpežen, lahek, prilagodljiv

Fjällrävenov lastni material. Izdelan iz organskega bombaža in recikliranega poliestra z impregnacijo brez fluorogljikov. Možno ga je prilagajati z voskom Greenland.

POLETNI POHOD SE ZAČNE TU

Z lahkima in zračnima materialoma G-1000 Lite Eco in G-1000 Air Stretch

Ali hodite ob obali na jugu ali po hribih na severu, vaša oblačila in oprema naj bodo zadnja stvar v vaših mislih. Ti so z vami, da podprejo vašo izkušnjo, ne pa da jo definirajo - to je naloga narave. Za pohodništvo v toplejših vremenskih razmerah smo torej ustvarili zračna, lahka, hitro sušeka in na-malo-zložljiva oblačila in opremo. Naša nova serija Abisko s hlačami, kratkimi hlačami in jaknami, je narejena iz materiala G-1000 Air Stretch in G-1000 Lite Eco (oba narejena iz recikliranega poliestra in organskega bombaža) za dodaten pretok zraka

in za vrhunsko raznoliko funkcionalnost na vsakem pohodu. Kot vse izdelke iz materiala G-1000 je tudi te enostavno prilagoditi razmeram z voskom *Greenland Wax*. Za večjo vodoodbojnost nanesete vosek. Za večji pretok zraka vosek izperete. Ne glede na to, kje boste poleteli na pohodu, prepričani smo, da bodo naša oblačila in oprema lahko prispevali k številnim čudovitim spominom, ki jih boste tam ustvarili. Ter nato v vseh poletjih, ki še pridejo.

Se vidimo tam zunaj.

www.fjallraven.com